

Н.В. ОРЛОВА

БЮЛОГИНА ЛАТИНА

Н. В. Орлова

БІОЛОГІЧНА ЛАТИНА

**Навчально-методичний посібник
для студентів біологічних факультетів
вищих навчальних закладів**

**Черкаси
2001**

Рецензенти: **С. В. Дерій** – канд. біолог. наук, доцент, декан біологічного факультету Черкаського державного університету ім. Богдана Хмельницького
С. В. Цюра – канд. філ. наук, доцент, зав. кафедрою іноз. мов Черкаського державного університету ім. Богдана Хмельницького

Завдання посібника – допомогти тим, хто вивчає біологічну латину, в оволодінні основами граматики, біологічної номенклатури, в опрацюванні елементарних біологічних текстів, у нагромадженні лексичного запасу, необхідного для фахівців-біологів.

Грамотичний матеріал у посібнику закріплюється вправами, що дозволяють використовувати знання на практиці, під час аналізу, обробки та перекладу суто біологічного матеріалу. Посібник містить вибрані сентенції та словник, що стане у нагоді при перекладі текстів.

Теоретична, методична та практична частина цього посібника були апробовані автором під час роботи в Черкаському державному університеті ім. Богдана Хмельницького.

Посібник розрахований не тільки для студентів, але й учнів старших класів спеціалізованих середніх учбових закладів, які планують і далі вивчати біологічні науки.

Видається в авторській редакції

© Н. В. Орлова, 2001

Переднє слово

Латинська мова (*lingua Latina*) є стародавньою мовою. Свою назву вона отримала за назвою племені латинів, які раніше називалися аборигенами (від лат. *ab origine* – з початку). Латини жили на західному узбережжі Апенинського півострова, в області Лацію (*Latium*), з головним містом Рим (*Roma*).

Як результат проведення урядом Риму колонізаторської політики утворюється велика Римська імперія. Латина стає офіційною мовою: мовою політиків, науковців тощо. З розпадом Римської імперії латинська мова перестає існувати. На основі народної, або “вульгарної”, латини (*sermo vulgaris*) утворюються нові мови, що зараз називаються романськими. Але традиційно латина використовується в навчальних закладах, у літературі, богослов'ї тощо.

Виконуючи впродовж багатьох століть роль міжнародної мови, латина стає найбагатшим джерелом для формування наукової термінології. Зароджені в період античної греко-римської цивілізації, біологія, медицина, філологія та інші науки вже були насичені грецькими та латинськими назвами. З формуванням біологічної термінології пов'язують Аристотеля, Феофаста, Плінія Старшого та багатьох інших. Але найбільш інтенсивний процес терміноутворення пов'язують із введенням нової системи класифікації рослинного та тваринного світу, автором якої був Карл Ліней (1707–1778).

Після введення бінарної (біномінальної) номенклатури, згідно з якою кожен вид визначався лише двома латинськими назвами – родовою назвою та видовим епітетом, зникла необхідність позначати види десятками та більшим числом латинських слів.

Із плином часу біологи зіштовхнулися з суто лінгвістичними аспектами. Для найменування видів нових рослин і тварин треба було утворювати нові слова на базі тих, що залишилися після занепаду латини. Вчені були змушені використовувати словотвір: суфіксацію, префіксацію, складен-

ня основ. У цей час поширюється утворення видових епітетів від прізвищ, імен та географічних назв (епоніми). Необхідність єдиної системи існування назв привела до прийняття Міжнародного кодексу ботанічної номенклатури та Міжнародного кодексу зоологічної номенклатури. Поява цих кодексів сприяла стабільності наукових назв, виключала плутанину при описанні нових біологічних форм. До того ж, в обох цих кодексах зазначено те, що всі таксони повинні бути латинськими або латинізованими. Цим повинні керуватися ботаніки та зоологи всіх країн, щоб забезпечити стабільне існування й подальший розвиток біологічних наук.

Таким чином, обізнаність у латинських словах, словотворчих елементах, основах фонетики та граматики сприяє як розумінню, так і використанню міжнародної біологічної термінології, спрощує опрацювання спеціальних латинських текстів. Для цього і був розроблений курс біологічної латини для студентів вищих навчальних закладів, що містить необхідний граматичний матеріал, який закріплюється виконанням вправ; правила словотвору; спеціальний лексичний мінімум; вибрані речення, словник словотворчих елементів із грецької та латинської мов і словники біологічних термінів як латино-український, так і україно-латинський.

§ 1. Алфавіт

У сучасній науковій біологічній номенклатурі використовують 26 латинських літер. Деякі з них з'явилися в період посткласичної латини під впливом європейських мов: *j* (йота), *v* (ве) та *w* (дубль ве).

Таблиця № 1

Алфавіт*

Написання	Назва	Вимова
<i>Aa</i>	а	а
<i>Bb</i>	бе	б
<i>Cc</i>	це	к.ц
<i>Dd</i>	де	д
<i>Ee</i>	е	е
<i>Ff</i>	еф	ф
<i>Gg</i>	ге	г
<i>Hh</i>	га	г
<i>Ii</i>	і	і
<i>Jj</i>	йота	й, і
<i>Kk</i>	ка	к
<i>Ll</i>	ель	ль
<i>Mm</i>	ем	м
<i>Nn</i>	ен	н
<i>Oo</i>	о	о
<i>Pp</i>	пе	п
<i>Qq</i>	ку	к
<i>Rr</i>	ер	р
<i>Ss</i>	ес	с, з
<i>Tt</i>	те	т
<i>Uu</i>	у	у
<i>Vv</i>	ве	в
<i>Ww</i>	дубль ве	в
<i>Xx</i>	ікс	кс, кз
<i>Yy</i>	іпсильон	і
<i>Zz</i>	дзета	з

Більшість голосних та приголосних вимовляються як в українській, так і в російській мовах. Звернемо увагу на вимову тих звуків, що відрізняються.

*Цей посібник дотримується того варіанта вимови латинських термінів та назв, що відносяться до пізньої латини.

§ 2. Правила читання голосних

Голосні поділяються на довгі та короткі. Довгота позначається знаком “-”; короткість – знаком “˘”.

У латинській мові існує шість монофтонгів: *a, e, i, o, u, y*. Вимова всіх монофтонгів, крім *y*, збігається з їхніми назвами:

e.g. *natúra* – природа;
béne – добре;
vía – шлях;
pómen – ім’я;
rúrus – чистий.

Буква *Y* звучить як *i* та зустрічається в словах грецького походження:

e.g. *bútŷrum* – масло.

Букви *Ii* та *Jj* на початку слова перед голосними та в середині слова між голосними вимовляються як *й*:

e.g. *Juníperus* – яловець;
majális – травневий.

Вправа 1. Прочитайте буквосполучення, дотримуючись правил вимови:

a) *ab, ad, af, ag, ah, ak, am, an, ap, ar, as, at, av, ax, az;*
eb, ed, ef, eg, eh, ek, em, en, ep, er, es, et, ev, ex, ez;
ib, id, if, ig, ih, ik, im, in, ip, ir, is, it, iv, ix, iz;
ob, od, of, og, oh, or, om, on, op, or, os, ot, ov, ox, oz;
ub, ud, uf, ug, uh, ur, um, un, up, ur, us, ut, uv, ux, uz;
yb, yd, yf, yg, yh, yk, ym, yn, yp, yr, ys, yt, yv, yx, yz.

b) *ba, be, bi, bo, bu, by;*
fa, fe, fi, fo, fu, fy;
ha, he, hi, ho, hu, hy;
ma, me, mi, mo, mu, my;
pa, pe, pi, po, pu, py;
sa, se, si, so, su, sy;
va, ve, vi, vo, vu, vy;
za, ze, zi, zo, zu, zy.

da, de, di, do, du, dy;
ga, ge, gi, go, gu, gy;
ka, ke, ki, ko, ku, ky;
na, ne, ni, no, nu, ny;
ra, re, ri, ro, ru, ry;
ta, te, ti, to, tu, ty;
xa, xe, xi, xo, xu, xy.

Вправа 2. Прочитайте:

iod, iec, iap, juv, jul, jun, ajal, ajor, jus.

Існує 2 дифтонги: *ai, eu*. Це сполучення голосних, що вимовляється як односкладовий звук з наголосом на першому компоненті.

e.g. *áurum* – золото;
néuter – ні той, ні інший.

Вправа 3. Прочитайте буквосполучення, дотримуючись правил вимови дифтонгів “*ai*” та “*eu*”:

bau, dau, fau, gau, hau, kau, mau, nau, rau, gau, sau, tau, vau, хau,
zau;
beu, deu, feu, geu, heu, keu, meu, neu, peu, geu, seu, teu, veu, хeu,
zeu;

aur, eur, aud, eud, auv, euv, aun, eun, aub, eub, auk, euk, aum, eum,
aus, eus, aug, eug, aut, eut, aux, eux, auf, euf, auz, euz, auh, euh.

Диграфи *ae, oe* вимовляються як *e*.

e.g. *háema* – кров;
aestívus – літній.

У тих випадках, коли *ae* та *oe* вимовляються як два голосних звуку, – над *e* ставляться дві крапки, або знак довготи.

e.g. *áēr* – повітря;
poëta – поет.

Вправа 4. Прочитайте буквосполучення, дотримуючись правил вимови дифтонгів “*ae*” та “*oe*”.

dae, doe, fae, foe, gae, goe, hae, hoe, kae, koe, mae, noe, nae, noe, pae, roe, sae, soe, tae, toe, vae, voe, xae, xoe, zae, zoe;
poë, daë, aër, oëm, aën, oës, aëx, oëd, aëg, oëz, aëd, oët, aëv, oëh, aëb.

Вправа 5. Прочитайте буквосполучення:

ba, dae, zau, xoe, ha, go, my, feu, aur, us, in, ne, teu, us, poë, pae, gro, pty, rum, deus, vox, run, tor, aër, ex, fab, bri, dat, meus, grae, sae, foen, hae, mon, eur, oët, but, or, vin, par, per, dum, pur, tab, es, mix, ost, best, nit, ro, vis, tin, gran, sim, nig, vest, bre, aut, aest, aud, aep, tun, oen, foe, mag, un, ху, му, туг, rex.

Вправа 6. Прочитайте односкладові слова:

ab – від; *ad* – до, біля; *áēr* – повітря; *aes* – мідь; *ars* – мистецтво; *bos* – віл; *de* – про, з, під; *dens* – зуб; *deus* – бог; *dux* – вождь; *ex* – з, із; *et* – і; *fons* – джерело; *frons* – лоб, чоло; *hic* – тут; *iam* – вже; *mens* – розум; *mons* – гора; *mors* – смерть, мрець; *mus* – миша; *pam* – бо; *nix* – сніг; *nox* – ніч; *os* – вуста; *pars* – частина, партія; *rax* – мир; *pes* – нога; *res* – річ, справа; *rex* – цар; *sol* – сонце; *spes* – надія; *trans* – через; *tum* – тоді; *urbs* – місто; *ver* – весна; *vox* – голос, слово.

§ 3. Особливості вимови деяких приголосних

Буква *Cc* перед голосними *e, i, y, ae, oe* вимовляється як *ц*:

e.g. *céna* – обід;
cáelum – небо;
cíto – швидко.

Перед *a, o, u* та приголосними дає звук *к*:

e.g. *cáput* – голова;
frúctus – фрукт, плід.

Вправа 1. Прочитайте буквосполучення, враховуючи двояку вимову приголосної *c*:

A. *ca, cad, cac, cab, cam, camb, camp, can, cans, cand, cant, cap, capt, car, carg, card, carn, carp, cas, cast, cat, cau, caud, caun, caup, caur, caut, cav;*

co, coc, cod, coh, cog, com, con, comp, contr, compr, concr, conf, congr, cont, conv, cor, corp, corn, cort, cos, cosp;

cra, crae, creat, cred, crebr, crin, crim, crisp, cru, crud, crot, cros, croes, crux, crupt, ctes, cter;

cub, cuc, cud, cum, cun, cunct, cup, cupr, cur, curs, curt, curv, cusp, cust, cut;

B. *cae, caec, caed, caedr, caem, caen, caep, caer, caest;*

ce, cec, cebr, cecr, ced, cedr, cen, cent, ctnt, cep, ctr, cere, cerd, cerv, cern, cert, cesps, cet, cest, cev;

ci, cid, cidr, cic, cid, cim, cimbr, cin, cinct, cing, circ, cit, cist, cisp, citr, civ;

coe, coeb, coeg, coen, coep, coept, coer, coerc, coet;

су, сyb, сyсn, сed, сydn, сygn, сyм, сymb, сyn, сyнт, сyр, сyрr, сyг, сyгn, сyрт, сyсс, сyт.

Буква *Ss* між голосними та між приголосними *n, t* та голосними читається як *з*:

e.g. *rósa* – роза;
caúsa – причина;
nósus – ніс;
mensúra – мірка.

У всіх інших випадках – як *с*:

e.g. *scríbĕre* – писати;
õs – кістка.

Вправа 2. Прочитайте. Зверніть увагу на двояку вимову приголосної *s*:

sa, se, si, so, sy, su, scr, sn, st, str, serv, rus, nis, eus, saep, best, ost;

asa, osa, esa, use, usu, ausa, eso, esi, nsa, nsu, inso, nsi, nsy, nse, isma, isme, msa, nsau, msoc.

Приголосна літера *Ll* в латині вимовляється м'яко:

e.g. *mel* – мед;
lúna – місяць;
lábium – губа.

Вправа 3. Прочитайте, м'яко вимовляючи приголосну *l*:

A. *al, el, ul, yl, ol, il;*
la, le, lu, ly, lo, li;
mal, mel, nul, mol, mil;

lun, lon, lyn, lan, len, bul, lam, lat, lem, ele, lect, lic, lid, log, lav, elb, alc, ult, lit, tul, leus, álat, lumn, malb, tylt, plat, leo, lus, lyp, clat, lul, ulb, tal, cel, pil, fluv, ale, lat;

B. *lac* – молоко;

lar – лар;

láus – хвала, слава;

lex – закон;

lux – світло.

Літера *Zz* зустрічається лише в словах з грецької мови і вимовляється як *з*:

e.g. *eczéma* – екзема.

У слові *zincum* – цинк *z* вимовляється як *ц*.

§ 4. Вимова буквосполучень

Буквосполучення *ti* читається як *ци* перед голосними:

e.g. *inítium* – початок;
poténtia – сила.

В словосполученнях *sti*, *xti*, *tii* читається як *мі*:

e.g. *béstia* – звір;
míxtio – суміш.

Вправа 1. Прочитайте. Зверніть увагу на вимову буквосполучення *ti* перед голосними та в інших позиціях:

tio, *tium*, *tia*, *tiit*, *tios*, *tiut*, *tial*;

stio, *stium*, *stiot*, *stiul*, *xti*, *xtiut*, *xtia*, *xtios*, *ttiu*, *ttium*, *ttias*, *ttiot*.

Буквосполучення *rh*, *th*, *ph*, *ch* зустрічаються в словах грецького походження і вимовляються відповідно *rh* як *р*, *th* як *т*, *ph* як *ф*, *ch* як *х*.

e.g. *rhýthmus* – ритм;
Méntha – м'ята;
phýsica – фізика;
chórus – хор.

Вправа 2. Прочитайте. Зверніть увагу на вимову буквосполучень грецького походження *ch*, *rh*, *th*, *ph*:

rha, *rheu*, *rhia*, *rhy*, *rho*, *rhoe*, *rhaë*, *rhau*, *rhu*, *rhoë*;

chor, *chart*, *chir*, *chaen*, *choët*, *chyrc*, *chalb*, *chynd*, *chlu*, *chit*;

tha, *the*, *thae*, *thed*, *ntha*, *thmus*, *athm*;

phos, *phor*, *phuct*, *phorm*, *phal*, *phaer*.

Буквосполучення *qu*, *su*, *ngu* читаються перед голосними відповідно як *кв*, *св* та *нгв*:

e.g. *áqua* – вода;
Quércus – дуб;
língua – мова.

Вправа 3. Прочитайте, звертаючи увагу на вимову буквосполучень *qu*, *su*, *ngu*:

qua, *quae*, *qui*, *que*, *quoe*, *quy*, *quo*;

sua, *sui*, *suo*, *sue*, *suy*, *suu*, *suae*;

ngua, *nguu*, *nguan*, *ngui*, *ngue*, *nguy*, *nguo*, *nguae*, *nguaë*, *nguoë*, *nguoët*.

Вправа 4. Прочитайте буквосполучення, дотримуючись правил:

ha, *nae*, *ca*, *ba*, *qua*, *lu*, *sti*, *res*, *deus*, *aest*, *oët*, *neus*, *frons*, *pax*, *eur*, *coe*, *crae*, *cymb*, *contr*, *cau*, *ngua*, *coer*, *mel*, *ausa*, *scri*, *nse*, *lar*, *sua*, *alc*, *msae*, *chor*, *schol*, *asae*, *rheu*, *tha*, *crypt*, *chaet*, *phol*, *phyl*, *haem*, *paeu*, *rhaë*, *qui*, *aër*, *ginth*, *hyp*, *col*, *tium*, *log*, *nsau*, *caest*, *ig*, *xu*, *vox*, *zem*, *ptaer*, *foen*, *quin*, *squa*, *qual*, *quadr*, *quo*, *quart*, *sua*, *chart*, *saep*, *coen*, *cent*, *lumb*, *ego*, *herb*, *gut*, *cran*, *cypr*, *ost*, *hom*, *mal*, *art*, *citr*, *caec*, *ceus*, *cist*, *thea*, *ntha*, *aur*, *hart*, *gart*, *chart*, *occi*, *occae*.

§ 5. Складоподіл. Правила наголосу

У латинській мові кількість складів співпадає з кількістю голосних. Складоподіл відбувається:

- перед поодиноким приголосним: *gó-sa*;
- перед сполученнями *qu, su, ngu*; *á – qua, lí – que – dus*;
- перед сполученнями німих та плавних приголосних (*muta cum liquida*): *br, bl, pr, pl, dr, dl, tr, tl; gr, gl; cr, cl: pa-tri-a, a-gri-co-la*;
- перед останньою приголосною у сполученні приголосних: *rúnc-tum*;
- відокремлюються односкладові префікси: *ab-és-se*;
- *Jj* подвоюється та розділяється на два склади: *réj-jor, maj-já-lis*.

Правила наголосу

1. Наголос ніколи не падає на останній склад.
2. У двоскладових словах наголос завжди падає на перший склад:

e.g. *síl-va* – ліс;
scríp-tor – письменник;
cá-put – голова.
3. У багатоскладових словах наголос падає на передостанній склад, якщо він довгий. У випадку, коли він короткий, наголос ставиться на третій склад з кінця, незалежно від його якості:

- e.g. *fe-nés-tra* – вікно;
La-cér-ta – ящірка;
fí-li-a – донька;
Bé-tŭ-la – береза.

Вправа 1. Поділити слово на склади.
Пояснити постанову наголосу:

ana, bene, ego, via, purus, vinum, rosa, aër, luna, nomen, vita, caput, creta, mare, terra, gutta, ferrum, cuprum, flere, haema, paena, aurum, neuter, saepe, auris, alba, longae, dosis, basis, nasus, Acer, caecus, caesa, ovum, costa, cauda, cornu, herba, hortus, apex, matrix, aqua, equus, Mentha, Thea, chorda, charta, phyllum, crassus, spica, avis, piscis, frater, soror, Quercus, beta, costa, corpus, homo, caulis, forma, vena, color.

Вправа 2. Поставити наголос. Прочитати слова:

absens, abra, acer, actus, aeger, aequor, agnus, amplus, astra, biblos, bulla, camum, carmen, castra, certus, custos, coquo, culpa, dea, dexter, error, faber, falsus, caput, felix, finis, furor, gustus, hiems, laudo, loquor, malum, mensis, nascor, odor, opus, panis, pater, noster, pacis, planta, purus, quaero, qualis, quisque, quinquax, simplex, umbra, visus, zincum.

Вправа 3. Поділити на склади. Вказати правило.
Підкреслити передостанній склад:

tomaculum, venenum, vitupero, venator, velociter, solitudo, saeculum, qualitas, rapidus, putidus, positivus, palatum, numeralis, navigo, naturalis, monachus, meritum, laudator, honorificus, gracilis, funiculus, editus, crumend, caedes, aemulus, aquosus.

Вправа 4. Поділити на склади. Назвати правила.
Виділити передостанній склад:

affectus, agnosco, aliquando, armentum, carpo, caprinus, costra, celebritas, cerebrum, circumtendo, geometricus, quaestiuncula, quantopere, quadraginta, sacrificio, scientia, sceptrum, suavis, triumphus, vinclum.

Вправа 5. Поділити на склади. Виділити префікси:

supersum, supergloriosus, subsum, repudio, resaluto, rescribo, promitto, promulsidare, progressus, profundus, praecedo, praefacio, praesentia, praeparo, postpono, postscribo, permitto, perpaucus, perspicacitas, observo, irrationalis, invictus, intolerandus, intersum, interpretatio, immortalis, impatiens, expono, explorator, experientia, excavo, discordia, constringo, compositus, apetalus, abductor, adsum, adsumus.

§ 6. Довгота та короткість передостаннього складу

Таким чином, постанова наголосу залежить від довготи чи короткості голосного, що входить до складу передостаннього складу.

Розглянемо випадки довготи та короткості.

Голосний буде довгим,

– якщо після нього йдуть дві чи більше приголосних:

e.g. instruméntum;

– якщо він стоїть перед буквами *x* та *z*:

e.g. compléxus – сполука, зв'язок;
orúza – рис;

– якщо склад утворений за допомогою диграфа:

e.g. althaea – алтей;

– за словником;

– у складі довгих суфіксів: *ur-*, *in-*, *os-*, *al-(alis)*, *ar-*, *at-*, *ut-*, *iv-*

e.g. immatúrus – незрілий;
vittātus – смугастий;
naturólis – природний;
medicína – медицина;
vulgóris – звичайний;
minútus – маленький;
virósus – отруйний;
satívus – посівний.

Голосний буває коротким:

– якщо він стоїть перед іншою голосною або літерою *h*:

e.g. ópium – опій;
fólium – лист;

contraho – я стягую;

– перед поодинокую приголосною, якщо в словнику не стоїть знак довготи:

e.g. *ínsula* – острів;

– перед сполученнями *muta cum liquida*:

e.g. *émigro* – я переселяюся;

– у складі зменшувальних суфіксів: *ul-*, *cul-*, *uscul-*, *id-*, *ol-*, *ic-*, *il-*:

e.g. *folíðlum* – листочок;
rámŭlus – гілочка.

Вправа 1. Поділити на склади. Виділити суфікси.

Позначити довготу чи короткість голосного, що входить у склад. Пояснити постанову наголосу.
Прочитати:

cornutus, spinosus, maculatus, caninus, copiosus, venosus, arenosus, viscosus, formosus, ovatus, costatus, digitatus, dentatus, labina, caudatus, curvatus, delicatus, auratus, frontalis, occipitalis, vertebralis, angularis, lumbalis, animalis, aequalis, aquosus, rotundatus, gelatinosus, barbatus, bulbosa, medicina, femininum, masculinum, farina, natura, cultura, maturus, immaturus;

albidus, cellula, campanula, squamula, papula, similis, humilis, utilis, nobilis, lingula, salsola, vacuola, betula, rufulus, luteolus, foliolum, guttula.

Вправа 2. Поділити на склади. Пояснити перенесення наголосу. Прочитати:

emigro, contraho, celebros, luteus, bruneus, folium, coenobium, cinereus, anterior, posterior, medius, cranium, superior, Reptilia, araneus, praelior, salebro, facio, labium, incensio, fastigatio.

Вправа 3. Прочитати слова (впр. 3–5 попереднього параграфу) з правильним наголосом.

Вправа 4. Поставити наголос. Прочитати:

abundus, acacia, acraeus, europaeus, acervalis, acidus, admirabilis, ampulla, pilula, basella, balnearis, barbaricus, communio, comoedia, confoederatio, phosphorus, caput, crumina, crucius, quinquaginta, discessus, disciplina, discipulus, emigro, enchorius, emphractus, enhaemon, equula, flexibilis, fluxura, furcula, gurgustiolum, gymnasiarchus, inquisite, instipular, insolentia, lapillus, mixtura, suavis, major, martiolus, ominalis, paupertatula, purpureus, scientiola, scrupeus, singularitas, sphaericus, sympathia, umbraculum, ursinus, veritas, vicinia, violaceus, vivipara, voratrina, zothecula, zaplutus.

Вправа 5. Прочитайте латинські сентенції. Зверніть увагу на постанову наголосу в дво- та багатоскладових словах. Пригадайте українські прислів'я, що мають такий же зміст:

1. *Tabula rasa.*
2. *Terra incognita.*
3. *Absens carens.*
4. *Veni, vidi, vici.*
5. *Ovem lupo committis.*
6. *Mala herba cito crescit.*
7. *Aquila non captat muscas.*
8. *Elephantum ex musca facis.*
9. *Quod licet Jovi, non licet bovi.*
10. *Arbor mala, mala mala.*
11. *Herbarium praestat icōni.*
12. *Natura saltus non facit.*
13. *Similis simili gaudet.*
14. *Falsus in uno, falsus in omnibus.*
15. *Finis coronat opus.*

§ 7. Nomen Substantivum. Категорії іменника

У латинській мові розрізняють 3 роди іменників:

genus masculīnum (*m*) – чоловічий рід;

genus feminīnum (*f*) – жіночий рід;

genus neutrum (*n*) – середній рід.

До іменників чоловічого роду належать назви осіб та тварин чоловічої статі, а також назви річок та місяців:

e.g. pater *m* – отець;
Lupus *m* – вовк;
Julius *m* – липень.

До іменників жіночого роду належать назви осіб та тварин жіночої статі, назви країн, міст, островів, дерев та кущів (крім *Acer n* – клен):

e.g. soror *f* – сестра; Roxolania *f* – Україна;
Malus *f* – яблуня; Roma *f* – Рим;
Juniperus *f* – яловець; Corsica *f* – Корсика.

Латинські іменники мають два числа:
однину – *numerus singularis (s)*;
множину – *numerus pluralis (pl)*.

У латинській мові п'ять відмінків (кличний *Vocativus* в біологічній латині не розглядається):

Nominativus (Nom) – номінатив, називний (хто?, що?) –
відмінок підмета та іменної частини
присудка;

Genetivus (Gen) – генетив, родовий (кого?, чого?, чим?) –
відмінок неузгодженого означення;

Dativus (Dat) – датив, давальний (кому?, чому?) –
відмінок непрямого додатка;

Accusativus (Acc) – акузатив, знахідний (кого?, що?, куди?) –
відмінок прямого додатка;

Ablativus (Abl) – аблатив, орудно-місцевий (ким?, чим?,
де?, звідки?, коли?, чому?, як?) – відмінок
обставин.

Залежно від закінчень *Genetivus singularis* латинські іменники поділяються на 5 відмін.

Таблиця № 2

Відміна	Закінчення в <i>Genetivus sing.</i>	Словникова форма
I	- ae	planta, ae f – рослина
II	- i	ramus, i m – гілка
III	- is	caulis, is m – стебло
IV	- us	Quercus, us f – дуб
V	- ei	species, ei f – вид

Відмінювання іменника здійснюється за допомогою його основи, яку ми отримуємо, якщо від форми *Gen. sing.* відкинемо відмінкове закінчення, та до якої додаються різні для кожної відміни відмінкові закінчення (див. табл. № 3).

Таблиця № 3

Таблиця відмінкових закінчень

Число	Відміна	I(a)	II(o)	(приг.) III (i)		IV (u)	V (e)
S I N G U L A R I S	Рід Відмінок	f	m n	m, f n	m, f n	f, m n	f
	Nominativus	ă	us, um ēr	s - -	īs - -	ūs ū	ēs
	Genetivus	ae	ī	īs	īs	ūs	ēi
	Dativus	ae	ō	ī	ī	uī ū	ēi
	Accusativus	am	ŭm	em -	em -	ŭm u	em
	Ablativus	ā	ō	ě	ī	ū	ē
P L U R A L I S	Nominativus	ae	ī ā	ēs ā	ēs iă	ūs uă	ēs
	Genetivus	ārum	ōrum	um	ium	uŭm	ērum
	Dativus Ablativus	īs	īs	ībus	ībus	ībus	ēbus
	Accusativus	ās	ōs ā	ēs ā	ēs iă	ūs uă	ēs

Словникова форма іменників складається з форми іменників в *Nom. sing.*, закінчення *Gen. sing.* та роду іменника:

e.g. *Vulpes, is f* – лисиця;
Equus, i m – кінь.

Якщо в останньому складі основи слова у формі *Gen. sing.* відбуваються зміни, то часто перед відмінковим закінченням вказується цей склад:

e.g. *caput, pītis n* – голова;
flumen, īnis n – річка, вода.

Найуживанішим відмінком (після *Nominativus*) в біологічній латині є родовий *Genetivus*. Для правильного описання видів рослин та тварин необхідно чітко знати закінчення не тільки *Nom. sing.* та *pl.*, але й *Gen. sing.* та *pl.* (див. табл. № 4).

Таблиця № 4

Таблиця закінчень *Genetivus sing.* та *pl.*

Відміна	I	II	III	IV	V
Рід	f	m, n	m, f, n,	m, n	f
Genetivus singularis	-ae	-i	-is	-us	-ei
Genetivus pluralis	-ārum	-ōrum	-um (-ium)	-uum	-ērum

Вправа 1. Прочитайте. Визначте відміни іменників:

Heliantus, i m – соняшник;
Serpens, ntis f – змія;
Larus, i m – чайка;
Vulpes, is f – лисиця;
Beta, ae f – буряк;
caries, ei f – гниття;

Avena, ae f – овес;
gutta, ae f – крапля;
Camellus, i m – верблюд;
Gallina, ae f – курка;
Quercus, us f – дуб;
Pinus, us f – сосна;

Dianthus, i m – гвоздика;
Caprea, ae f – коза;
homo, ĩnis m – людина;
Locusta, ae f – сарана;
Sciurus, i m – білка;
Rana, ae f – жаба;
Elēphas, ntis m – слон.

Apis, is f – бджола;
Simia, ae f – мавпа;
series, ei f – ряд;
Cucūmis, eris m – огірок;
conspicies, ei f – збірний вид;
Охуссocus, i f – журавлина;
Foenicūlum, i n – фенхель.

Вправа 2. Прочитайте слова. Визначте основу іменників:

a) Agama, ae f – агама,
Lacerta, ae f – ящірка;	Urtīca, ae f – кропива;
Rana, ae f – жаба;
b) Allium, i n – цибуля,
Carabus, i m – жужелиця;	Phaseolus, i m – квасоля;
Ursus, i m – ведмідь;
c) Iris, is f – ірис,
Plantago, ĩnis m – подорожник;	Lepus, ōris m – заєць;
Vitis, is f – виноград;
d) fructus, us m – плід;
res, ei f – справа, річ.	Pinus, us f – сосна;
species, ei f – вид.

Вправа 3. Утворіть *Gen. sing.* та *pl.* від іменників:

басса, ae f – ягода;	cauda, ae f – хвіст;
palma, ae f – пальма, долоня;	lamīna, ae f – пластина;
Taurus, i m – бик, віл;	Equus, i m – кінь;
Malus, i f – яблуня;	ramus, i f – гілка;
animal, alis n – тварина;	corpus, ōris n – тіло;
Bos, Bovis m – бик;	Lepus, ōris m – заєць;
cornu, us n – ріг;	manus, us f – рука;
facies, ei f – поверхня;	scabies, ei f – бруд.

Вправа 4. Визначте рід іменників:

Begonia – бегонія;	Convollaria – конвалія;
Araneus – павук;	Linum – льон;
Prunus – слива;	Rheum – ревінь;
Parus – синиця;	Larus – чайка;
Cerasus – вишня;	Lyrurus – тетеря;
Solanum – паслін;	Turdus – дрізд;

Crataegus – глід;
Platanus – платан;

Asellus – тріска;
Sciurus – білка.

Вправа 5. Прочитайте назви рослин. Знайдіть відповідники в рідній мові. Спробуйте працювати без словника:

Acacia, Aechmea, Ananas, Aralia, Asparagus, Aspidistra, Begonia, Billbergia, Calceolaria, Cereus, Chlorophytum, Chrysanthemum, Cocos, Coleus, Crocus, Cyclamen, Diefenbachia, Dracaena, Echeveria, Fatsia, Ficus, Fittonia, Freesia, Gasteria, Gerbera, Haworthia, Iris, Ipomaea, Kalanchoë, Lilium, Maranta, Mimosa, Monstera, Narcissus, Nephrolepis, Opuntia, Peperomia, Philodendron, Pilea, Primula, Rhododendron, Rosa, Sansevieria, Tradescantia, Verbena, Yucca.

Вправа 6. Прочитайте сентенції. Визначте форму підкреслених іменників. Перекладіть:

1. Asinus asinorum.
2. Cornu copiae.
3. Curriculum vitae.
4. Finis Europae.
5. Homo homīni lupus est.
6. Lapsus linguae.
7. Lupus in fabula.
8. Natura rerum.
9. Salus populi.
10. Status belli.
11. Magistra vitae.
12. Vita memoriae.
13. Vox populi.
14. Causa causārum.

§ 8. Nomen Adjectivum. Категорії прикметника

У латинській мові прикметники поділяються на 2 групи. До першої групи належать прикметники I–II відмін. До другої – III відміни.

Прикметники I групи мають такі ж самі закінчення і відмінюються так само, як іменники I–II відмін:

Masculinum	Femininum	Neutrum
- us; - er	- a	- um

Прикметники жіночого роду відмінюються за зразком I відміни; прикметники чоловічого та середнього родів – за зразком II відміни:

e.g. magnus, a um – великий;
 albus, a, um – білий;
 niger, gra, grum – чорний;
 liber, era, erum – вільний.

Прикметники другої групи поділяються на три види:

1. Прикметники трьох закінчень.
2. Прикметники двох закінчень.
3. Прикметники одного закінчення.

Прикметники з трьома закінченнями мають окремі форми для всіх трьох родів:

Masculinum	Femininum	Neutrum
- er	- is	- e

e.g. acer, acris, acre – гострий;
 puter, tris, tre – гнилий;
 silvester, tris, tre – лісовий.

Прикметники з двома закінченнями мають одне закінчення для форм чоловічого та жіночого родів та окреме – для середнього роду:

Masculinum	Femininum	Neutrum
- is		- e
e.g. brevis, e	– короткий	
naturalis, e	– природничий	
vulgaris, e	– звичайний	
perennis, e	– багаторічний	

Прикметники з одним закінченням мають одне спільне закінчення для всіх трьох родів: -s, -x, або -r. Словникова форма цих прикметників складається з прикметника в називному відмінку та частини основи плюс закінчення в родовому відмінку однини:

e.g. simplex, ĩcis – простий;
 felix, ĩcis – щасливий;
 sapiens, entis – розумний, мудрий.

Подібно прикметникам одного закінчення на -ns, -ens зустрічаються дієприкметники теперішнього часу активного стану:

e.g. ornans, ntis - той, хто прикрашає.

Вправа 1. Визначте відміну та рід прикметників I–II групи. Перекладіть українською:

pulcher, marinum, alba, campestre, silvester, breve, verus, longum, alter, rara, multum, bonus, facilis, acris, dulcis, simile, aequalis, incognita, utile.

Вправа 2. Прочитайте прислів'я. Випишіть прикметники.
Визначте групу, рід та відміну:

1. *Consuetudo est altera natura* – Звичка другий характер.
2. *Homo sapiens* – Людина розумна
3. *Ars longa, vita brevis est* – Життя коротке, мистецтво вічне.
4. *Omne initium difficile est* – Кожен початок важкий.
5. *Mala herba cito crescit* – Погана трава швидко росте.
6. *Dura lex, sed lex!* – Закон суворий, та це закон!

§ 9. Узгодження прикметників з іменниками

У латинській мові як і в українській прикметник узгоджується з іменником у роді, числі та відмінку. Таким чином, узгоджуючись з іменниками, прикметники змінюють свої родові закінчення залежно від роду іменника. До того ж, у словосполученні “іменник – прикметник” на першому місці завжди стоїть іменник і лише потім йде прикметник, що виступає означенням:

- e.g. *cellūla longa* – довга клітина;
folium longum – довгий лист;
ramus longus – довга гілка.

Особливої уваги потребують випадки, коли іменник та прикметник відносяться до різних відмін. Необхідно, в першу чергу, визначити рід іменника, щоб потім підібрати необхідну родову форму прикметника:

- e.g. *Malus, i f* – яблуня;
sibiricus, a, um – сибірський.

Назви дерев і кущів завжди жіночого роду, тому для узгодження нам потрібна форма *sibirica*. Таким чином, маємо *Malus sibirica*.

Прикметники II групи, тобто III відміни, з трьома закінченнями узгоджуються з іменниками подібно до прикметників I та II відміни:

- e.g. *Chamomilla campestris* – ромашка польова;
Beta perennis – буряк багаторічний;
Triticum vulgare – пшениця звичайна;
Lupinus perennis – люпин багаторічний.

Вправа 1. Прочитайте словосполучення. Поясніть узгодження прикметників з іменниками:

costa lata, spica fragilis, bacca violacea, flos simplex, caulis fragilis, ager viridis, verbum nobile, astrum novum, avis rara, animal campestre, rhisoma breve, Ficus elastica, Prunus maritima, fructus ruber, res naturalis, casus felix, visus bonus, dies nova, oculus dexter, Panicum vulgare, frutex altus.

Вправа 2. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською:

A. cellula (magnus, a, um; ovatus, a, um; simplex, icis)
vena (sinister, tra, trum; longus, a, um; brevis, e)
bacca (ruber, bra, brum; rarus, a, um; campester, is, e)
spica (altus, a, um; flavus, a, um; silvester, tris, e)

B. liber (bonus, a, um; rarus, a, um; sapiens, ntis)
verbum (nobilis, e; novus, a, um; simplex, icis)
hortus (viridis, e; magnus, a, um; noster, tra, trum)
oculus (sinister, tra, trum; caeruleus, a, um)

C. flos (violaceus, a, um; simplex, icis; fragilis, e)
Piper (niger, gra, grum; vulgaris, e; dulcis, e)

D. species (novus, a, um; nobilis, e)
manus (dexter, tra, trum; sinister, tra, trum)
lacus (latus, a, um; purus, a, um; silvester, tra, trum)
facies (humilis, e; purus, a, um).

Вправа 3. Перекладіть латинською мовою:

1. Клітина пряма, товста. 2. Рослина висока, лісова. 3. Лист довгий, широкий. 4. Гілка велика, довга. 5. Око ліве, око праве. 6. Вільха червона. 7. Квітка велика, жовта. 8. Новий вид. 9. Багаторічна рослина. 10. Лист голий, товстуватий. 11. Кущ багаторічний, зелений. 12. Біла береза. 13. Квітка ніжна. 14. Довгий день. 15. Зелений сад.

Вправа 4. Прочитайте. Визначте відмінки іменників. Перекладіть:

alae, silvarum, laminae, cellularum, guttae, Menthae, Pini, oculi, agrorum, floris, animali, capitis, hominis, dentis, Equi, Ursorum, speciei, planitiei, pueri.

Вправа 5. Прочитайте словосполучення. Назвіть означення. Визначте узгоджені та неузгоджені означення. Перекладіть українською:

cellula recta, oculis, hominis, corpus animalis, flos Dianthi, cortex Pini, avis rara, Amygdalus nana, folium Verbenae, ala avis, radix longa, Triticum durum, oculus dexter, species nova, manus sinister, bacca campestris, cor Elephantis, silva viridis, nasus hominis, apex fructus, forma cellularum, lamina foliorum, costae Equorum, cortex Quercus, Acer rubrum, Trifolium arvense, odor dulcis, aqua bona.

Вправа 6. Перекладіть латиною. Запишіть окремо словосполучення з узгодженим означенням та з неузгодженим означенням:

земля людей, червона ягода, велика поверхня, око тварини, корисна трава, чиста вода, блакитна квітка, звичайний вид, зелене поле, квітка троянди, листя берези, колюча гілка, верхівка куща, низький кущ, рідкісний птах, короткий ріг, ріг бика, голова тварини, довге стебло, кора вільхи, квітка мака, велика клітина, довга колючка, ребро людини, пластина клітини, крило птаха, великий західний ліс, маленька квітка конвалії, солодкий запах м'яги, довгий хвіст ящірки, зелена жаба, листя платанів, корисний запах евкаліпту, тіло павука, зуби лисиці, маленьке лісове озеро, справа людини, плід яблуні, добрий зір, погана поверхня, поверхня озера, польова квітка, високий кущ.

§ 10. Verbum. Основні категорії дієслова

До граматичних категорій дієслова в латинській мові належать 3 особи, 2 числа, час, способи дії та стан:

Особа (*Persona*)

- 1 особа – *persona prima*
- 2 особа – *persona secunda*
- 3 особи – *persona tertia*

Число (*Numerus*)

- однина – *numerus singularis*
- множина – *numerus pluralis*

Час (*Tempus*)

- теперішній – *tempus praesens*
- минулий недоконаний – *tempus imperfectum*
- минулий доконаний – *tempus perfectum*
- давноминулий – *tempus plusquamperfectum*
- майбутній недоконаний – *tempus futurum I*
- майбутній доконаний – *tempus futurum II*

Спосіб дії (*Modus*)

- дійсний спосіб – *modus indicativus*
- умовний спосіб – *modus conjunctivus*
- наказовий спосіб – *modus imperativus*
- неозначена форма – *modus infinitivus*

Стан (*Genus*)

- активний – *genus activum*
- пасивний – *genus passivum*

У латинській мові дієслова розділяються на 4 дієвідміни:

1. *Conjugatio prima*;
2. *Conjugatio secunda*;

3. *Conjugatio tertia*;

4. *Conjugatio quarta*.

Для того, щоб визначити, до якої дієвідміни належить дієслово, нам необхідно знати неозначену форму дієслова з характерним для неї закінченням - *re*.

- e.g. *ornāre* – прикрашати;
- florēre* – квітнути;
- crescēre* – рости;
- finīre* – закінчувати.

Для визначення дієвідміни необхідно відкинути закінчення - *re*.

До першої дієвідміни належать дієслова з голосною – *ā* -:

- e.g. *natā-re* – плавати;
- vorā-re* – поїдати.

До другої – з голосною – *ē* -:

- e.g. *studē-re* – вивчати;
- florē-re* – цвісти.

До третьої – з голосною – *ē* -:

- e.g. *tegē-re* – покривати;
- facē-re* – робити.

До четвертої – з голосною – *ī* -:

- e.g. *audī-re* – чути;
- dormī-re* – спати.

Різниця між дієсловами II та III дієвідмін полягає в тому, що -*e*- в передостанньому складі дієслів II дієвідміни довгий та

наголошений, а у дієслів III дієвідміни – короткий та ненаголошений.

У латинській мові існує 4 основні форми дієслова, що складають його словникову форму. Це перша особа однини теперішнього часу, перша особа однини минулого доконаного часу, супін та інфінітив.

e.g. *demonstro, demonstrāvi, demonstrātum, demonstrāre* – показувати;

habeo, habui, habētum, habēre – мати, володіти;

facio, feci, factum, facere – робити;

obvenio, obveni, odventum, odvenire – зустрічатися.

Вправа 1. Прочитайте прислів'я. Випишіть дієслова у неозначеній формі. Визначте дієвідміну.

1. *Pecunia imperāre, non servire oportet* – грошам треба наказувати, а не прислуговувати.

2. *Aquilam volare doces* – учиш орла літати.

3. *Imperare sibi maximum imperium est* – володіти собою – найвища влада.

4. *Noli me tangere* – не чіпай мене.

5. *Vivere est cogitare* – жити – означає пізнавати.

6. *Vivere est militare* – жити – означає боротися.

7. *Primum non nocere* – перш за все – не нашкодити.

8. *Errare humanum est* – людині властиво помилятися.

§ 11. Відмінювання дієслів у теперішньому часі дійсного способу активного та пасивного стану (*Praesens indicativi activi et passivi*)

Для того, щоб провідняти дієслово, необхідно, насамперед, визначити його основу. Для цього ми відкидаємо закінчення *-re* у дієслів I, II та IV дієвідмін та *-ere* у дієслів III дієвідміни від неозначеної форми.

e.g. I дієвідміна *volā-re* – літати;

II дієвідміна *florē-re* – цвісти;

III дієвідміна *col-ere* – жити, проживати;

IV дієвідміна *partī-re* – ділити.

Praesens indicativi activi утворюється від основи дієслова за допомогою наступних особових закінчень.

Таблиця № 5

I, II та IV дієвідміни

Numerus	Singularis	Pluraris
Persona		
prima	- o	- mus
secunda	- s	- tis
tertia	- t	- (u)nt

У дієслів I та II дієвідміни особові закінчення додаються безпосередньо до основи за виключенням I особи однини дієслів I дієвідміни, коли *-a-* зливається із закінченням та зникає.

У дієслів IV дієвідміни виключенням є 3 особа множини, де між основою та закінченням з'являється голосна *-i-*.

У дієслів III дієвідміни у всіх особах, крім I особи однини, де закінчення додається безпосередньо до основи, та 3 особи множини, коли з'являється голосна *-i-*, додається голосна *-i-*.

III дієвідміна

Numerus	Singularis	Pluraris
Persona		
prima	- o	- imus
secunda	- is	- itis
tertia	- it	- unt

Таблиця № 7

Відмінювання дієслів у Praesens indicativi activi

Num	Conjugatio	I	II	III	IV
	Persona				
Singularis	prima	nato	moveo	lego	dormio
	secunda	natas	moves	legis	dormis
	tertia	natat	movet	legit	dormit
Pluralis	prima	natāmus	movēmus	legīmus	dormīmus
	secunda	natātis	movētis	legītis	dormītis
	tertia	natant	movent	legunt	dormiunt
	Infinitivus	natare – плавати	movēre – рухати	legēre – збирати	dormīre – спати

Praesens indicativi passivi утворюється додаванням до основи особових закінчень:

Таблиця № 8

Numerus	Singularis	Pluralis
Persona		
prima	- or	- (ī) - mur
secunda	- (ē) - ris	- (i) - mini
tertia	- (ī) - tur	- (u) - ntur

Виключенням є 2 особа однини дієслів III дієвідмини, коли між основою та закінченням замість - i - з'являється голосна - ē - .

Таблиця № 9

Відмінювання дієслів у Praesens indicativi passivi

Num	Conjugatio	I	II	III	IV
	Persona				
Singularis	prima	orn -or	move -or	leg -or	fini -or
	secunda	ornā - ris	movē - ris	leg -ē - ris	finī - ris
	tertia	ornā - tur	movē - tur	legī - tur	finī - tur
Pluralis	prima	ornā - mur	movē - mur	leg -ī - mur	finī - mur
	secunda	ornā - mīni	movē - mīni	leg -i - mīni	fini - mīni
	tertia	ornā - ntur	move - ntur	leg -u - ntur	fini -u - ntur
	Infinitivus	ornāre – прикрашати	movēre – рухати	legēre – збирати	finīre – закінчувати

Вправа 1. Прочитайте дієслова. Перекладіть українською.

Поясніть утворення *Praesens indicativi activi*:

curat, scribit, legit, quaerit, repērit, audīmus, scribo, narrat, vivīmus, vidēmus, habet, legis, sanat, habemus, student, docent, scribunt, facit, mordet, crescit, narro, facis, habītat, crescunt, describīmus, florent, ornātis, studes, floret, dormīmus.

Вправа 2. Прочитайте речення. Перекладіть українською:

1. Magister narrat. 2. In horto plantae crescunt. 3. Animalia habītant. 4. Parus in silvis habītat. 5. Planta nova crescit. 6. Taraxācum floret. 7. Multae plantae in steppis obveniunt. 8. In vivario Cerastes habītat.

Вправа 3. Прочитайте дієслова. Поясніть утворення форм *Praesens indicativi passivi*. Перекладіть українською:

legītur, salutantur, vidēmur, servantur, vorantur, formatur, audior, servatur, leguntur, nominatur, adhibentur.

Вправа 4. Прочитайте. Випишіть окремо форми дієслів *Praesens indicativi activi* та *Praesens indicativi passivi*. Перекладіть українською:

narrat, crescunt, lego, leguntur, servas, vorantur, videtur, audio, servatur, salutas, nominator, vocatur, amo, curat, legītur, voco, distinguītur, reperītur, habītat, screscit, constat, docet, ornantur, mutantur.

Вправа 5. Прочитайте речення. Перекладіть українською мовою:

1. Magistra de Malo angustifolia narrat. 2. Triturus in aqua habitat. 3. Planta nova in facie lacuum crescit. 4. Flos noster in Augusto floret. 5. In desertis Africae Camelli et Elephantes habītant. 6. Animal nostrum foliīs plantārum alītur. 7. Sciuri et Ursi in silvis

obveniunt. 8. Exemplar plantae novae in herbario conservātur. 9. Flores in Majo expanduntur. 10. Eucaliptus in medicina adhibētur.

Вправа 6. Прочитайте прислів'я. Знайдіть дієслова у формі *Praesens indicativi activi et passivi*. Вивчіть прислів'я:

1. Tertium non datur – Третього не дано.
2. Medicus curat, natura sanat – Лікар лікує, природа оздоровлює.
3. Clavus clavo pellitur – Клин клином выбивається.
4. Tempora mutantur, et nos mutamur in illis – Часи змінюються, і ми змінюємося в них.
5. Mala herba cito crescit – Погана трава швидко росте.
6. Lupus non mordet lupum – Вовк вовка не кусає.
7. Elephantum ex musca facis – Робиш з мухи слона.
8. Aquila non captat muscas – Орел не ловить мух.

§ 12 Відмінювання та вживання дієслова-зв'язки *esse* в *Praesens indicativi activi*

Таблиця 10

Numerus	Singularis	Pluralis
Persona		
prima	sum – я є	sumus – ми є
secunda	es – ти є	estis – ви є
tertia	він est – вона } є воно	sunt – вони є

В українській мові допоміжне дієслово найчастіше пропускається, але в латині воно обов'язково вживається.

e.g. *Populus planta perennis est.*

Тополя – рослина багаторічна.

§ 13. Дещо з синтаксису простого поширеного речення

Незважаючи на те, що в латинській мові порядок слів у реченні відносно вільний, існує найбільш характерний варіант для оповідних речень.

Спочатку йде група підмета, що складається з самого підмета (завжди в називному відмінку), який може виражатися іменником, займенником або іншою частиною мови, та означення. Останнє, незалежно від того узгоджене воно (тобто виражене прикметником) чи неузгоджене (виражене іменником або займенником у родовому відмінку), стоїть тільки після підмета.

Після групи підмета стоїть група присудка, в якій спочатку йдуть додатки: прямі, що виражені іменником або прикметником у знахідному відмінку без прийменника, та непрямі, а вже після них – присудок, який граматично залежить від підмета. Присудок буває простим, вираженим дієсловом в особовій формі; складеним дієслівним, вираженим дієсловом в особовій формі та інфінітивом, та складеним іменниковим, що виражений іменною частиною та дієсловом-зв'язкою *esse*.

Вправа 1. Прочитайте прислів'я. Поясніть вживання дієслова *esse*. Вивчіть прислів'я:

1. *Scientia polentia est* – Знання – сила.
2. *Aliēna vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt* – Чужі біди бачимо, а свої за спиною.
3. *Cogito, ergo sum* – Думаю, отже я існую.
4. *Est modus in rebus* – Май міру в усьому.
5. *Homo sum, humani nihil a me alienum puto* – Я – людина, і ніщо людське мені не чуже.
6. *Ipsa es velocitas implicat* – Поспіх сам собі заважає.

Вправа 2. Прочитайте та перекладіть українською:

- A. 1. Forma cellulārum varia est. 2. Sunt plantae silvatīcae, stepposae et cetērae. 3. Sunt rami longi et breves. 4. Forma foliōrum varia est. 5. Sunt folia ovata, obvata et cetēra. 6. Sunt folia glabra, pilosa. 7. Planta nova planta perennis est. 8. Parus cristatus avis parva et pulchra est. 9. Sunt cellulāe crassae, rectae, conīcae, globosae et cetērae. 10. Sunt rami rubri, crassi et efoliati.
- B. 1. Planta robusta in silvis crescit. 2. Turdus minutus in silvis habitat. 3. Hirūdo in aqua habitat. 4. Planta nova ad marginem silvārum crescit. 5. In horto nostro plantae variae crescunt. 6. Oryza minuta avis pulchra est. 7. Species nova in Majo floret. 8. Passer et Hirundo insectis aluntur. 9. Species nova in aqua et in terra habitat. 10. Multae plantae in steppis Ukrainae obveniunt. 11. Elephantes in Africa et in India habitat. 12. Quercus arbor robusta est. 13. In Ukraina multae species Mali et Pruni obveniunt. 14. Campanūla planta perennis est.

Вправа 3. Прочитайте речення. Підкресліть члени речення.
Перекладіть українською:

1. Allium planta stepposa est.
2. Convollaria planta silvatīca est.
3. Castaneae in oppido nostro crescunt.
4. Planta nova folia longa et crassa habet.

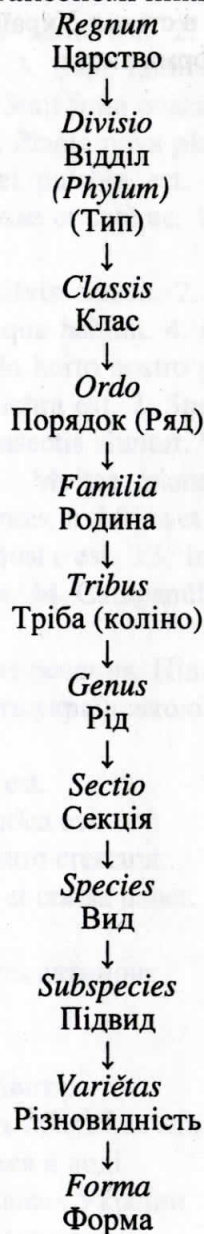
Вправа 4. Перекладіть латиною:

1. Рослина росте в лісі.
2. Новий вид має довге листя.
3. В нашому саду ростуть яблуні та сливи.
4. Новий вид зустрічається в воді.
5. Наша тварина живе в лісах України.
6. Наша рослина цвіте в серпні.

7. Квіти великі та білі.
8. Рослина багаторічна. Листя велике, квіти маленькі, червоні.
9. Рослина зустрічається в степах України.
10. Існує різноманітна форма листя.

§ 14. Загальні відомості про таксономічні категорії

Система таксономічних категорій

Цю класифікацію доповнюють проміжні систематичні групи, назви яких утворюються найчастіше за допомогою префіксів *sub-* (під-) та *pro-* (над-):

e.g. *subspecies* – підвид;
subfamilia – підродина;
subgenus – підрід;
subordo – підпорядок;
subdivisio – підвідділ;
proclassis – надклас.

Основною класифікаційною одиницею в систематиці є вид. Видові назви завжди є біноміальними, тобто вони виражені двома латинськими назвами – родовою назвою та видовим епітетом. Причому, назви родів пишуться з великої літери, а всі епітети – з малої літери.

Всі надвидові назви таксонів (секція, ряд, родина тощо) завжди є уніноміальними, тобто вони складаються з одного слова, що пишеться з великої літери.

Назви ж таксонів нижчого виду бувають тріноміальними (в зоологічній номенклатурі) або складеними (в ботанічній номенклатурі).

Вправа 1. Прочитайте. Виявіть спільні елементи в назвах таксонів:

A.

Царство	<i>Regnum</i>	Рослини	<i>Plantae</i>
Відділ	<i>Divisio</i>	Покритинасінні	<i>Angiospermae</i>
Клас	<i>Classis</i>	Магноліопсиди або Дводольні	<i>Magnoliopsida vel Dicotyledones</i>
Підклас	<i>Subclassis</i>	Магноліїдні	<i>Magnoliidae</i>
Порядок	<i>Ordo</i>	Магноліїквіткові	<i>Magnoliales</i>
Родина	<i>Familia</i>	Магноліїві	<i>Magnoliaceae</i>
Рід	<i>Genus</i>	Магнолія	<i>Magnolia</i>
Вид	<i>Species</i>	Магнолія великоквіткова	<i>Magnolia grandiflora</i>

B.

Царство	Regnum	Тварини	Animalia
Підцарство	Subregnum	Багатоклітинні	Метазоа
Тип	Phylum	Хордові	Chordata
Підтип	Subphylum	Хребетні	Vertebrata
Надклас	Proclassis	Наземні хребетні	Quadripēda
Клас	Classis	Ссавці	Mammalia
Підклас	Subclassis	Справжні тварини	Theria
Ряд	Ordo	Хижак	Carnivōra
Родина	Familia	Ведмежі	Ursidae
Вид	Species	Ведмідь білий	Ursus maritimus

Вправа 2. Розмістіть в правильному порядку. Перекладіть:

sectio, forma, regnum, subspecies, familia, varietas, divisio, tribus, ordo, species, genus, classis.

Вправа 3. Прочитайте прислів'я. Випишіть слова, що означають назви тварин або рослин. Перекладіть їх та визначте відміну й рід.

1. Aquila non captat muscas.
2. Lupus non mordet lupum.
3. Elephantum ex musca facis.
4. Asinus asinorum.
5. Albae gallinae filius.
6. Vulpes pilum mutat, non mores.
7. Una hirundo non facit ver.
8. Inter vepres rosae nascuntur.

Вправа 4. Перекладіть латиною:

підрід, царство, підвид, секція, клас, підвідділ, надклас, тип, порядок, триба, різновидність, вид, форма, родина, відділ, рід, підпорядок.

§ 15. Уніномінальні назви

Усі вищі таксони мають одночленні (уніномінальні, унітарні) назви, тобто складаються з одного слова. (Виключенням є назви видів). Найчастіше це іменники чи субстановані прикметники в називному відмінку множини, які пишуться з великої літери.

Ботанічні уніномінальні назви є прикметники жіночого роду множини. Ще до субстанування та до введення унітарних назв вони узгоджувались з іменником *planta, aef* – рослина.

e.g. Покритонасінні – Angiospermae (Plantae angiospermae);
Голонасінні – Gymnospermae (Plantae gymnospermae).

Зоологічні уніномінальні назви виражені прикметниками середнього роду множини. Це обумовлено тим, що до цього прикметники узгоджувались з іменником *animal, alis n* – тварина у множині:

e.g. Хордові – Chordata (animalia chordata);
Черепні – Craniata (animalia craniata).

Після введення унітарності узгодженість втратила сенс, але форма прикметників збереглась.

Особливу увагу необхідно звернути на спосіб утворення назв родин. Назви родин утворюються від основи назв типового роду шляхом додавання суфіксів *-ace-* (родина рослин) та *-īd-* (родина тварин) і закінчення *-ae* до основи:

e.g. Magnoli -a – Magnoli -ace – ae;
Urs -us – Urs -īd - ae.

Вправа 1. Прочитайте. Випишіть уніномінальні назви:

Alnus rubra, Mammalia, Simia satyrus, Fungi, Aves, Aegyptius monachus, Theria, Pisces, Mola-mola, Eutheria, Rana esculenta,

Insecta, Tunicata, Anser caerulescens var. atlanticus, Falconiformes, Vertebrata, Liliaceae, Riber rubrum, Anthophyta.

Вправа 2. Випишіть в два стовпчики ботанічні та зоологічні уніомінальні назви. Перекладіть українською;

Angiospermae, Mammalia, Ranidae, Chordata, Monocotyledones, Eutheria, Mimosaceae, Tetrapoda, Archegoniatae, Vertebrata, Gymnospermae, Craniata, Cryptogamae, Amphibia, Algae, Lacertidae, Rosaceae.

Вправа 3. Утворіть назви родин від наступних назв родів рослин:

Rosa, Saxifraga, Begonia, Musa, Araucaria, Verbena, Geranium, Pinus, Lilium, Cactus, Urtica, Tilia, Euphorbia, Thea, Crassula, Passiflora.

Вправа 4. Утворіть назви родин тварин від назв типового роду:

Ciconia, Gavia, Agama, Viverra, Rana, Turdus, Parus, Carabus.

Вправа 5. Утворіть форми називного відмінку множини від форми середнього роду прикметників. Перекладіть українською:

Anurus, a, um – безхвостий; caudatus, a, um – хвостатий; amphibius, a, um – земноводний; carnivorus, a, um – м'ясоїдний; arthropodus, a, um – членистоногий; chilopodus, a, um – губоногий; coleopterus, a, um – твердокрилий; craniatus, a, um – черепний; dermaterus, a, um – шкірястокрилий; dipterus, a, um – двокрилий; insectivorus, a, um – мурахоїдний; invertebratus, a, um – безхребетний; lepidopterus, a, um –

лускокрилий; saccoglossus, a, um – мішкоязичний; sciuromorphus, a, um – білкоподібний.

Вправа 6. Прочитайте назви. Поясніть їх утворення. Перекладіть українською:

Alnaceae, Branchiata, Carnivora, Pteridaceae, Cephalochorda, Chiroptera, Adiantaceae, Cladocera, Acraniata, Lauraceae, Gastropoda, Heteroptera, Homoptera, Euphorbiaceae, Chlorophyta, Davalliaceae, Saxifragaceae, Tunicata, Vertebrata, Agavaceae.

§ 16. Біномінальні назви

У § 14 ми вже згадували вид як основну класифікаційну одиницю в систематиці. Назви видів є бінарними, тобто двочленними, що складаються з двох латинських слів: родової назви та видового епітету. Родова назва завжди є іменником або субстанованим прикметником у називному відмінку однини, що пишеться з великої літери.

e.g. *Araneus* – павук, *Mentha* – м'ята,
Anser – гусак, *Sorbus* – горобина.

Видовий епітет може бути прикметником, що узгоджується з родовою назвою (узгоджене означення).

e.g. *Betula alba* – береза біла.

У ролі епітета також можуть бути іменник у родовому відмінку однини чи множини (неузгоджене означення) та іменник у називному відмінку однини (прикладка):

e.g. *Bombus agrorum* – джміль польовий (дослівн. полів);
Orchus simia – Зозулинець мавп'ячий (дослівно мавпа).

Якщо в тексті перераховується декілька видів одного роду, то вперше родова назва пишеться повністю, а далі скорочується до першої літери:

e.g. *Picea obovata*, *P. avies*, *P. pungens*.

Вправа 1. Прочитайте біномінальні назви. Визначте форму видового епітета:

Gasteria maculata, *Parus cristatus*, *Bombus silvarum*, *Aeonium arboreum*, *Dracaena marginata*, *Laurus nobilis*, *Zygocactus*

truncatus, *Lilium auratum*, *Hydrometra stagnorum*, *Crassula perforata*, *Pelargonium grandiflorum*, *Citrus paradisi*, *Chlorophytum vittatum*, *Aechmea caudata*, *Triturus cristatus*, *Populus nigra*, *Malus angustifolia*, *Marssonina alni*, *Ursus americanus*, *Alternaria brassicae*, *Phaseolus lunatus*, *Alternaria phaseoli*.

Вправа 2. Узгодьте прикметники з іменниками.
Перекладіть українською:

Begonia, ae f (*tuberosus*, a, um);
Anser, ěris m (*albus*, a, um);
Alsophylla, ae f (*spinicaudatus*, a, um);
Carex, ěcis f (*riparius*, a, um);
Malus, i f (*prunifolius*, a, um);
Cerastes, is m (*cornutus*, a, um);
Digitalis, is f (*grandiflorus*, a, um);
Papaver, ěris n (*ruber*, bra, brum);
Salix, ěcis f (*capreus*, a, um);
Vitis, is f (*rotundifolius*, a, um).

Вправа 3. Прочитайте біномінальні назви. Підкресліть узгоджені означення. Перекладіть українською:

Turdus minutus, *Campanula fragilis*,
Asparagus nanus, *Acer saccharinum*,
Puccinia graminis, *Sedum bellum*,
Dianthus silvester, *Pieris brassicae*,
Vespa vulgaris, *Empusa muscae*,
Beta perennis, *Verbena officinalis*.

Вправа 4. Утворіть назви родин. Зробіть переклад:

Turdus, i m; *Poa*, ae f; *Adonis*, ědis, m; *Acer*, ěris n; *Papaver*, ěris n;
Salix, ěcis f; *Vitis*, is f; *Falco*, onis m.

§ 17. Інформативний зміст видових епітетів у назвах рослин та тварин

1. Відтворення морфологічних ознак рослин та тварин.

Подібні назви вказують на форму, колір, будову, розміри та структурні особливості:

e.g. *Anser albifrons*;
Betula alba;
Magnolia grandiflora.

2. Відтворення географічної місцевості:

e.g. *Scilla sibirica*;
Lepus europaeus;
Ursus americanus;
Elephas indicus.

3. Відображення екологічних особливостей:

e.g. *Salix caprea*;
Puccinia graminis.

4. Відтворення практичних аспектів використання рослин та тварин:

e.g. *Apis mellifera*;
Citrullus edulis.

5. Відтворення зовнішньої подібності:

e.g. *Yucca aloifolia*;
Aeonium arboreum.

Вправа 1. Прочитайте. Перекладіть українською.
Яку інформативну цінність мають видові епітети?

Crassula perforata, *Turdus ruficollis*, *Ficus buxifolia*, *Monstera deliciosa*, *Empusa muscae*, *Picus australis*, *Lacerta vivipara*, *Passiflora caerulea*, *Pilea microphylla*, *Parus cristatus*, *Pteris creatica*, *Rana esculenta*, *Sparmannia africana*, *Elephas indicus*, *Bombus silvarum*, *Prunus maritima*, *Zephyranthes candida*, *Asparagus nanus*.

Вправа 2. Узгодьте прикметники з іменниками.
Поясніть, яку інформацію несуть видові епітети:

Muscicapa, ae f (*albicollis*, e);
Macroglossus, i m (*fructivorus*, a, um);
Sorbus, i f (*americanus*, a, um);
Talpa, ae f (*paludosus*, a, um);
Turdus, i m (*minutus*, a, um);
Verbena, ae f (*officinalis*, e);
Poa, ae f (*bulbosus*, a, um);
Lacerta, ae f (*saxicollis*, a, um);
Apis, is f (*melliferus*, a, um);
Galerida, ae f (*cristatus*, a, um);
Arnica ae f (*montanus*, a, um);
Adonis, idis m (*aestivalis*, e).

Вправа 3. Прочитайте уніомінальні назви.
Поясніть утворення:

Homoptera, *Liliaceae*, *Magnoliaceae*, *Muscicapidae*, *Pogonophora*,
Ranidae, *Mimosaceae*, *Rhizophora*, *Turdidae*.

§ 18. Триномінальні назви

У попередніх параграфах розглядалися біномінальні видові назви, що є основною таксономічною категорією. Всі ж надвидові категорії є уніномінальними. Щодо підвидових назв, як-то підвид (*subspecies*), різновидність (*variëtas*), підрізновидність (*subvariëtas*), форма (*forma*), підформа (*subforma*), – вони є триномінальними.

Перші два слова є біномінальною видовою назвою. Залежно від таксономічної категорії третє слово може бути епітетом підвиду у випадку з назвами підвидів або одним чи декількома епітетами видових підрозділів, що відокремлюються один від одного скороченими назвами категорій (*var.*, *subv.*, *f.*, *subf.*).

e.g. *Pseudotsuga taxifolia f. glauca* – Дугласія блакитна;
Solanum nigrum var. humile – Паслін чорний різнов.
низька.

§ 19. Утворення епонімів

Епонімами є назви, що були утворені від імен та прізвищ. Епонімами можуть бути виражені як родові, так і видові назви. Епонім як видовий епітет у латині пишеться з малої літери, в українському варіанті – з великої. До того ж, він записується іменником у родовому відмінку, навіть коли у латинському варіанті він стоїть у формі прикметника:

e.g. *Geranium robertianum* – Герань Роберта.

Епоніми можуть бути виражені як іменниками, так і прикметниками, закінчення яких залежать від закінчень самих імен та прізвищ. Авторами посібника з латинської ботанічної номенклатури Чопиком В. І. та Єною А. В. була складена таблиця, що спрощує засвоєння процесу утворення епонімів.

УТВОРЕННЯ НОМЕНКЛАТУРНИХ ЕПОНІМІВ

Вихідні прізвища та імена	Похідні родові назви		Похідні видові епігети		прикладні прикметника
	закінчення	прикладні	закінчення	суфікси і закінчення	
приклади Pontedera Colla Avicenna Софія Пояркова Голубінцева	приклади -ia -ea	Pontederia Collaea	-ae	-(ea)nus -(ea)na -(ea)num	прикладні Adenophora golubinzewaana
приклади Linnaeus Lonitzer Kerner Haller Mattioli Неупе Лавренко	закінчення -a	Linnaea Lonicera Matthiola	-i	-anus -ana -anum	прикладні Cyperus heuneanus Carex hallerana Viola lavrenkoana Galium kernerianum
приклади Begon Marant Heuffel Білик Бессер Пачоський Robert	закінчення (i)a	Begonia Maranta	-ii	-ianus -iana -ianum	прикладні Crocus heuffelianus Onobrychis paczoskiana Minuartia bilykiana Geranium robertianum

Вправа 1. Прочитайте. Визначте форму видового епігета.
Знайдіть епоніми. Поясніть утворення епоніму:

Begonia bunchii, Cicada linnaei, Alocasia sanderiana, Strelitzia reginae, Matthiola incana, Lobivia hertrichiana, Sansevieria laurentii, Pteris victoriae, Begonia massoniana, Rugosa elenae, Fittonia verschaffeltii, Maranta massangeana, Tulipa kaufmanniana, Epiphyllum ackermanii, Billbergia windii, Sainthpaulia ionantha.

Вправа 2. Випишіть родові назви, що є епонімами.
Поясніть утворення:

Lilium, Mammillaria, Maranta, Yucca, Scilla, Verbena, Begonia, Sedum, Saintpaulia, Laurus, Haworthia, Ficus, Fittonia, Hibiscus, Iris, Crassula, Dieffenbachia, Echeveria, Dracaena, Billbergia, Bougainvillea, Buxus, Anthurium, Campanula.

Вправа 3. Заповніть таблицю, використовуючи список латинських слів. Український переклад зробіть самостійно.

A.

Таксономічні категорії		Приклади таксонів	
Латинські	Українські	Латинські	Українські
Regnum			
Subregnum			
Phylum			
Subphylum			
Proclassis			
Class			
Proordo			
Ordo			
Subordo			
Species			

Mola-mola, Pisces, Animalia, Tetraodontiformes, Percomorpha, Vertebrata, Metazoa, Osteichthyes, Chordata, Moloidei.

В.

Зробіть подібну таблицю самостійно, використовуючи необхідні терміни та назви. Не забувайте про порядок:

a) Subclassis, species, familia, ordo, classis, divisio, regnum, genus.

b) Scilla, Liliales, Plantae, Scilla sibirica, Liliidae, Angiospermae, Liliaceae, Monocotyledones.

§ 20. Словотвір

У біологічній латині розрізняють два види словотворення: афіксація та словоскладення.

З багатьох видів афіксів у латинській мові широко вживаються префікси та суфікси. Префікси утворюють нові слова в межах однієї частини мови: від дієслова – дієслово, від іменника – іменник і таке інше; суфікси можуть від однієї частини мови утворити слова, що відносяться не тільки до цієї частини мови, але й до інших.

У межах афіксації ми можемо виділити 3 способи словотворення:

1) суфіксація

^

e.g. cranі – at – us – черепний;

2) префіксація

┌

e.g. sub – rectus – майже прямий;

3) суфікально-префіксальний спосіб

┌

^

e.g. a – cranі – at – us – безчерепний.

При утворенні нових слів кінцеві приголосні префіксів можуть бути асимільовані, тобто уподібнені іншому звукові. Асиміляція може бути повною або частковою. За повної асиміляції звук уподібнюється за всіма ознаками асиміляції:

e.g. immaturus (від *in* – не та *maturus* – стиглий) – нестиглий.

Частковою є асиміляція, за якої уподібнення звуку відбувається за однією з ознак асиміляції:

e.g. ignotus (від *in* – не та *notus* відомий) – невідомий.

Суфікси використовуються для утворення нових слів від двох типів основ: від дієслівної та іменникової. В біологічній латині найбільш поширені суфікси для утворення прикметників та іменників.

Значення суфіксів та префіксів впливає на значення новоутворених слів. Тому обізнаність в них збільшує потенційний запас не тільки спеціальної лексики, але й поглиблює знання рідної мови. Основні латинські префікси та їх синоніми в грецькій мові, а також суфікси та їх значення більш детально описані в додатку № 3.

Що стосується словоскладення, в цьому процесі беруть участь не тільки основи іменників, дієслів та прикметників латинської мови, а також запозичення з грецької мови:

e.g. Hydrometra stagnorum;
heterophyllus.

Розглянемо способи словотворення в межах словоскладення. Складення основ:

1. іменника та дієслова:

e.g. insectivorus, a, um – мурахоїдний

(від insectum, i n – мураха та – vorāre – поїдати).

Якщо основи є латинськими, складення здійснюється за допомогою з'єднувальної голосної - i -, а у випадку з грецькими основами – - o-.

Найбільш уживаними є п'ять дієслівних основ:

а) латинські

col – (від colēre – жити);

fer – (від ferre – носити);

ger – (від gerere – нести);

vor – (від vorāre – поїдати);

в) грецькі

phōr – (від phōro – я несу).

За допомогою основ *fer-*, *ger-* та *phōr-* утворюються прикметники I–II відміни, що вказують на наявність органа або його частини:

e.g. anthophorus – квітконосний.

Основа *vor-* також допомагає утворювати прикметники I–II відміни, які перекладаються за допомогою морфем –їдний, –їд:

e.g. insectivorus – комахоїдний.

За допомогою основи *-col* – утворюються іменники, що вказують на те, де живуть тварини чи ростуть рослини:

e.g. aquicola, ae m – той, хто живе у воді.

2. іменника та іменника:

e.g. prunifolius, a, um – сливолистий.
(від prunus + folium)

3. прикметника та прикметника:

e.g. atrorubescens, a, um – темно-червоний.
(від ater + rubescens)

4. прикметника та прикметника:

e.g. rotundifolius, a, um – круглолистий.
(від rotundus + folium)

5. числівника та іменника:

e.g. trifolius, a, um – трилистий.
(від tres + folium)

Як уже згадувалось вище, біологічна латина базувалась на грецькій та латинській мові. Тому так багато греко-латинських синонімів, що дуже часто використовуються в якості терміноелементів складних слів. Для більш повної уяви про це дивись доповнення, що присвячені латинізованим грецьким основам та їх латинським синонімам як іменникам, так і прикметникам.

Вправа 1. Прочитайте. Поясніть утворення нових слів:

perforatus, populifolius, ruficaudatus, angustifolius, ovatus, efoliatus, hydrophilus, laticaudatus, spinosus, foliolum, microphyllus, parviflorus, pereskiaefolia, rufulus, violaciflora, bicolor, magnoliaefolia, truncatus, subglodosus, trifasciatus, subcrassum, arenicola, subaquosus, pilosus, hemisphaericus, ecaudatus, floricola, altitudo, initio, varietas, spicula, ramulus, unicornis, quadripes, urticalis, discoideus, clupeoideus, piriformes, marinus, muscicola, liliiflorus, Heliantus, gymnandrus, pteroideus.

Вправа 2. Випишіть слова з грецькими основами в один стовпчик, з латинськими – в інший.
Сформуйте пари синонімів:

Chilopoda, limnobius, heterocarpus, dasyphyllus, paludosus, stenocarpus, angustifolius, auropunctatus, pachigaster, capitatis, Cephalochorda, platurus, lithophilus, saxicola.

Вправа 3. Прочитайте. Виділіть терміноелемент, що є загальним для кожної групи слів. Поясніть значення:

1. ramosus, aquosus, spinosus, globosus;
2. acarpicus, anurus, aphyllus, apetalus, acraniatus;
3. arenicola, saxicola, floricola, monticola, terricola;
4. heteropterus, heterophyllus, heterocarpus, heterodynamicus, heteromorphus;

5. immaturus, immotus, inaequalis, inordinatus, immaculatus;
6. subcurvatus, subcrassus, subniger, subramosus, subrotundatus;
7. heliophilus, potamophilus, hydrophilus;
8. platiphyllus, tetraphyllus, heterophyllus;
9. obconicus, obovatus, obpyramidatus, obcordatus.

Вправа 4. Виділити словотворчі елементи. Пояснити значення.

Перекласти без допомоги словника:

1. barbatus, barbiger, barbula;
2. caudatus, ecaudatus, longicaudatus, brevicaudatus, caudalis;
3. denticulus, denticulatus, dentalis, denticuliger;
4. floriger, floricola, flosculus, multiflorus, grandiflorus, uniflorus;
5. foliolum, foliatus, foliosus, efoliatus, trifolius, macrofolius, rotundifolius;
6. tuberculum, tuberculiformis, tuberculosus, tuberositas, tuberosus;
7. rufulus, rufibarbis, ruficaudatus, ruficollis;
8. spinalis, spiniger, spinosus, spinula, spinulosus, spinuliger, spinicaudatus;
9. subramosus, ramicola, ramiferus, ramosus, ramulus, eramosus;
10. macularis, maculatus, nigrimaculatus, flavimaculatus.

Вправа 5. Утворити слова за допомогою суфіксів.

Пояснити значення нових слів:

- at -	- ūl -
ala, ae f – крило;	rufus, a, um – рудий;
bacca, ae f – ягода;	ramus, i m – гілка;
barba, ae f – борода;	locus, i m – місце;
cauda, ae f – хвіст;	gutta, ae f – крапля;
chorda, ae f – хорда;	globus, i m – шар;
cor, cordis, n – серце;	dens, dentis, m – зуб;
cornu, us n – ріг;	barba, ae f – борода;

lana, ae f – шерсть, вовна;
ovum, i n – яйце;
rostrum, i n – дзьоб, ніс;
vitta, ae f – широка смуга;

cornu, us n – ріг.

Вправа 6. Утворити нові слова за допомогою префіксів.

Пояснити значення новоутворених слів:

in-, im-: aequalis, e – рівний; cognitus, a, um – відомий;
distinctus, a, um – ясний; determinatus, a, um – означений;
maturus, a, um – стиглий;

sub-: aequalis, e – рівний; curvatus, a, um – вигнутий; flavus, a, um – жовтий; globosus, a, um – круглий; niger, gra, grum – чорний.

Вправа 7. Прочитайте слова, утворені від основ *cornu, us n* – ріг та *longus, a, um* – довгий. Перекладіть без словника:

A) cornutus, a, um; corniger, gera, gerum; corniformis, e;
cornicūlum, i n; cornicūlus, a, um.

B) longicaudatus, a, um; elongatus, a, um; longiuscūlus, a, um,
subaequilongus, a, um; aequilongus, a, um.

Вправа 8. Прочитайте прислів'я. Знайдіть слова зі словотворчими елементами. Виділіть їх. Перекладіть:

1. Non progredi est regredi.
2. Terra incognita.
3. Absens carens.
4. Naturam expelles furca, tamen usque recurret.

Вправа 9. Перекладіть українською:

1. Forma foliorum varia est. Sunt folia ovata, lanceolata et cetera.
2. Sunt rami magni, crassi, efoliati.
3. Planta paludosa, foliis lanceolatis, subglabris.
4. Lamina foliorum triangulata, subtomentosa.
5. Folia subrotundato-obovata. Ramuli rubri, crassi, efoliati.
6. Platurus laticaudatus in aqua et in terra habitat.
7. Sciuri in silvis Europae, Asiae et Americae obveniunt.
8. Sunt plantae hydrophylae, hygrophylae et heliphylae.
9. Forma cellularum varia est. Sunt cellulae obconicae, obovatae, cylindricae, ellipsoideae et ceterae.
10. Folia subrotundata, crassa.

Вправа 10. Перекладіть латинською мовою:

1. Клітина еліпсоїдна.
2. Клітини майже круглі.
3. Лист великий, довгий, товстий.
4. Рослина однорічна, маленька.
5. Форма листя різноманітна.
6. Лісова рослина. Листя маленьке, кругле.
7. Квітка велика, жовтувата.
8. Листя червоне, голе, товсте.
9. Нова рослина росте в воді.
10. Гілки великі, товсті, без листя.

§ 21. Numeralia.

Числівники в біологічній латині

У латині існує чотири види числівників:

а) кількісні (*n. cardinalia*), що відповідають на питання: скільки?

e.g. unus – один
duo – два

б) порядкові (*n. ordinalia*), що відповідають на питання: котрий?

e.g. primus – перший
secundus – другий

в) розділові (*n. distributiva*), що відповідають на питання: по скільки?

e.g. singūli – по одному

г) прислівникові (*n. adverbialia*), що відповідають на питання: скільки разів?

e.g. bis – двічі

Таблиця № 12

Цифри		Числівники		
Араб-ські	Рим-ські	Кількісні	Порядкові	Прислівникові
1	I	unus, a um	primus, a, um	semel
2	II	duo, duae, duo	secundus, a, um	bis
3	III	tres, tria	tertius, a, um	ter
4	IV	quattuor	quartus, a, um	quater
5	V	quinque	quintus, a, um	quinquies
6	VI	sex	sextus, a, um	sexies
7	VII	septem	septimus, a, um	septies
8	VIII	octo	octavus, a, um	octies
9	IX	novem	nonus, a, um	novies
10	X	decem	decimus, a, um	decies
11	XI	undecim	undecimus, a, um	undecies
12	XII	duodecim	duodecimus, a, um	duodecies
13	XIII	tredecim	tertius decimus, a, um	ter decies
14	XIV	quattuordecim	quartus decimus	quatdecies
15	XV	quindecim	quintus decimus	quindecies
16	XVI	sedecim	sextus decimus	sedecies
17	XVII	septendecim	septimus decimus	septies decies
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus	duodevicies
19	XIX	undeviginti	undevicesimus	undevicies
20	XX	viginti	vicesimus, a, um	vicies
30	XXX	triginta	tricesimus, a, um	tricies
40	XL	quadraginta	quadrogesimus, a, um	quadragies
50	L	quingquaginta	quingquagesimus, a, um	quingquagies
60	LX	sexaginta	sexagesimus, a, um	sexagies
70	LXX	septuaginta	septuagesimus, a, um	septuagies
80	LXXX	octoginta	octogesimus, a, um	octogies
90	XC	nonaginta	nonagesimus, a, um	nonagies
100	C	centum	centesimus, a, um	centies

У біологічній латині вживаються не тільки латинські числівники, але й грецькі. В попередніх параграфах згадувалось про утворення прикметників за допомогою числівників.

Таблиця № 13

Цифра	Латинські числівники	Основи грецьких числівників	Приклади
1	unus, o, um	mon-, mono-	Monocotyledones
2	duo; bini	di-	Dicotyledones
3	tres, tria	tri-	triennis
4	quadri-	tetr-, tetra-	tetraptērus
5	quinque	pent-; penta-	pentaptērus
6	sex	hex-, hexa-	hexandrus
7	septem	hepta-	heptaphyllus
8	octo	oct- octo-	octopunctatus
9	novem	ennea-	enneapetalus
10	decem	dec- deca-	decagonus

Вправа 1. Прочитайте слова. Випишіть окремо кількісні та порядкові числівники. Перекладіть:

Vicesimus, sedecim, nonus, sextus, centum, octo, centesimus, unus, quintus, septimus, sexaginta, tricesimus, sedecim, duodecimus, octavus, novem, viginti, quattuor, duodevicesimus, quintus, octoginta, centum, undevicesimus, tres.

Вправа 2. Прочитайте прислів'я. Підкресліть числівники. Визначте вид. Перекладіть українською:

1. Dis dat, qui cito dat.
2. Tres faciunt collegium.
3. Primus inter pares.
4. Tertium non datur.
5. Una hirundo non facit ver.
6. Falsus in uno, falsus in omnibus.

Вправа 3. Прочитайте видові назви. Поясніть утворення складних слів:

Viola tricolor, Zebrina pendula var. quadricolor, Tradescantia albiflora var. tricolor, Syngonium podophyllum, Scindapsus aureus var. tricolor, Rochea coccinea var. bicolor, Ficus triangularis, Ipomaea tricolor, Crytanthus bivittatus, Caladium bicolor, Araucaria heterophylla, Agave parviflora.

Вправа 4. Випишіть окремо слова, утворені за допомогою грецьких елементів та латинських:

monandrus, biennis, alnivörus, brachiptērus, bipunctatus, Cephalochorda, Diptera, heteromorphus, Polyphyllum, quadrifasciatus, tetraphyllus, Urochorda, quinqueflorus, pteropsidus, Sciurus, triangulatus, hexapetalus, octospōris, pentacoccus, dioicus, heptaphyllus, enneapetalus, unicornus.

Вправа 5. Перекладіть українською:

1. Planta annua. Planta biennis. Planta perennis.
2. Folia crassa, magna, subtomentosa.
3. Flos parvus, atropurpureus.
4. Planta nova in silvis Ukrainae crescit.
5. Planta robusta ramis longis efoliatis.
6. Parus cristatus avis parva est.

7. *Caulis altus, erectus ramulis parvis.*
8. *Campanula tridentata planta perennis est.*
9. *Folia crassiuscula, ovata.*
10. *Planta nova forma foliorum differt.*
11. *Species nostra foliis pilosis differt.*
12. *Taraxacum vestitum in Augusto floret.*
13. *In pratis nostris Lupinus luteus et Solanum rostratum crescunt.*
14. *In horto botanico plantae crescunt.*
15. *Corpus insectorum articulatum est.*
16. *In Europa multae species Quercus obveniunt.*
17. *Sunt Quercus alba, Quercus rubra, Quercus pendulata et cetera.*

Вправа 6. Перекладіть латиною:

1. Рослина дворічна.
2. Рослина багаторічна, сонцелюбива, листя довге, червоне.
3. Форма листя трикутна.
4. Гілка велика, товста, без листя.
5. Нова рослина росте в лісах.
6. Стебло високе, листя маленьке, майже кругле.
7. Квітка велика, трикольорова.
8. Тополя – рослина дводомна.
9. Існують рослини лісів, степів, боліт тощо.

Додаток № 1

Латинські крилаті вирази

1. **Absens carens** – Відсутній сам собі шкодить.
2. **Albae gallinae filiu** – Син білої курки (Щаслива людина).
3. **Aliena vitia in oculis habemus, a tegro nostra sunt** – Чужі недоліки бачимо, а свої за спиною.
4. **Amicitia vitam ornat** – Дружба прикрашає життя.
5. **Aqua et panis – vita canis** – Хліб та вода – собаче життя.
6. **Aquilam volare doces** – Вчиш орла літати.
7. **Aquila non captat muscas** – Орел не ловить мух.
8. **Arbor mala, mala mala** – Погане дерево – погані плоди.
9. **Ars longa, vita brevis est** – Життя коротке, мистецтво вічне.
10. **Asinus asinorum** – Віслюк з віслюків.
11. **Aurea mediocritas** – Золота середина.
12. **Bis dat, qui cito dat** – Двічі допомагає той, хто вчасно допомагає.
13. **Causa causarum** – Першопричина.
14. **Clavus clavo pellitur** – Клин клином вибивають.
15. **Cogito, ergo sum** – Думаю, отже існую.
16. **Consuetudo est altera natura** – Звичка – друга вдача.
17. **Contra spem spero** – Без надії сподіваюсь.
18. **Cornu copiae** – Ріг достатку.
19. **Curriculum vitae** – Біографія (життєопис)
20. **Dictum factum** – Сказано – зроблено.
21. **Domus propria – domus optima** – Власний дім – найкращий дім.
22. **Dum spiro, spero** – Поки живу, сподіваюсь.
23. **Elephantum ex musca facis** – Робиш з мухи слона.
24. **Errare humanum est** – Людині властиво помилятися.
25. **Est modus in rebus** – Май міру в усьому.
26. **Falsus in uno, falsus in omnibus** – Брехливий в одному, брехливий в усьому.
27. **Finis coronat opus** – Кінець – справі вінець.

28. **Finis Europae** – Кінець Європи.
29. **Herbarium praestat icōni** – Гербарій краще за будь-який малюнок.
30. **Homo homīni amicus est** – Людина людині товариш.
31. **Homo homīni lupus est** – Людина людині вовк.
32. **Homo sum, humani nihil a me alienum puto** – Я – людина, і ніщо людське мені не чуже.
33. **Ignorantia non est argumentum** – Необізнаність не є аргументом.
34. **Imperāre sibi maximum imperium est** – Володіти собою – найвища влада.
35. **Inter vepres rosae nascuntur** – І серед терену рози ростуть.
36. **Ipsa es velocitas implicat** – Поспіх сам собі заважає.
37. **Lapsus linguae** – Обмовка. Помилка на слові.
38. **Lupus in fabūla** – Про вовка розмовка.
39. **Lupus non mordet lupum** – Вовк не кусає вовка.
40. **Magistra vitae** – Вчителька життя.
41. **Mala herba cito crescit** – Погана трава швидко росте.
42. **Mare verbōrum, gutta rerum** – Море слів, крапля справ.
43. **Mea culpa, mea maxima culpa** – Моя провина, моя велика провина.
44. **Medicus curat, natura sanat** – Лікар лікує, природа оздоровлює.
45. **Mens sana in corpore sano** – В здоровому тілі здоровий дух.
46. **Mineralia sunt, vegetabilia vivunt et crescunt, animalia vivunt, crescunt et sentiunt** – Мінерали існують, рослини існують та ростуть, тварини живуть, ростуть та відчують.
47. **Naturam expelles furca, tamen usque recurret** – Жени природу у двері, вона завжди повернеться (через вікно).
48. **Natura rerum** – Природа речей.
49. **Natura saltus non facit** – Природа не робить стрибків.
50. **Nec sibi, nec alteri** – Ні собі, а ні іншим.
51. **Nemo sine vitiis est. (Seneca)** – Немає нікого без недоліків. (Сенека)

52. **Nil posse creāri de nillo** – Ніщо не виникає із нічого.
53. **Nocumenta docent** – На помилках вчаться.
54. **Noli me tangere** – Не чіпай мене.
55. **Nomīna si nescis, perit cognitio rerum** – Якщо не знаєш назв, втрачається пізнання речей.
56. **Non progredi est regredi** – Не йти вперед означає рухатись назад.
57. **Nota bene** – Добре запам'ятай.
58. **O tempora, o mores!** – О часи, о звичаї!
59. **Otium post negotium** – Закінчив справу – сміливо відпочивай.
60. **Ovem lupo committis** – Довіряєш вовку вівцю.
61. **Pecunia imperāre, non servīre oportet** – Грошам треба наказувати, а не прислуговувати.
62. **Pecunia non olet** – Гроші не пахнуть.
63. **Per aspera ad astra** – Через тернії до зірок.
64. **Periculum in mora** – Небезпека в затримці.
65. **Pigritia est mater omnium vitiorum** – Лінощі – матір усіх пороків.
66. **Piscem natare doces** – Вчиш рибу плавати.
67. **Primum non nocere** – Перш за все – не нашкодити.
68. **Primus inter pares** – Перший серед рівних.
69. **Qui quaerit, repērit** – Хто шукає, той знайде.
70. **Qui tacet – consentit** – Хто мовчить – погоджується.
71. **Quod licet Jovi, non licet bovi** – Що дозволено Юпітеру, не дозволено волу.
72. **Salus populi** – Добробут народу.
73. **Sapienti sat** – Розумному досить.
74. **Scientia potentia est** – Знання – сила.
75. **Si felix esse vis, esto!** – Якщо хочеш бути щасливим – будь їм!
76. **Similis simīli gaudet** – Подібний подібному радіє.
77. **Status belli** – Стан війни.
78. **Tabula rasa** – Чиста дошка.
79. **Tarde venientibus ossa** – Тим, хто запізнився, – кістки.

80. **Tempora mutantur, et nos mutamur in illi** – Часи змінюються, і ми змінюємось в них.
81. **Terra incognita** – Земля невідома.
82. **Tertium non datur** – Третього не дано.
83. **Tres faciunt collegium** – Троє – вже й компанія.
84. **Una hirundo non facit ver** – Одна ластівка весни не робить.
85. **Veni, vidi, vici** – Прийшов, побачив, переміг.
86. **Vita memoriae** – Життя пам'яті.
87. **Vivēre est cogitāre** – Жити – означає пізнавати.
88. **Vivēre est militāre** – Жити – означає боротися.
89. **Volens – nolens** – Волею не волею.
90. **Vox populi** – Голос народу.
91. **Vulpes pilum mutat, non mores** – Лисиця змінює хутро, але не звички.

Додаток № 2

Словотворчі елементи з латинської та грецької мов

1. Іменники

Грецькі основи	Латинські іменники	Значення
1. andro-	a)stamen, inis n d)masculus	1) тичинка 2) чоловічий
2. arthro-	articulatio, ōnis f	член, суглоб
3. bio-	vita, ae f	життя
4. blephari - blepharo -	cilium, i n	вія
5. carpo - - carpus	fructus, i m	плід
6. cephal - cephalo -	caput, itis n	голова
7. cerato - - ceras	cornu, us n	ріг
8. cheil - chilo -	labium, i n	губа
9. cheir - cheiro - chiro -	manus, i m	рука
10. chromato -, chromo - chrous -	color, ōris m	колір
11. clado - - clādus	ramus, i m	гілка
12. dactyl - - dactylus	digītus, i m	налець
13. dendr - dendro -	arbor, ōris f	дерево

14. derma - dermato -	cutis, is f	шкіра
15. gastro - -gaster	ventricūlus, i m	шлунок, живіт
16. -gēnus	genus, ěris n	1. рід; 2. той, що народжує; 3. той, що з'являється
17. geo - -geus	terra, ae f	земля
18. glosso -glossus -glotti	lingua, ae f	язик
19. gyn -	femīna, ae f	жінка
20. heli- helio -	sol, solis m	сонце
21. haemato- haem -	sanguis, ĩnis m	кров
22. hydro-	aqua, ae f	вода
23. lepīdo- -lepis	squama, ae f	луска
24. limno- limn-	palus, ūdis f	болото, озеро
25. litho- -lithos	saxum, i n	камінь, скеля
26. lonchi- loncho-	hasta, ae f	спис
27. lopho- -lophus	crista, ae f	1. гребінь 2. пучок
28. мус-, мысо-, мыцето-	fungus, i m	гриб
29. myrmeco-	formica, ae f	мураха

30. nemato-	filum, in	нитка
31. neuro-	nervus, i m	жила
32. -odes, -oides, -oideus	-	вид
33. -odon odonto-	dens, dentis m	зуб
34. ornitho	avis, is f	птиця
35. phyllo- -phyllus	folium, i m	лист
36. phyto- -phyton-	planta, ae f	рослина
37. pod-,podo-, podus-, -pus	pes, pedis m	нога
38. pogon - pogono-	barba, ae f	борода
39. potamo- potamus -potam	flumen, ĩnis n	ріка
40. pter- -ptero- -pteryx	ala, ae f	крило
41. rhin-	nasus, i m	ніс
42. rhyngo-	rostrum, in	дзьоб
43. rhiz- -rhizo-	radix, ĩcis f	коріння
44. sacro-	caro,carnis f	м'ясо
45. soma -	corpus, ĳris n	тіло
46. stachy- -stachys	spica,ae f	колосок
47. stoma-	os, oris n	рот

48. trich-,tricho-, -trix, -trichus	pilus, i m	волосся
49. uro -, urus-	cauda, ae f	хвіст
50. xiph- -xipho(s)	gladius, i m	меч
51. zoo - -zous	animal, ālis n	тварина
phileo	amāre	любити

2. Прикметники

Грецькі основи	Латинські прикметники	Значення
1. acro- acr-	apicālis, e	верхній
2. ambly- amblyo-	obtūsus, a, um	1) слабкий; 2) тупий
3. brachy-	brevis, e	короткий
4. cal- calo-	pulcher, chra, chrum	гарний
5. chlor- chlori- chloro-	virīdis, e	зелений
6. chrys- chryso- -chrysus	aureus, a, um	золотавий
7. crypto-	≈ latens,ntis	потайний
8. cyrt- cyрто-	curvātus, a, um curvus,a,um	вигнутий, гнучкий
9. dasy-	densus, a, um villōsus, a, um pilosus, a, um	густий, мохнатий, волохатий
10. dolicho-	longus, a, um	довгий
11. eury-	latus,a, um	широкий

12. gymn- gymno-	1. glaber,-dra,-drum 2. nudus,a,um	голий
13. haplo-	simplex, ĩcis	простий
14. heter- hetero-	alter, era, erum	інший
15. hol- holo-	≈ indivisus, a, um	цілий
16. homo- homeo-	aequālis,e aequi-	рівний, однаковий
17. iso-	par, paris	рівний (якому є пара)
18. lasi- lasio-	≈ lanatus, a,-um	шерстяний, вовняний
19. lei- leio-	laevis, e	рівний, плавкий
20. lept- lepto-	tenuis, e	тонкий
21. leuc- leuco-	albus, a, um	білий
22. macr- macro-	longus, a, um	довгий
23. mega- megal-	magnus, a, um	великий
24. micro-	parvus, a, um	маленький
25. olig- oligo-	paucus, a, um	небагаточисель- ний
26. ortho-	rectus, a, um	прямий
27. oxy-	acer, acris, acre	гострий, кислий
28. pachy-	crassus, a, um	товстий
29. scler- sclero-	rigens, ntis	негнучкий
30. sten- steno-	angustus, a, um	вузький
31. ulo-	crispātus, a, um	який в'ється
32. xantho- -xanthus	flavus, a, um	жовтий

Додаток № 3

Латинські та грецькі афікси

1. Префікси

Латинські префікси	Латинізовані грецькі префікси	Значення
1. a-, ab-, abs-	-	віддалення
2. ad-	-	приближення
3. de-	cata-	рух до низу
4. extra-	meta-, ecto-, exo-	1) через, після зміни, вихід за межі 2) ззовні
5. e-, ex-	-	із, ззовні, відсутність
6. com-, con-, co-	syn-	з'єднання в одне ціле
7. di-, dis-	-	роз'єднання
8. in-	- a-, an-	1) рух в середину 2) відсутність, негативне значення
9. inter-	endo-, endon-	в середині, між двома предметами
10. ob-	anti-	1) зворотне положення 2) зустрічний рух
11. per-	dia-	рух через, між щось
12. prae-	pro-	до, раніше
13. pro-, prod-	epi-	рух вперед, поверх, над
14. re-	dis-	рух назад, порушення функцій
15. sub-	1) - 2) hyp-, hypo- 3) para-	1) слабка ступінь якості; майже 2) під, знизу 3) схожість, близькість
16. supra-	-	над, зверху
17. semi-	hemi-	пів-, напів
18. circum-	amphy-, pery-	1) коло, з обох сторін 2) розташований по обидві сторони

2. Суфікси

А. Для утворення іменників

Суфікс	Тип основи	Значення	Приклади
1. -a	дієслівний корінь	діюча особа	incola, ae m – житель
2. -arium	основа іменника	місце зберігання	aquarium, i m – акваріум
3. -arius	основа іменника	відношення до професії	romarius, i m – торговець фруктами
4. -cūl-	основа іменника	зменшувальне значення	oscūlum, i n – ротик
5. -ella	основа іменника	зменшувальне значення	Capella, ae f – кізочка
6. -entia -ntia	основа прикметника	абстрактна якість	potentia, ae f – сила, мідь
7. -ia -itia	основа прикметника	абстрактна якість	audacia, ae f – відвага
8. -io	основа супіна	дія	actio, ōnis f – дія
9. -io	корінь дієслова	результат дії	legio, ōnis f – легіон
10. -(i)tas	прикметник	абстрактна якість	cavitas, ātis f – порожнина
11. (i)tūdo	прикметник	абстрактна якість	latitudo, īnis f – ширина
12. -ium	корінь дієслова	дія або стан	panificium, i n – хлібопечення oblivium, i n – нестями; забуття
13. -men	корінь дієслова	інструмент або результат дії	nomen, īnis n – ім'я
14. -mentum	корінь дієслова	результат дії	fragmentum, i n – фрагмент

15. -men -mentum	основа інфекта	інструмент дії	medicamentum, īnis n – ліки
16. -ōl	основа іменника	зменшувальне значення	foliōlum, ī n – листочок
17. -or	основа супіна	діюча особа	orator, ōris m – промовець
18. -orium	основа супіна	місце дії	auditorium, in – аудиторія
19. -or	основа дієслова	стан	dolor, ōris m – біль, скорбота
20. -ūl	основа іменника	зменшувальне значення	ramūlus, ī n – гілочка
21. -ūra	основа супіна	дія або її результат	natura, ae f – природа
22. -us	основа супіна	дія, стан	visus, us m – зір

В. Для утворення прикметників

Суфікс	Тип основи	Значення	Приклади
1. -alis	основа іменника	вказує на подібність або відношення менш великого до більш великого	radicālis, e – прикореневий
2. -anus	основа іменника	відносне значення, походження	montanus, a, um – гірський
3. -arius	основа іменника	якість, відношення до когось	agrarius, a, um – польовий
4. -aris	основа іменника	відношення до когось	popularis, e – народний
5. -atus	основа іменника	1) уподібненість 2) наявність органа	1) globosus, a, um – шаровидний 2) foliātus, a, um – з листям
6. -ax	корінь дієслова	нахил, здатність до дій	gax, ācis – 1) стрімкий; 2) який швидко засвоюється; 3) хижий

7. -bīlis	основа інфекта	якість в пасивному значенні	admirabilis, e – вражаючий
8. -eus	основа іменника	зроблений з чогось	aureus, a, um – золотий
9. -īcus	основа іменника	якість	rūstīcus, a, um – сільський, селянський
11. -īdus	корінь дієслова	постійна якість	calīdus, a, um – теплий
11. -īlis -ibīlis	корінь дієслова	якість в пасивному значенні	utīlis, e – придатний до використання, корисний
12. -īnus	основа іменника	1)місце розташування 2) колір 3) запах та смак	1)marinus, a, um – морський 2)cerasinus, a, um – вишневий 3)salinus, a, um – солоний
13. -īus	основа іменника	відношення до чогось	patrius, a, um – батьківський
14. -īvus	основа супіна	якість бути суб'єктом чи об'єктом дії	captīvus, a, um – полонений
15. -osus	основа іменника	1) наявність великої кількості 2) місце проживання	foliōsus, a, um – з багаточисельним великим листям
16. -nus	корінь дієслова	якість бути об'єктом дії	continuus, a, um – безперервний

С. Для утворення дієслів

Су- фікс	Тип основи	Значення	Приклади
1. - ītāre	корінь дієслова або основа супіна	повторення або підси- лення дії	ventitāre – часто заходити
2. - scrēre	основа інфекта	початок дії або стану	convalescrēre – виздоровлювати

Додаток № 4

Найуживаніші скорочення та позначення:

app. = **appendix** доповнення;
a posteriori – з досвіду;
a priori – без доказів, наперед;
botan. = **botanicus** – ботанік;
de facto – фактично;
de novo – заново;
diss. = **dissertatio** – дисертація;
div. = **divisio** – відділ;
e, ex – з, від;
e.g. = **exempli gratia** – наприклад;
e.p. = **ex parte** – частково;
enum. = **enumeratio** – перелік;
et al. = **et alii** – та інші;
etc. = **et cet̄era** – і т. д.;
fl. = **flos** – квітка;
fol. = **folium** – листок;
fr. = **fructus** – плід;
gen. = **genus** – рід;
herb. = **herbarium** – гербарій;
h.l. = **hoc loco** – тут;
ic. = **icon** – малюнок;
id. = **idem** – він же;
i.e. = **id est** – тобто;
ill. = **illustratio** – ілюстрація;
in app. = **in appendice** – в додатку;
in nota = у примітці;
in vitro – в пробірці, в лабораторних умовах;
in vivo – в живому стані;
incl. = **inacuso** – включно;
ind. = **index** – перелік, вказівник;
laps. = **lapsus** – помилка;
loc. = **locus** – місце;

manscr. = **manuscriptum** – рукопис;
masc. = **masculus, a, um** – чоловічий;
mat. = **mat̄urus** – стиглий;
monstr. = **monstrum** – химера;
nom. = **nomen** – назва, ім'я;
NB! = **nota bene!** – запам'ятай!
notae criticae – критичні зауваження;
op. = **opus** – твір;
ordo – порядок;
p., pag. = **pagina** – сторінка;
post scriptum (P.S.) – дописка;
pro parte – частково;
sic! – саме так;
s.l. = **sensu lato** – в широкому розумінні;
sp., spec. = **species** – вид;
sp. n. = **species nova** – новий вид;
spont. = **spontaneus, a, um** – дикорослий;
suppl. = **supplementum** – доповнення;
u. = **urbs** – місто;
v. = **vel** – або;
var. = **varietas** – різновидність;
veg. = **vegetatio** – рослинність.

Додаток № 5
Лексичний мінімум
Іменники I відміни

1. **Agama, ae f** – агама
2. **Anodonta, ae f** – беззубка
3. **Aquila, ar f** – орел
4. **Aquilēgia, ae f** – орлики
5. **Ardea, ae f** – чапля
6. **Arnica, ae f** – арніка
7. **Artemisia, ae f** – полин
8. **Avena, ae f** – овес
9. **Begonia, ae f** – бегонія
10. **Beta, ae f** – буряк
11. **Betula, ae f** – береза
12. **Caprea, ae f** – коза
13. **Castanea, ae f** – каштан
14. **Chlorella, ae f** – хлорела
15. **Cicada, ae f** – цикада
16. **Ciconia, ae f** – лелека
17. **Columba, ae f** – голуб
18. **Convallaria, ae f** – конвалія
19. **Emberiza, ae f** – вівсянка
20. **Faba, ae f** – горох
21. **Formica, ae f** – мураха
22. **Galerida, ae f** – жайворонок
23. **Gallina, ae f** – курка
24. **Gavia, ae f** – гагара
25. **Giraffa, ae f** – жирафа
26. **Lacerta, ae f** – ящірка
27. **Locusta, ae f** – сарана
28. **Lullula, ae f** – жайворонок
29. **Mentha, ae f** – м'ята
30. **Mimosa, ae f** – мімоза
31. **Motacilla, ae f** – трясогузка, пліска
32. **Musca, ae f** – муха

33. **Muscicapa, ae f** – мухоловка
34. **Oliva, ae f** – олива
35. **Oryza, ae f** – рис
36. **Picea, ae f** – ялина
37. **Rana, ae f** – жаба
38. **Salamandra, ae f** – саламандра
39. **Salsola, ae f** – курай
40. **Saxifraga, ae f** – ломікамінь
41. **Simia, ae f** – мавпа
42. **Spongia, ae f** – губка
43. **Stipa, ae f** – ковила
44. **Talpa, ae f** – кріт
45. **Tettigona, ae f** – бабка
46. **Thea, ae f** – чай
47. **Tilia, ae f** – липа
48. **Urtica, ae f** – кропива
49. **Vacca, ae f** – корова
50. **Verbena, ae f** – вербена
51. **Veronica, ae f** – вероніка
52. **Vespa, ae f** – оса
53. **Viverra, ae f** – вівера

aqua, ae f – вода
familia, ae f – родина
ala, ae f – крило
bacca, ae f – ягода
cauda, ae f – хвіст
carolla, ae f – вінчик
cellula, ae f – клітина
costa, ae f – ребро
drupa, ae f – кістянка
gutta, ae f – крапля
lamina, ae f – пластинка

terra, ae f – земля
tunica, ae f – оболонка
vertebra, ae f – хребет
vena, ae f – жилка, вена
silva, ae f – ліс
spica, ae f – колос
spina, ae f – колючка
squama, ae f – луска
palma, ae f – пальма, долоня
papilla, ae f – сосочок

Іменники II відміни

1. **Agonum, i n** – бистряк
2. **Agropyrum, i n** – пирій
3. **Allium, i n** – цибуля
4. **Alnus, i f** – вільха
5. **Alopecūrus, i m** – лисохвіст, кїтник
6. **Amygdalus, i f** – мигдаль
7. **Araneus, i m** – павук
8. **Asellus, i m** – тріска
9. **Astragalus, i m** – астрагал
10. **Bombus, i m** – джміль
11. **Camellus, i m** – верблюд
12. **Carabus, i m** – жужелиця, турўн
13. **Cerasus, i f** – вишня
14. **Citrullus, i m** – кавун
15. **Crataegus, i f** – глід
16. **Cucūlus, i m** – зозуля
17. **Cunicūlus, i m** – кріль
18. **Dasyūrus, i m** – куниця
19. **Dendrolagus, i m** – кенгуру
20. **Dianthus, i m** – гвоздика
21. **Equisētum, i n** – хвощ
22. **Equus, i m** – кїнь
23. **Eucaliptus, i f** – евкаліпт
24. **Fagus, i f** – бук
25. **Ficus, i f** – фікус
26. **Foenicūlum, i n** – фенхель
27. **Fraxīnus, i f** – ясен
28. **Geometrus, i m** – п'ядун
29. **Geranium, i n** – герань
30. **Helianthus, i m** – соняшник
31. **Hippopotamus, i m** – гіпопотам
32. **Hordeum, i n** – ячмінь
33. **Hyoscyāmus, i m** – блекота
34. **Junipērus, i m** – яловець

35. **Larus, i m** – чайка
36. **Linum, i n** – льон
37. **Lumbrīcus, i m** – дощовий червяк
38. **Lupinum, i n** – люпин
39. **Lyrūrus, i n** – тетеря
40. **Malus, i f** – яблуна
41. **Myosciūrus, i m** – карликова білка
42. **Myrmecobius, i m** – мурахоїд
43. **Nasturcium, i n** – настурція
44. **Ocimum, i n** – васїльки
45. **Oxycoccus, i f** – журавлина
46. **Panicum, i n** – просо
47. **Parus, i m** – синиця
48. **Phaseōlus, i m** – біб, квасоля
49. **Phenicoptērus, i m** – фламінго
50. **Picus, i m** – дятел
51. **Pinum, i n** – сосна
52. **Pisum, i n** – горох
53. **Platanus, i f** – платан
54. **Popūlus, i f** – тополя
55. **Prunus, i f** – слива
56. **Ranuncūlus, i m** – жовтець
57. **Rheum, i n** – ревїнь
58. **Sciūrus, i m** – білка
59. **Solanum, i n** – паслін
60. **Sorbus, i f** – горобина
61. **Spilophyllus, i m** – блоха
62. **Tobanus, i m** – слїпень
63. **Taraxācum, i n** – кульбаба
64. **Taurus, i m** – бик, віл
65. **Trifolium, i n** – конюшина
66. **Triticum, i n** – пшениця
67. **Tritūrus, i m** – тритон
68. **Turdus, i m** – дрізд
69. **Ulnus, i f** – в'яз
70. **Ursus, i m** – ведмїдь

Іменники III відміни

1. **Abies, ětis f** – піхта
2. **Acer, Acĕris n** – клен
3. **Adonis, ĭdis m** – адоніс
4. **Anser, ěris m** – гусак
5. **Apis, is f** – бджола
6. **Bos, Bovis m** – бик
7. **Calosōma, atis n** – красотіл
8. **Carex, ĭcis f** – осока
9. **Cerastes, is m** – змія
10. **Cucūmis, ěris m** – огірок
11. **Digitalis, is f** – наперстянка
12. **Elĕphas, atis m** – слон
13. **Falco, ōnis m** – сокіл
14. **Fellis, is** – блоха
15. **Grus, Gruis m** – журавель
16. **Hirudo, ĭnis f** – п'явка
17. **Hirundo, ĭnis f** – ластівка
18. **Homo, ĭnis m** – людина
19. **Iris, is f** – ірис
20. **Lepus, ōris m** – заєць
21. **Macrōpus, pōdis f** – кенгуру
22. **Papaver, ěris n** – мак
23. **Passer, ěris** – горобець
24. **Piper, ěris n** – перець
25. **Plantāgo, ĭnis m** – подорожник
26. **Salix, ĭcis f** – верба
27. **Selale, is** – жито
28. **Serpens, ntis f** – змія
29. **Vitis, is f** – виноград
30. **Vulpes, is f** – лисиця

flos, ōris m – квітка
odor, ōris m – запах

cutis, cutis f – шкіра
radix, radĭcis f – корінь

apex, apĭcis m – верхівка
cortex, cortĭcis m – кора
frutex, fructĭcis m – кущ
ordo, ordĭnis m – порядок
cor, cordis n – серце
avis, avis f – птах
stamen, stamĭnis n – тичинка
stigma, ātis n – приймочка
rhizoma, ātis n – кореневище

articulatio, ōnis f – суглоб
piscis, piscis m – риба
caulis, is m – стебло
dens, dentis m – зуб
corpus, ōris n – тіло
genus, genĕris n – рід
animal, ālis n – тварина
caput, capĭtis n – голова
arbor, ōris f – дерево

Іменники IV відміни

actus, us m – дія
fructus, us m – плід
tribus, us f – триба
Quercus, us f – дуб
sensus, us m – почуття, розум
cursus, us m – течія
pulsus, us m – удар, пульс
casus, us m – випадок, пригода

audĭtus, us m – слух
cornu, us n – ріг
manus, us f – рука
flexus, us m – течія, вигин
tactus, us m – дотик
lacus, us m – озеро
visus, us m – зір, вид

Іменники V відміни

species, ei f – вид
series, ei f – ряд
facies, ei f – поверхня
meridies, ei f – полудень
planities, ei f – рівнина
conspicies, ei f – збірний вид
durities, ei f – твердість
crassities, ei f – товщина
res, ei f – справа, річ
caries, ei f – гниття
scabies, ei f – бруд

Прикметники I-II відміни

longus, a, um – довгий
bonus, a, um – добрий
novus, a, um – новий
niger, gra, grum – чорний
ruber, bra, brum – червоний
cinereus, a, um – сірий
flavus, a, um – жовтий
dexter, tra, trum – правий
latus, a, um – широкий
rarus, a, um – рідкісний

altus, a, um – високий
malus, a, um – поганий
clarus, a, um – ясний
albus, a, um – білий
violaceus, a, um – фіолетовий
caeruleus, a, um – блакитний
purus, a, um – чистий
sinister, tra, trum – лівий
angustus, a, um – вузький

Прикметники III відміни

silvester, is, e – лісовий
campester, is, e – польовий
acer, cris, cre – гострий
brevis, e – короткий
dulcis, e – солодкий
naturalis, e – природний
aequalis, e – рівний
utilis, e – корисний
nobilis, e – відомий, шляхетний
viridis, e – зелений

originalis, e – початковий
simplex, icis – простий
felix, icis – щасливий
sapiens, ntis – мудрий
vulgaris, e – звичайний
humilis, e – низький
perennis, e – багаторічний
fragilis, e – тендітний
occidentalis, e – західний
orientalis, e – східний

Дієслова I дієвідміна

nato, natāvi, natātum, natāre – плавати
determīno, determināvi, determinātum, determināre –
визначати
demonstro, demonstrāvi, demonstrātum, demonstrāre –
показувати
signo, signāvi, signātum, signāre – позначати

servo, servāvi, servātum, servāre – зберігати
voro, vorāvi, vorātum, vorāre – поїдати
volo, volāvi, volātum, volāre – літати
deformo, deformāvi, deformātum, deformāre – спотворювати
fructifico, fructificāvi, fructificātum, fructificāre – приносити
плоди
habito, habitāvi, habitātum, habitāre – жити, водитися

II дієвідміна

floreo, florui, -, florēre – цвісти, квітнути
studeo, studui, -, studēre – вивчати
habeo, habui, habitum, habēre – мати, володіти

III дієвідміна

vivo, vixi, victum, vivēre – жити
credo, credi, -, credēre – вірити
facio, feci, factum, facēre – робити
tego, texi, tectum, tegēre – покривати
colo, colui, cultum, collēre – водитися
describo, descripsi, descriptum, describēre – описувати
divido, divisi, divisum, dividēre – розмежувати
cresco, crevi, cretum, crescēre – рости, виростати
lego, lexi, lectum, legēre – збирати, читати

IV дієвідміна

audio, audivi, auditum, audīre – чути, слухати
finio, finīvi, finītum, finīre – закінчувати, обмежувати
dormio, dormīvi, dormītum, dormīre – спати
munio, munīvi, munītum, munīre – зміцнювати, захищати
obvenio, obveni, obventum, obvenīre – зустрічатися
reperio, reperi, reperum, reperīre – винаходити, придумувати

Додаток № 6

Контрольні роботи для самоперевірки

Варіант I

1. Прочитайте слова. Поясніть постанову наголосу.

Визначте основу:

aqua, ae f; crispatus, a, um; cerebrum, i n; coenobium, i n; saccoglossus, a, um; Carex, icis f; Araneus, i m.

2. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською мовою:

*Oliva, ae f (orientalis, e)
radix, icis f (malus, a, um)
fellix, is f (caninus, a, um)
articulatio, ōnis f (dexter, tra, trum)*

3. Визначте форму видового епітета. Знайдіть епоніми.

Поясніть утворення епонімів:

Asparagus falcatus, Epiphyllum ackermanii, Bombus agrorum, Hawortia attenuata, Maranta makoyana.

4. Утворіть назви родин. Перекладіть українською мовою:

Erica, ae f; Carex, icis f; Carabus, i m.

5. Визначте категорію за уніфікованими кінцевими елементами:

Acer, Chlorophyta, Rosaceae, Plantae.

6. Поясніть утворення слів. Перекладіть українською:

efoliatus, carnivorus, squamiformis, albifrons.

7. Перекладіть українською:

- Planta nova planta biennis est.*
- Sunt folia magna, parva et cetera.*
- Rami plantarum longi, robusti et foliati sunt.*

8. Перекладіть латинською:

- Нова рослина має довге листя.
- Існують гілки великі, маленькі, товсті тощо.

9. Назвіть 10 крилатих латинських виразів, у яких зустрічаються назви тварин або рослин.

Варіант II

1. Прочитайте слова. Поясніть постанову наголосу.

Визначте основу:

caeruleus, a, um; vacuola, ae f; desertum, i n; caput, itis n; Anser, eris m; Haematobia, ae f; Myrmecobiidae, arum f.

2. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською мовою:

*ala, ae f (parvus, a, um)
caulis, is m (elegans, ntis)
Amygdalus, i f (nanus, a, um)
lacus, i m (magnus, a, um)*

3. Визначте форму видового епітета. Знайдіть епоніми.

Поясніть утворення епонімів:

Saxifraga staminosa, Citrullus edulis, Aeonium arboreum, Empusa muscae, Quercus hartwissiana

4. Утворіть назви родин. Перекладіть українською:

Crassula, ae f; Liliium, i n; Sciurus, i m

5. Визначте категорію за уніфікованими кінцевими елементами:

Elephas, Magnoliaceae, Angiospermae, Agamidae

6. Поясніть утворення слів. Перекладіть українською:
anurus, luteolus, Sciuromorpha, mellifērus
7. Перекладіть українською:
1. *Species nostra in silvis obveniut.*
2. *Folia plantarum subtomentosa, crassa.*
3. *Planta nova planta heliphila est.*
8. Перекладіть латиною:
1. Наша рослина цвіте в серпні.
2. Квітка маленька, жовтувата.
9. Назвіть 10 крилатих латинських виразів, у яких зустрічаються назви тварин або рослин.

Варіант III

1. Прочитайте слова. Поясніть постанову наголосу.
Визначте основу:
barba, ae f; Alopecurus, i m; Campanula, ae f; aequalis, e;
sapiens, ntis; Lepus, ōris m; europaeus, a, um
2. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською мовою:
Malus, i f (prunifolius, a, um)
species, ei f (novus, a, um)
Hordeum, i n (nudus, a, um)
apex, icis m (fragilis, e)
3. Визначте форму видового епітета. Знайдіть епоніми.
Поясніть утворення епонімів:
Hydrometra stagnōrum, Ocimum minimum, Poa bulbosa,
Calendūla officinalis, Alocasia sanderiana
4. Утворіть назви родин. Перекладіть українською:
Araucaria, ae f; Thea, ae f; Motacilla, ae f

5. Визначте категорію за уніфікованими кінцевими елементами:
Algae, Magnoliidae, Bryophyta, Saxifragaceae
6. Поясніть утворення слів. Перекладіть українською:
tricolor, Chlorophytae, fructivorus, recurvatus
7. Перекладіть українською:
1. *Forma foliōrum varia est.*
2. *Species nova in terra et in aqua habitat.*
3. *Quercus arbor robusta est.*
8. Перекладіть латиною:
1. Рослина зустрічається в лісах.
2. Наша квітка велика та біла.
9. Назвіть 10 крилатих латинських виразів, у яких зустрічаються назви тварин або рослин.

Варіант IV

1. Прочитайте слова. Поясніть постанову наголосу.
Визначте основу:
nobilis, e; lepis, idis f; lingula, ae f; Cuculus, i m; calis, is m;
luteolus, a, um; Hordeum, i n
2. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською мовою:
folium, i n (lanceolatus, a, um)
oculus, i m (sinister, tra, trum)
Equisetum, i n (hiemalis, e)
Parus, i m (cristatus, a, um)

3. Визначте форму видового епітета. Знайдіть епоніми.
Поясніть утворення епонімів:
Annona diversifolia, *Lucanus cervus*, *Canis sewertzowi*,
Elēphas indicus, *Cicada linai*.
4. Утворіть назви родин. Перекладіть українською:
Allium, *i n*; *Vitis*, *is f*; *Viverra*, *ae f*.
5. Визначте категорію за уніфікованими кінцевими елементами:
Magnoliopsida, *Mentha*, *Fagaceae*, *Vegetabilia*.
6. Поясніть утворення слів. Перекладіть українською:
biennis, *ramūlus*, *flavovirīdis*, *populifolius*.
7. Перекладіть українською:
1. *Multae plantae in silvis Ukrainae obveniunt.*
2. *Sunt plantae annuae, biennes, perennes.*
3. *Sunt cellūlae rectae, conīcae, globosae, obovatae et cetēra.*
8. Перекладіть латиною:
1. Наш вид росте в саду.
2. Стебло високе, листя маленьке, майже кругле.
9. Назвіть 10 крилатих латинських виразів, в яких зустрічаються назви тварин або рослин.

Варіант V

1. Прочитайте слова. Поясніть постанову наголосу.
Визначте основу:
edulis, *e*; *iodum*, *i n*; *lana*, *ae f*; *Elēphas*, *ntis m*; *Phenicoptērus*,
i m; *squamosus*, *a, um*; *luteus*, *a, um*.
2. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською мовою:
flos, *oris m* (*magnus*, *a, um*)
arbor, *ōris f* (*robustus*, *a, um*)
bacca, *ae f* (*suavis*, *e*)
Galerida, *ae f* (*crīstātus*, *a, um*).

3. Визначте форму видового епітета. Знайдіть епоніми.
Поясніть утворення епонімів:
Malus prunifolia, *Hordeum nudum*, *Rugosa elenae*, *Begonia masoniana*, *Pillea rotundifolia*.
4. Утворіть назви родин. Перекладіть українською:
Rosa, *ae f*; *Iris*, *is f*; *Equus*, *i m*.
5. Визначте категорію за уніфікованими кінцевими елементами:
Lepus, *Taxaceae*, *Chlordata*, *Osteichthyes*.
6. Поясніть утворення слів. Перекладіть українською мовою:
acraniatus, *fructicōlus*, *capitūlum*, *diversifolius*.
7. Перекладіть українською:
1. *Parus cristatus avicūla pulchra est.*
2. *Sunt folia glabra et pilosa.*
3. *Planta robusta in silvis crescit.*
8. Перекладіть латиною.
1. Новий вид зустрічається в воді.
2. Існують рослини однорічні, дворічні та багаторічні.
9. Назвіть 10 крилатих латинських виразів, у яких зустрічаються назви тварин або рослин.

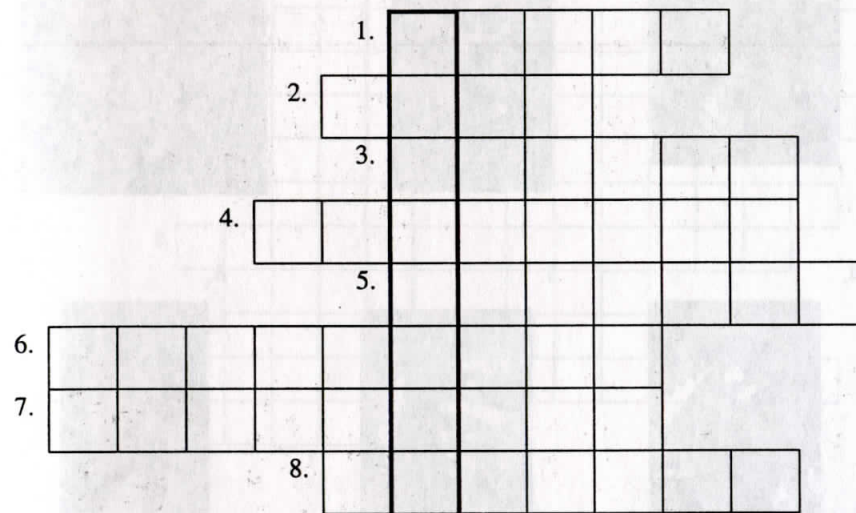
Варіант VI

1. Прочитайте слова. Поясніть постанову наголосу.
Визначте основу:
genus, *ēris n*; *Sanguisorba*, *ae f*; *tactus*, *us m*; *elegans*, *ntis*,
radix, *īcis f*; *Hyoscyamus*, *i m*; *Cereus*, *i m*.

2. Узгодьте прикметники з іменниками. Перекладіть українською мовою:
Elephas, ntis m (indicus, a, um)
planta, ae f (perennis, e)
ramus, i m (efoliatus, a, um)
Quercus, us f (ruber, bra, brum).
3. Визначте форму видового епітета. Знайдіть епоніми. Поясніть утворення епонімів:
Tulipa kaufmanniana, Billbergia windii, Saintpaulia ionantha, Fittonia verschaffeltii, Amygdalus nana.
4. Утворіть назви родин. Перекладіть українською мовою:
Poa, ae f; Agava, ae f; Camellus, i m.
5. Визначте категорію за уніфікованими кінцевими елементами:
Betula, Magnoliophyta, Craniata, Anura.
6. Поясніть утворення слів. Перекладіть українською:
quinquefloris, subflavus, caulicölus, laticaudatus.
7. Перекладіть українською:
 1. *Flos noster in Augusto floret.*
 2. *Planta nova folia longa et crassa habet.*
 3. *Species nostra in aqua habitat.*
8. Перекладіть латиною:
 1. Наша рослина багаторічна.
 2. Листя червоне, голе, товсте.
9. Назвіть 10 крилатих латинських виразів, у яких зустрічаються назви тварин або рослин.

Додаток № 7

1. Впишіть у відповідні клітинки назви родів, до яких належать ці види рослин, та визначте назву родини.

1.

2.

3.

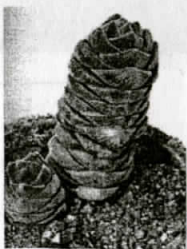
4.

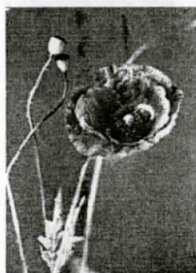
5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

3. Впишіть назви рядів, до яких належать види птахів, у відповідні клітинки та визначте назву типу:

1.															
2.															
3.															
4.															
5.															
6.															
7.															
8.															

1.

2.

3.

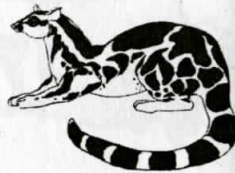
4.

5.

6.

7.

Латино-український словник

Перелік скорочень

Латинські скорочення

- abl.* – ablativus – аблатив
acc. – accusativus – знахідний відмінок
adj. – adjectivum – прикметник
adv. – adverbium – прислівник
compar. – comparativus – вищий (порівняльний) ступінь
conj. – conjunctio – сполучник
dat. – dativus – давальний відмінок
demonstr. – demonstrativum – вказівний займенник
f – femininum – жіночий рід
gen. – genetivus – родовий відмінок
imper. – imperativus – наказовий спосіб
inf. – infinitivus – неозначений спосіб, інфінітив
insect. – insecta – мурахи
m – masculinum – чоловічий рід
n – neutrum – середній рід
nom. – nominativus – називний відмінок
num. car. – numerale cardinale – кількісний числівник
num. ord. – numerale ordinale – порядковий числівник
part. – participium – дієприкметник
pers. – persona – особа
pl. – pluralis – множина
praep. – praepositio – прийменник
praes. – praesens – теперішній час
pron. – pronomen – займенник
sg. – singularis – одна
subst. – substantivum – іменник
superl. – superlativum – найвищий ступінь

Українські скорочення

анатом. – анатомічний термін

бот. – ботанічний термін

грам. – граматичний термін

гр. – грецький

ент. – ентомологічний термін

зоол. – зоологічний термін

іхт. – іхтіологічний термін

кельт. – кельтський

лат. – латинський

мед. – медичний термін

орн. – орнітологічний термін

А а

a, ab, abs *praep.* з *abl.* 1. простір: 1) від, з; 2) з, біля, на, у, до;

2. час: після, з, від

abbreviatus, a, um скорочений

abduco, abduxi, abductum, abducere відводити, позбавляти

abductor, ōris m абдуктор; який відводить

abdōmen, īnis n живіт, черевна порожнина

abesse *inf.* до **absum**

Abies, ētis f ялина, смерека; ялиця

abra, ae f служниця

absens, entis adj. відсутній

absum, abfui, (afutūrus), abesse 1) не бути, бути відсутнім;

2) не брати участь; 3) не вистачати

abundus, a, um повноводний

abyssus, i f безодня

Acacia, ae f акація

Acanthaceae, ārum f акантові

Acanthus, i f акант, акація єгипетська

acarpicus, a, um позбавлений плодів

Accipiter, tris m яструб (*орн.*)

accola, ae f який живе поряд, сусід

Acer, Aceris n клен

acer, acris, acre гострий, різкий, їдкий

acerbus, a, um 1) терпкий; 2) неприємний

acernus, a, um кленовий

acerosus, a, um голчатий; **silva acerosa** хвойний

(шпильковий) ліс, хвойник

achenium, i n сім'янка

achromāticus, a, um безбарвний

acidulus, a, um кислуватий

ācidus, a, um 1) кислий; 2) розведений в оцті; 3) рідкий

Aconitum, i n 1) аконіт; 2) отрута

Acraniata, ōrum n безчерепні

araniatus, a, um безчерепний

acritudo, dinis f гострота

acr - , acro - верхній

acrocarpus, a, um верхньоплодовий

acta, ōrum n 1) дії; 2) вчені праці

Actinidia, ae f актинідія (*бот.*)

Actinidiaceae, ārum f актинідієві

actio, ōnis n 1) рух; 2) діяльність

activus, a, um 1) дійсний, практичний; 2) діяльний

actus, us m 1) рух, течія; 2) діяльність; 3) праця, справи

acūmen, inis n 1) гострий кінчик; 2) верхівка

acus, us f голка

acutirostris, e гостродзьобий

acutus, a, um 1) гострий; 2) загострений

ad praep. з *acc.* 1) до, на; 2) в, біля, перед; 3) коло, під, через

adduco, adduxi, adductum, adducere 1) відводити;

2) стягувати

adducte adv. туго

adducio, ōnis f стягування, стиснення

adhibeo, adhibui, adhibitum, adhibere 1) класти; 2) обіймати;

3) додавати; 4) використовувати

adhibitio, ōnis f 1) використання; 2) запрошення

Adiantaceae, ārum f адиантові (*бот.*)

Adiantum, i n адиантум: **Adiantum capillus – veneris** адиантум
венерине волосся
adipatus, a, um, жирний
admirabilis, e 1) чудовий; 2) дивовижний
admixtio, ōnis f 1) змішування; 2) домішування
Adonis, nīdis m горицвіт, адоніс
adsum, affui, adesse бути, знаходитись
adventus, a, um перелітний
adverbium, i n прислівник
Aechmea, ae f ехмея
aeger, gra, grum 1) хворий; 2) поганий, тяжкий
aemulus, i m прихильник
Aeonium, i n еоніум
aequābilis, e 1) рівний, однаковий; 2) рівномірний
aequalis, e 1) рівний; 2) пропорційний; 3) тотожний
aequicrassus, a, um рівний за товщиною
aequilatus, a, um рівний завширки
aequilōbus, a, um рівношаровий
aequilongus, a, um рівний за довжиною
aequimagnus, a, um рівний за розміром
aequor, ōris n гладка (рівна) поверхня
aēr, aēris m повітря
aērinus, a, um повітряний
aes, aeris n 1) мідь; 2) зброя; 3) дрібні гроші
aestas, ātis f літо
aestivalis, e літній
aeternus, a, um вічний
affectus, us m 1) стан; 2) настрій; 3) афект
Africa, ae f Африка
Africanus, a, um африканський
Agama, ae f агама (зоол.)
Agavaceae, ārum f агавові (родина)
Agave, es f агава (бот.)
ager, agri m 1) земля; 2) поле
agilis, e рухливий

agnosco, agnovi, agnitum, agnoscere 1) визнавати;
2) припускати
agnus, i m ягня
Agōnum, i n бистряк (*insect.*)
agrarius, a, um аграрний, земельний
Agrimonia, ae f парило
agrius, a, um польовий, дикий
Agropyrum, i n пирій (бот.)
ala, ae f крило
alatus, a, um крилатий
alba, ae f біла перлина
albicapillus, a, um сивоволосий
albiceps, cipitis білоголовий
albicollis, e білоший
albidulus, a, um злегка білуватий
albidus, a, um 1) білий; 2) білуватий
albifrons, ntis білолобий
albinarginatus, a, um білооблямований
albivittatus, a, um з білими смужками
albus, a, um 1) біленький; 2) білопінний
album, i n 1) білий колір; 2) очний білок, але *album in ocūlo*
більмо
albus, a, um білий
alea, ae f кістка (гральна)
ales, itis adj. 1) крилатий; 2) окрилений, пернатий
Ales, itis f 1) птах(великий): *alites villaticae* домашній птах
ales regia орел
alites Junonia павич
alites albus лебідь;
2) прикмета
Alga, ae f 1) морська трава; 2) водорість
Algaceae, ārum f водорості (родина)
algaceus, a, um водоростівий
algensis, e який живиться водоростями
algidus, a, um холодний

algificus, a, um який леденить
algor, ōris m холод, мороз
alienum, i n 1) чужа власність; 2) щось чуже
alienus, a, um 1) іноземний; 2) чужий; 3) інший
alienus, i m іноземець, незнайома людина
aliqua adv. іншим шляхом
aliquando adv. 1) коли-небудь; 2) кінець кінців
alito, -, -, alitāre добре годувати
Alium, i n часник
Allium, i n цибуля
Allocasia, ae f алоказія
alneus, a, um вільховий
alnifolius, a, um вільхолистий
alnivōrus, a, um вільхоїдний; який уражає вільху
Alnus, i f вільха
aloifolius, a, um алоелистий
Aloē, ae f алое, сабур, столітник
Alopecūrus, i m китник, лисохвіст
alpicōla, ae m який живе в Альпах
alpīnus, a, um альпійський
alter, altera, alterum інший, другий
Alternaria, ae f альтернарія (*fungi*)
alternus, a, um 1) послідовний, який чергується; 2) взаємний
Althaea, ae f дика мальва, рожа, алтея
altitūdo, īnis f висота
altus, a, um 1) високий; 2) шляхетний; 3) дзвінкий
Alum, i n дикий часник
alous, i f живіт, шлунок
amāns, antis adj. 1) люблячий; 2) закоханий
Amarantaceae, ārum f амарантові, щиріцеві
Amaranthus, i n амарант, щиріця, щир
amarus, a, um гіркий
Amaryllidaceae, ārum f амарилісові
Amaryllis, īdis f амариліс
ambly (o) – (zр.) тупий

amblyophyllus, a, um туполистий
amīca, ae f подруга
amicālis, e дружній
amicitia, ae f дружба
amīcus, i m друг, приятель
amo, amāvi, amātum, amāre кохати
Amphibia, ōrum n земноводні (*клас*)
amphibion, i n амфібія
amphibius, a, um земноводний
amplus, a, um 1) просторий, великий; 2) багаточисельний;
3) важкий; 4) поважний
ampulla, ae f ампула
amurensis, e амурський
Amygdālus, i f мигдаль
amŷlum, i n крохмаль
ana praep. z acc. по
Anacardiaceae, ārum f фісташкові
andro -, - andrus (zр.) 1) тичинка, тичинковий (у вищих
рослин); 2) те, що відноситься до чоловічих статевих
органів (у нижчих рослин)
Angiospermae, ārum f покритонасінні
Anguilla, ae f вугір (*зоол.*)
anguilliformis, e вугроподібний
angularis, e кутовий
angulatus, a, um кутастий, вугластий
angŭlus, i m кут
anguste 1) вузько; 2) коротко
angustifolius, a, um вузьколистий
angustipennis, e вузькоперовий
angustus, a, um вузький
animal, ālis n тварина
aniso - (zр.) нерівно-, різно-
anisophyllus, a, um нерівнолистий

Annona, ae f анона (бот.)
Annonaceae, ārum f анонові (родина)
annus, i m рік
annuus, a, um однорічний
Anodonta, ae f беззубка
Anser, ěris m гуска, гусак
anterior, ius 1) передній; 2) попередній
antīcus, a, um 1) передній; 2) стародавній
Antophyta, ārum f квіткові (відділ)
Anturium, i n антуриум
anurus, a, um безхвостий
apetalus, a, um безпелюстковий
apex, ĩcis m верхівка
Apiaceae, ārum f зонтичні (бот.)
apicalis, e верхівковий
apicūla, ae f бджілка
Apis, is f бджола
Apium, i n селера
apivorus, a, um який поїдає бджіл
aphyllus, a, um безлистий
apocarpus, a, um вільноматочковий
Aprocynaceae, ārum f кендіроби, барвінкові (бот.)
appendix, ĩcis f додаток
apud praep. з асс. у, біля
aqua, ae f вода
aqualis, e повний води
aquarium, i n водопій
aquatīcus, a, um 1) вологий; 2) який живе або росте біля води
aquicōlus, a, um який живе у воді
Aquifolia, ae f гостролист, падуб
Aquifoliaceae, ārum f падубові
aquigenus, a, um який народжується у воді
Aquila, ae f орел
Aquilegia, ae f брлики
aquilo, ōnis m 1) північний вітер; 2) північ

aquilonalis, e північний
aquosus, a, um водяний
Araceae, ārum f кліщинцеві, арбідні
Aralia, ae f аралія
Araliaceae, ārum f аралієві
araneōla, ae f павучок
Araneomorpha, ōrum n павукоподібні
araneosus, a, um павутинний
araneum, i n павутиння
araneus, a, um павучий
Araneus, a m павук
Araucaria, ae f араукарія (бот.)
Araucariaceae, ārum f араукарієві (родина)
arbor, ōris f дерево
arborarius, a, um деревний
arborescens, ntis деревовидний, деревоподібний
arboreus, a, um 1) деревний; 2) гіллястий, крислатий, розложистий
arbuscūla, ae f деревце
arbusťivus, a, um який плететься навколо дерева
Arbutus, i f арбут, суничне дерево
Archegoniatae, ārum f архегоніати (підцарство)
arctīcus, a, um арктичний
Arctium, i n лопух
Ardea, ae f чапля
area, ae f 1) рівнина; 2) ділянка; 3) поле
arena, ae f 1) пісок; 2) піщана пустеля
arenaceus, a, um 1) піщаний; 2) пісочне
arenicōla, ae m який живе в піску
arenosus, a, um піщаний, пісковий
arenūla, ae f піщина
argumentum, i n аргумент
Arnīca, ae f арніка
armentum, i n 1) стадо; 2) велика худоба

ars, artis f 1) мистецтво; 2) система правил, теорія;
3) майстерність
Artemisia, ae f артемізія (загальне найменування полину
A. campestris та чорнобильника **A. vulgaris**)
arthro-, -arthrus (гр.) суглоб, член
Arthropōda, ōrum n членистоногі
arthropodus, a, um членистоногий
articulatio, ōnis f суглоб
articulatus, a, um членистий
articūlus, i m суглоб, членік
arvensis, e 1) польовий; 2) орний
Asarum, i n копитняк, копитник, копитень (*бот.*)
Ascarida, ae f аскарида (*зоол.*)
ascendens, ntis part. який сходить
Asclepiadaceae, ārum f ластовневі (*родина*)
Asellus, i m тріска
asexualis, e безстатевий
Asia, ae f Азія
asīnus, i m віслюк
Asparagaceae, ārum f спаржеві
Asparagus, i m 1) холодок, заячий холодок; 2) дика спаржа
asper, aspēra, aspērūm 1) шорсткий, шерехатий, шершавий;
2) нерівний
Aspidistra, ae f аспідістра
Asplenium, i m аспленіум
Asteraceae, ārum f айстрові, складноцвіти (*родина*)
Astra, ae f 1) айстра; 2) зірка
Astragalus, i m астрагал
ater, tra, trum чорний, темний
atque praep. до того ж, при чому
atlanticus, a, um атлантичний
atri-, atro- (гр.) чорно-, темно-
atropurpureus, a, um темно-червоний
atroviolaceus, a, um темно-фіолетовий
audatia, ae f сміливість

auditus, us m слух
audio, audīvi, audītum, audīre слухати
Augustus, i m серпень
auratus, a, um 1) золотавий; 2) золотаво-жовтий
aurīcula, ae f вушко
auris, is f вухо
auropunctatus, a, um із золотавими цяточками
aurum, i n золото
Avena, ae f овес
avis, is f птах
Aves, ium f птахи (*клас*)

В в

bacca, ae f ягода
baccatus, a, um ягодовидний
Baccar, aris n валеріана, лісний ладан
baccha, ae f вино
balnearia, orum n лазні
Balsaminaceae, arum f бальзамінові (*родина*)
barba, ae f борода
barbaricus, a, um дикий
barbatus, a, um з бородою
barbiger, gēra, gērūm бородконосний
barbula, ae f борідка
basella, ae f маленька підставка
basis, is f основа
Begonia, ae f бегонія
Begoniaceae, ārum f бегонієві (*родина*)
bellum, i n війна
bene adv. добре
Berberidaceae, ārum f берберові (*родина*)
bestia, ae f звір
Beta, ae f буряк
Betūla, ae f береза

bi – (гр.) два, дво-
biblos, i f папір
biceps, bicipitis двоголовий
bicolor, oris m двокольоровий
biennis, e дворічний
biflorus, a, um з двома квітками
bifolius, a, um дволистий
Bignoniaceae, arum f бігنونієві (родина)
Billbergia, ae f більбергія (бот.)
bio – (гр.) життя
biologia, ae f біологія
bipunctatus, a, um двокрапковий
bis adv. двічі
Bombaceae, arum f баобабові (родина)
Bombus, i m джміль
bonus, a, um добрий
Boraginaceae, arum f огірочникові (родина)
Borago, inis m огіркова трава, огірочник
borealis, e північний
Bos, Bovis m віл
botanica, ae f ботаніка
botanicus, a, um ботанічний
botanicus, i m ботанік
Bougainvillea, ae f бугенвілея (бот.)
brachy – (гр.) короткий
brachypodus, a, um коротконогий
brachipterus, a, um короткокрилий
Branchiata, orum n зябродшині
Brassica, ae f капуста
Brassicaceae, arum f хрестоцвіти (родина)
brevicaudatus, a, um короткохвостий
brevis, e короткий
breviusculus, a, um короткуватий
Bromeliaceae, arum f бромелієві
Bryophyta, orum n мохоподібні (відділ)

Budlejaceae, arum f будлееві (родина)
bulbosus, a, um цибулястий, цибулиноподібний
bulbus, i m цибулина
bullae, ae f водяний пупир
bursa, ae f сумка
butyrum, i, n масло
buxeus, a, um самшитовий
buxifer, fera, ferum порослий самшитом
Buxus, i f самшит, буксус, букшпан

C c

cabalinus, a, um кінський, конячий
cabalio, onis m конячка, коник
caballus, i m кінь
Cactus, i m кактус
caecus, a, um 1) незрячий, невидючий, сліпий; 2) без вічок, без бруньок
caedes, is f 1) зрізування; 2) рубання, січення
caerofolium, i n бугила, кервель (бот.)
caerulescens, ntis блакитнуватий
caeruleus, a, um блакитний
caespes, itis m дерн
caesus, a, um 1) опалий; 2) зрубаний
Calendula, ae f ногітки (бот.)
calidus, a, um 1) теплий, гарячий; 2) жаркий; 3) пекучий
cal -, calo – (гр.) краса
Calosoma, atis n красотіл
calvus, a, um 1) лисий; 2) голий, гладкий, рівний
calyx, ucis m чашечка
camela, ae f верблюдиця
camelinus, a, um верблюдячий, верблюжий
Camellus, i m верблюд
Campanula, ae f дзвоники, дзвіночки (бот.)
campanulatus, a, um дзвониковий

campester, tris, tre польовий
campus, i m відкрите поле, степ
camum, i n пиво, брага
candidum, i n 1) білизна, білість; 2) білий колір
candidus, a, um 1) білий; 2) сивий, сріблястий; 3) осяйний, ясний, яскравий
caninus, a, um собачий
canis, is m собака
canus, a, um 1) сірий; 2) сивий; 3) старий, почесний, поважний
capillus, i m волосся, шерсть, вовна
capitalis, e 1) поголовний; 2) смертельний
capitatus, a, um головчастий
capitulum, i n голівка
Caprea, ae f дика коза, сарна
Capreola, ae f антилопа, газель
capreus, a, um козячий, козиний
caprinus, a, um цапиний, козлий
capto, captavi, captatum, captare 1) ловити; 2) хапати, схоплювати
caput, pītis n голова
Carabus, i m турі́н, жужелиця
carens, ntis відсутній
Carex, icis f осока
caries, ei f гнилізна, гниль, гниття
carina, ae f киль
carinatus, a, um кильовий
cariniformis, e кильовидний
Cariotta, ae f морква
carmen, inis n 1) пісня; 2) вірші
carnivōra, ōrum n хижаки
carnivōrus, a, um м'ясоїдний
caro, carnis f 1) м'ясо; 2) плоть
carpo – (гр.) плід
carpo, carpsi, carptum, carpere 1) зривати; 2) збирати
carpophyllum, i n плодолистик

casa, ae f хата, будинок
caseus, i m сир
Castanea, ae f каштан
castra, ōrum n табори (військові)
casus, us m 1) випадок, потрясіння; 2) відмінок (грам.)
cata – (гр.) вниз
catēna, ae f 1) ланцюг; 2) кайдани, пуга
caucasīcus, a, um кавказький
Caucāsus, i m Кавказ
cauda, ae f хвіст
caudalis, e хвостовий
caudatus, a, um хвостатий
caudicōla, ae m, f який живе на стеблі
caulicūlus, i m стебельце, стеблинка
caulis, is m стебло, стеблина, бадилі́на
cavitas, ātis f порожнина
cavus, a, um порожній, порожнистий
cedria, ae f кедрова смола
cedrīnus, a, um кедровий
cedris, idis f плід кедру
cedrium, i n кедрова олія
Cedrus, i f кедр, кедрина
celēber, bris, bre 1) багатолюдний, дуже населений, численний, масовий; 2) відомий
celebrābilis, e ушавлений
celebrītas, ātis f 1) людне місце; 2) жвавність; 3) напруженість; 4) знаменитість, відомість
celebro, celebrāvi, celebrātum, celebrāre 1) святкувати; 2) славити, прославляти; 3) вихвалити, звеличувати
cella, ae f 1) кімнатка; 2) чашечка, чарунка
cellūla, ae f клітина
Celsa, ae f сикомор (бот.)
cena (coena), ae f 1) обід; 2) їдальня
centēsima, ae f сота частина, відсоток
centesīmus, a, um adj. num. ord. сотий

centies adv. сто разів, стократно
centipēda, ae f стоньга, сколопендра (зоол.)
centum num. card. сто
cephal-, cephalo - (гр.) голова
Cephalochorda, ōrum n головохордова
Cephalopōda, ōrum n головоногі (клас)
cepūla, ae f дрібна цибуля, цибулька
cera, ae f віск
cerasīnus, a, um вишневий колір
cerastes, ae ta is m кераст, рогата змія
cerasum, i n вишня (плід)
cerasus, a, um вишневий
Cerasus, i f вишня (дерево)
cerato- (гр.) ріг, рога
ceratophyllus, a, um роголистий
cercops, ōpis m довгохвоста мавпа
cerebellum, i n 1) мозочок; 2) душа, вдача, воля
cerebrum, i n 1) головний мозок; 2) розум, глузд
Cereus, i m 1) цереус (бот.); 2) свічка, смолоскип
certe 1) напевно; 2) безперечно, звичайно
certus, a, um 1) вірний, відомий; 2) визначений
cerva, ae f самиця оленя
cervarius, a, um оленячий
cervix, icis f 1) шия; 2) потилиця
Cervus, i m олень
Cetacea, ōrum n китоподібні
cetērus, a, um 1) інший, решта; 2) другий та інше
ceva, ae f корова дрібної породи
chamaeleō (n), ontis m хамелеон (зоол.)
Chamaemēlon, i n ромашка (бот.)
chamaeplatanus, i f карликовий платан
Chamomilla, ae f = Chamaemelon
charta, ae f папір
chartaceus, a, um паперовий
chartula, ae f 1) папірець; 2) записка, цидулька

chartus, i m рукопис, твір
cheil -, cheilo -, chilo - (гр.) губа, губо-
chelidon, onis f ластівка
chelidonium, i n чистотіл, гладушник, ластовіне зілля
Chilopōda, ōrum n губоногі (ряд)
chilopōdus, a, um губоногий
cheir -, cheiro -, chiro - (гр.) рука, руко-
Chiroptēra, ōrum n рукокрилі (ряд)
chiroptērus, a, um рукокрилий
chlor -, chlori -, cgloro - (гр.) зелений
Chlorella, ae f хлорела
Chlorophŷtae, ārum f зелені водорості
chorda, ae f хорда
Chordata, ōrum n хордові (тип)
chordatus, a, um хордовий
chorus, i m 1) хор, хоровий спів; 2) натовп, юрба, зібрання
chromo-, chromato - (гр.) 1) колір; 2) забарвлення, окраска
chromaticum, a, um пофарбований
chrys -, chryso - (гр.) золото
chrisanthemon, i n златоцвіт
Chrisanthemum, i n хризантема
Chrysophŷta, ōrum n хризомонадові або золотисті водорості
Cicada, ae f 1) цикада; 2) коник (зоол.)
Cichorium, i n цикорій, петрові батоги (бот.)
Cicindēla, ae f світляк, світлячок
Ciconia, ae f чорногуз, лелека, бусел (орн.)
ciconīnus, a, um чорногузячий, лелечий, буслиний
Cicuta, ae f цикута, віха (бот.)
cilium, i n 1) повік, вік; 2) війка
cillus, i m (гр.) віслюк
Cinara (Cynara), ae f артишок
cinnatus, a, um завитий, закручений
cinereus, a, um попелястий, попелясто-сірий
cinerosus, a, um повний попелу
cingo, cinxi, cinctum, cingere оперізувати, обводити

cinis, ēris m 1) попіл; 2) руїни, руйновище
cinnameus, a, um 1) коричний; 2) який пахне корицею
cinnamōma, ae f кориця
cinnamomum (cinnamon), i n 1) коричне дерево;
2) кора коричневого дерева
cinnamoneus, a, um коричневий
circa близько, приблизно
circulus, i m коло, окружність
circum praep. з *acc.* 1) коло, навкруги; 2) поблизу
circumtendo, (circumtendi), circumtentum, circumtenēre
обпинати, обп'ясти
circus, i m коло
cis praep. з *acc.* 1) з цієї сторони; 2) протягом, через (що)
cisalpinus, a, um 1) який живе з цієї сторони Альп;
2) цизальпійський
cito adv. (compar. citius, superl. citissime) швидко, жваво
citrea, ae f лимонне, цитринове дерево
citreum, i n лимон, цитрина
citreus, a, um цитрусовий, лимонний
citrosus, a, um який пахне лимоном
Citrullus, i m кавун
Citrus, i f цитрусове дерево
citrus, a, um жвавий, швидкий, скорий
civicus, a, um громадянський
clado – (gr.) гілка
Cladocēra, ōrum n гілковусі (ряд)
clamo, clamāvi, clamātum, clamāre 1) кричати, вигукувати;
2) об'являти, проголошувати; 3) називати
clamor, ōris m 1) крик, зойк; 2) гуркіт, шум, тріск
clare adv. 1) яскраво, ясно; 2) чітко, виразно, розбірливо,
наочно
clarus, a, um 1) ясний, світлий; 2) чіткий, виразний;
3) зрозумілий; 4) славний, славетний, шляхетний;
5) відомий, славнозвісний
classis, i f 1) клас, розряд; 2) група, клас (шкільний)

clava, ae f булава, дрючок, ціпок, палиця, кийок
clavatus, a, um шишкуватий, гулястий, горбкуватий
claviformis, e 1) цвяховидний; 2) булавовидний
clavus, i m 1) цвях, гвіздок; 2) бородавка, мозоля
Clēmatis, idis f (gr.) барвінок (бот.)
Clematītis, idis f ломиніс (бот.)
clemens, entis 1) м'який, тихий, погожий, погідний;
2) ручний, домашній
clīma, atis n (gr.) стан погоди, клімат
clupeoideus, a, um оселедцевидний
co -, com -, con - префікс (=cum), що має значення:
об'єднаний, єдність
coc(h)lea, ae f 1) равлик, молюск; 2) скойка, мушля,
черепашка
coc(h)lear, āris n ложка
cochleōla, ae f черепашка
coenobium, i n 1) колонія; 2) монастир, кляштор
coeptus, us m починання, зачинання, початок
Cofānus, i m пелікан
cogitabilis, e уявлений, гаданий, мислимий
cogitatio, ōnis f 1) мислення, роздуми, обміркування;
2) думка; 3) намір, план
cōgito, cogitāvi, cogitātum, cogitāre 1) мислити, думати,
міркувати; 2) уявляти; 3) задумувати, затівати
cognitio, ōnis f 1) пізнавання, дізнавання; 2) пізнання,
поняття
cognitus, us m 1) ознайомлення; 2) знання
cognōbilis, e зрозумілий, чіткий
cognōsco, cognōvi, cognitum, cognoscere 1) пізнавати;
2) осягати, зрозуміти; 3) знайомитися
Coleoptēra, ōrum n твердокрилі
coleopterus, a, um твердокрилий
collegium, i n 1) товариство; 2) співробітництво; 3) колегія;
4) співдружність, спільнота
collis, is m горб, пагорок

collinus, a, um 1) горбкуватий, пагорбкуватий; 2) шпильастий
colo, colui, cultum, colēre 1) обробляти; 2) розводити;
 3) жити, населяти, проживати; 4) поважати
color, ōris m 1) колір, забарвлення; 2) фарба
Columba, ae f голуб, голубка
coma, ae f 1) кучері; 2) грива, гичка; 3) чуб, чубайка; 4) корона,
 корона дерева
committo, commisi, commissum, committēre 1) зіставляти,
 порівнювати; 2) доручати, давати, ввіряти
commixtio, ōnis f 1) змішування; 2) суміш
communio, ōnis f спільність
communis, e 1) спільний; 2) звичайний; 3) товариський,
 ввічливий, приступний, доступний
comoedia, ae f комедія
comosus, a, um 1) оброслий, кошлатий; 2) мохнатий,
 волохатий; 3) багатолістий
compactus, a, um 1) компактний; 2) дебелий, кремезний
comparativus, a, um порівняльний
completus, a, um 1) повний, переповнений; 2) закінчений,
 досконалий
complexus, us m зв'язок, сполучення, поєднання
compositus, a, um 1) складений, складний; 2) вигаданий,
 вимислений
concha, ae f 1) черепашка; 2) перлина
concordia, ae f єдність, єдностайність
confoederatio, ōnis f союз
conicus, a, um конічний
consentio, consēnsi, consēnsus, consentire погоджуватися
conspicies, ei f збірний вид
consto, constiti, constatūrus, constāre 1) узгоджуватися;
 2) залишатися незмінним
constringo, constrinxi, constrictum, constringēre 1) стягувати;
 2) зрушувати; 3) згущати, ущільнювати
consuetūdo, inis f 1) звичка, звичай; 2) звичай
contra praep. z acc. 1) проти; 2) всупереч, наперекір

contraho, contrāxi, contrāctum, contrahēre 1) стягувати,
 стискати; 2) скорочувати; 3) з'єднувати, єднати
Convollaria, ae f конвалія
copia, ae f 1) багатство, достаток, запас; 2) добро
copiosus, a, um рясний, багатий, численний, щедрий
coquo, coxi, coctum, coquēre 1) варити, готувати;
 2) задумувати, обмірковувати
cor, cordis n 1) серце; 2) душа; 3) розум
corculum, i n сердечко
cordatus, a, um серцеподібний
Coriandrum, i n коріандр
corniculum, i n маленький ріг, ріжок
cornicūlus, a, um 1) з ріжками; 2) ріжкоподібний
corniformis, e роговидний
corniger, gēra, gērum рогатий, який носить рога
Cornigera, ōrum n рогата худоба
cornu, us n 1) ріг; 2) бивень, ікло; 3) пташиний дзьоб
cornuatus, a, um рогатий
cornum, i n 1) ягода дерену, кизику; 2) дерен (дерево)
Cornus, i f кущ або деревце дерену
cornutus, a, um рогатий
corolla, ae f 1) віночок, вінчик; 2) гірлянда
corona, ae f 1) вінок, вінець; 2) коло глядачів, слухачів
corōno, coronāvi, coronātum, coronāre 1) увінчувати;
 2) обводити, облямовувати
corōnopus, podis m подорожник (*Plantago corōnopus*)
corpus, ōris n 1) тіло, плоть; 2) тулуб; 3) громадська
 організація
Corsica, ae f Корсика
cortex, icis m кора
corticatus, a, um вкритий корою
corticūlus, i m корка, шкірка, шкаралупа
Coryletum, i n ліщина, горішина
costa, ae f ребро
costalis, e реберний

costūla, ae f реберце
Coturnīx, īcis f перепел, перепелиця
Cotylēdon, ōnis f пуполістник (бот.)
crabo, ōnis m шершень
Craniata, ōrum n черепні
craniatus, a, um черепний
cranium, i n череп
cras adv. завтра
crasse 1) товсто, рясно; 2) грубо, просто
crassitūdo, inis f товща, товщина
Crassula, ae f товстянка
crassus, a, um 1) товстий; 2) міцний; 3) неосвічений, брутальний
Crataegus, i f (гр., лат. **Aquifolia**) гостролист, глід
creator, ōris m 1) творець; 2) засновник
credo, credidi, creditum, credere 1) доручати, ввіряти; 2) довіряти, покладатися
creo, creavi, creatum, creatum, creāre 1) творити, створювати; 2) зробити, вибрати, призначити
creresco, crevī, cretum, crescēre 1) рости, зростати; 2) виникати; 3) виростати
creta, ae f крейда
Creta, ae f Кріт
Cretensis, e критський
creticus, a, um критський
crīnis, is m 1) волосяний покрив, волосся; 2) щупальця; 3) проміння
crispans, antis adj. виткий, кучерявий
crista, ae f 1) чубок, чубик, гребінь у птахів; 2) пучок, жмут
cristatus, a, um чубатий, гребінчастий
crocatu, a, um жовтий (як шафран)
croceus, a, um шафрановий
crocinus, a, um шафранний
Crocus, i m, f шафран
cruciformis, e хрестоподібний

crumīna, ae f 1) гаманець; 2) готівка
crusta, ae f 1) кора; 2) шкарлупа; 3) шкірка; 4) шар
crustum, i n тістечко, пиріг
cruх, ucis f хрест
crypto – (гр.) таємний, таємно-
Crytogamae, ārum f таємношлюбні
Cucūlus, i m зозуля
Cucumis, ěris m огірок
Cucumbrita, ae f гарбуз
culex, icis m комар, мошка
culmus, i m 1) стебло; 2) солома; 3) соломина
culpa, ae f провина
cultura, ae f культура
cultus, us m 1) обробіток, оброблення, догляд; 2) спосіб життя; 3) освіта, розвиток, виховання
cum praep. з abl. з, разом
cuminatum, a, um кмінний, перемішаний з кмінном
cumininus, a, um виготовлений з кмину, кмінний
Cumīnum, i n (Саgum) кмін, тмін
cuneus, i m клин
Cuniculus, i m кролик, кріль
cupressētum, i n кипарисовий ліс
cupresseum, a, um кипарисовий, кипарисний
cupressifer, fera, ferum порослий (засаджений) кипарисом
Cupressus, i чи **us f** кипарис
cuprum, i n мідь
cura, ae f турбота, піклування, догляд
curo, curāvī, curātum, curāre 1) піклуватися; 2) доглядати; 3) лікувати
curriculum, i n 1) кругообіг, оберт; 2) біг; 3) шлях
curvatus, a, um 1) зігнутий, зігнений; 2) скривлений, покривлений
curvus, a, um кривий
custos, ōdis m охоронець, захисник
cutus, is f шкіра

Cyclamen, inis *n* цикламен, альпійська фіалка
cylindrus, i *m* циліндр
cylindricus, a, um циліндричний
Cypriniformes, ium *f* коропоподібні
Cyprinoidei, ōrum *m* короповидні
Cyprinus, i *m* короп
cyrt -, cyрто - (*гр.*) кривий, зігнутий
Cyrtopogon, i *n* волочниця, вовчок, ктир
cytoplasma, ātis *n* цитоплазма

D d

dactyl-, dactylo- (*гр.*) палець
dactyloideus, a, um пальцевидний
daphnē, ēs *f* (*гр.*) лавр, лаврове дерево
daphnōn, ōnis *m* лавровий чай
dasy- (*гр.*) мохнатий, волохатий, густий
Dasyūrus, i *m* куниця сумчаста
Dativus, i *m* давальний відмінок
daucum, i *n* (*гр.*) морква (**Daucus carota**)
Davallia, ae *f* давалія
Davalliaceae, ārum *f* давалієві
de praep. з *abl.* з, про, від
dea, ae *f* богиня
dēbilis, e 1) слабкий; 2) пустий, порожній; 3) примарний, оманний
dēbitum, i *n* 1) борг, заборгованість; 2) обов'язок
dec-, deca- (*гр.*) десять
decagōnus, a, um десятикутний
decem *adj. num. card.* десять
decies *adv. num.* десятиразовий, десятикратний
decimus, a, um десятий
declinātio, ōnis *f* відміна
defōrmo, deformāvi, deformātum, deformāre 1) викривати; 2) затьмарювати

delectus, a, um відбірний, кращий
delicatus, a, um 1) приємний, гарний; 2) тонкий, вишуканий; 3) ніжний, тендітний; 4) розкішний
deliciōsus, a, um 1) тендітний; 2) розніжений
delphīnus, i *m* дельфін
deminuo, deminui, deminūtum, deminēre 1) зменшувати, укорочувати; 2) віднімати, забирати
demitto, demūsi, demissum, demittēre спускати
demonstro, demonstrāvi, demonstrātum, demonstrāre 1) показувати, указувати; 2) пояснювати, розповідати; 3) доводити
dendr-, dendro- (*гр.*) дерево
Dendrolagus, i *m* кенгуру деревний
dens, dentis *m* зуб
dēnsitas, ātis *f* густина, щільність
densus, a, um густий, порослий
dentatus, a, um зубатий, зубчастий
denticulatus, a, um зубчастий, зазублений
denticūlus, a, um дрібнозубчастий
dentīculus, i *m* зубок, зубчик
dēntifer, dentifera, dentifērum зубчастий, із зубцями
Dermaptēra, ōrum *n* щипавки (шкірястокрилі)
dermo-, dermato- (*гр.*) шкіра
describo, descripsi, descriptum, describere 1) описувати; 2) переписувати; 3) устанавлювати
desertum, i *n* пустеля
desertus, a, um 1) безлюдний, пустельний; 2) відлюдний, самотній; 3) забутній, залишений
determino, determināvi, determinātum, determināre 1) визначити; 2) призначити
deus, i *m* бог, божество
dexter, tra, trum 1) правий; 2) вправний, спритний
di- (*гр.*) два
diaeta, ae *f* (*гр.*) дієта, правильний спосіб життя

Dianthus, i m гвоздика
dicarpus, a, um двоплідний
dīco, dīxi, dīctum, dicēre 1) говорити, сказати;
2) стверджувати; 3) називати; 4) звіщати, провіщати;
5) складати, писати
Dicotyledones, ium f двосім'ядольні, дводольні
Dictamnus, i f ясенець, дикий бад'ян
dictum, i n 1) вираз, слово; 2) обіцянка
Diefenbachia, ae f дифенбахія
diecula, ae f днинка, днина
dies, ei m 1) день; 2) час
differo, distulī, dilātum, diffēre відрізнитися
difficilis, e 1) важкий; 2) суворий, штивний
dīgeries, ei f травлення
digestio, ōnis f перетравлення, засвоєння
digitalis, e 1) палець завтовшки (завбільшки); 2) пальцевий
Digitalis, is f наперстянка, наперсник (бот.)
digitus, i m 1) палець; 2) клішня; 3) кіготь
dilatatus, a, um розширений
Dilina, ae f бражник
dimensio, ōnis f 1) розмір; 2) вимір
diōicus, a, um дводомний
Diptēra, ōrum n двокрилий
diptērus, a, um двокрилий
dis- (гр.) від; префікс, що означає роз'єднання, розділення тощо
discensus, us m 1) від'їзд; 2) відділення; 3) розставання, розлучання
disciplīna, ae f 1) навчання, освіта; 2) виховання; 3) суворий порядок; 4) навички, звички
dissimilis, e різний, несхожий
distinctus, a, um 1) відмінний; 2) який відрізняється
distingo, distinxī, distinctum, distingēre 1) розділяти, розподіляти; 2) урізноманітнювати; 3) відрізнити
diversifolius, a, um різнолистий

diversus, a, um 1) відмінний; 2) протилежний; 3) віддалений
divīdo, divīsi, divīsum, divīdere 1) поділяти, розподіляти;
2) відрізнити
divisio, ōnis f 1) розподіл; 2) поділ, розподілення; 3) відділ
do, dedi, datum, dāre давати
doceo, docui, doctum, docēre 1) навчати; 2) стверджувати;
3) сповіщати; 4) викладати
doctus, a, um 1) вчений, освічений, просвічений; 2) знаючий, тямущий; 3) умілий, вправний
dolicho- (гр.) довгий
dolichocarpus, a, um довгоплодовий
domestīcus, a, um 1) домашній, свійський; 2) приватний;
3) вітчизняний, місцевий
domus, us f 1) дім, житло; 2) господарство; 3) вітчизна;
4) родина
dormio, dormīvi, dormītum, dormīre спати
dorsalis, e спинний
dorsum, i n спина
dosis, is f доза
Dracaena, ae f драцена
Drosēra, ae f росічка
druppa, ae f 1) стигла маслина; 2) кістянка
dubiosus, a, um сумнівний
dubium, i n сумнів
dubius, a, um 1) нерішучий, який вагається; 2) сумнівний;
3) важкий, критичний, небезпечний
duco, dūxi, ductum, ducēre 1) вести; 2) тягти, витягувати
dulcia, ium n солодощі
dulcis, e 1) солодкий; 2) свіжий; 3) ніжний, чарівний
dum conj. 1) в той час як, поки; 2) до того часу, поки не
dumus, i m 1) záпуст, щільні зарості; 2) тернистий чагарник
duo, ae, o два
duodecies adv. num. дванадцять разів
duodecim adj. num. card. дванадцять
duodecīmus, a, um adj. num. ord дванадцятий

duodecimo *adv.* в дванадцятий раз
duplex, ĩcis 1) подвійний; 2) товстий, щільний
duplo *adv.* вдвічі
durities, ei f 1) твердість, обгрубіння; 2) черствість, суворість, холодність
durus, a, um 1) твердий, мульткий; 2) критий, обривистий; 3) суворий
dux, dūcis m 1) вождь, ватажок; 2) голова, начальник
dynamis, is f (*гр.*) 1) сила, безліч; 2) численність

Е е

e, ex *praep.* з *abl.* із, з
earĭnus, a, um (*гр.*) 1) весняний; 2) зеленуватий
Ebenus, i f ебенове (чорне) дерево
ebur, ōris n слонова кістка
ecaudatus, a, um безхвостий
Echeveria, ae f ехеверія
Echĭnus, i m 1) їжак; 2) морський їжак (їстівний *Echĭnus esculentus*)
ecornutus, a, um безрогий
edentatus, a, um беззубий
ēditus, a, um 1) високий, підвищений; 2) видатний, високопоставлений
edūco, edūxi, eductum, educēre 1) виводити; 2) виховувати
edulia, ium n продовольство, харчі, пожива
ēdulis, e їстівний
efoliatus, a, um безлистя
ego *pron. pers.* я
elasticus, a, um еластичний, пружний
ēlegans, āntis 1) тонкий, стрункий, витончений; 2) гарний
Elēphas, āntis m слон
ellipsoideus, a, um еліпсоїдний
elongatus, a, um подовжений
Emberiza, ae f вівсянка

ēmigro, emigrāvi, emigrātum, emigrāre переїжджати
emphractus, a, um (*гр.*) критий
Empusa, ae f емпуза
encephālon, i n мозок
enchorius, a, um (*гр.*) місцевий
enhaemon, i n засіб, що зупиняє кровотечу
ennea- (*гр.*) дев'ять
enneapetālus, a, um дев'ятипелюстковий
enumeratio, ōnis f перелік
epi- (*гр.*) над
epidermis, ĩdis f епідерміс, епідерма
epiphyllum, i n епіфіл
equĭnus, a, um кінський, конячий
Equisetum, i n хвощ
equula, ae f лошиця
Equus, i m кінь, кобила
eramosus, a, um без гілок
erectus, a, um прямий
Erica, ae f (*Erica, ēs f* (*гр.*)) верес
erĭcaeus, a, um вересовий
erro, errāvi, errātum, errāre 1) помилятися; 2) вагатися
Eruseus, i m ожина
Ervum, i n вікова сочевиця
es 2 *pers. sg. praes.* до **sum**
esca, ae f їжа
esculenta, ōrum n їстівне, харчі
esculentus, a, um 1) їстівне; 2) поживне
esse *inf. praes.* до **sum**
est 3 *pers. sg. praes.* до **sum**
et *conj.* і, та, й
etiam *conj.* 1) також; 2) ще
Eucaliptus, i f евкалипт
Euphorbia, ae f молочай
Euphorbiaceae, ārum f молочайні, молочаєві

Europa, ae f Європа
europaes, a, um європейський
eury- (*гр.*) широкий
euryclādus, a, um гiллястий, гiлчастий, крислатий
Eutheria, ōrum n вищi тварини
evittatus, a, um без смуг
ex, e praep. з *abl.* з, iз
excavo, excavāvi, excavātum, excavāre видовбувати
exemplar, āris n приклад, зразок
exemplum, i n 1) зразок; 2) спосiб, образ, подоба
expando, expandi, expānsus, expandere 1) простягати;
2) розвивати, викладати, пояснювати; 3) розкинути
expono, exposui, expositum, exponere 1) виставляти (для
показу); 2) саджати, висаджувати; 3) опублiкувати
exsicātus, a, um висушений
extra praes. з *acc.* зовнi
exterior, ius зовнiшнiй
externus, a, um зовнiшнiй
extrēmus, a, um крайнiй

F f

Faba, ae f бiб, горох
fabaceus, a, um бобовий
fabāta, ae f бобова каша
faber, bri m 1) майстер; 2) творець
fabula, ae f 1) поголоска, чутка; 2) казка, байка; 3) фабула,
сюжет
facies, ei f 1) зовнiшнiсть; 2) образ, подоба; 3) обличчя;
4) поверхня
facilis, e 1) легкий; 2) зручний
facio, fēci, factum, facere 1) робити; 2) виховувати, формувати;
3) виробляти; 4) дiяти, поводити себе, чинити
factum, i n 1) дiя, вчинок; 2) наказ

factus, a, um 1) зроблений; 2) освiчений; 3) ретельно
пiдготовлений
Fagaceae, ārum f букові
fagīnus, a, um 1) буковий; 2) зроблений з буку
Fagus, i f бук, букове дерево
falcatus, a, um 1) серпоподiбний; 2) напiвкруглий
Falco, ōnis m сокил
Falconiformes, ium f соколоподiбний
falsum, i n брехня, обман
falsus, a, um невірний, хибний, несправжнiй
falsus, i m брехун, обманщик
fama, ae f 1) поголоска, чутка; 2) громадська думка;
3) репутацiя; 4) слава
familia, ae f родина, сiм'я
farīna, ae f 1) борошно; 2) тiсто; 3) порошок
farinaceus, a, um 1) виготовлений з борошна; 2) борошнистий
farinōsus, a, um борошняний
fascia, ae f 1) пов'язка, бинт; 2) зв'язок
fasciatus, a, um смугастий (*зоол.*)
fasciculatus, a, um жмуткуватий
fastigatio, ōnis f загострення, гострий кiнець
Fatsia, ae f фiтсiя
fatus, us m доля, талан
fauces, ūm f 1) глотка, горло; 2) пауза; 3) безодня, прiрва;
4) протока; 5) перешийок
fax, facis f 1) свiтло, сiяво; 2) полум'я
Februarius, i m лютий, мiсяць очищення
felis, is f кiшка, куниця
fēlix, icis adj. 1) плодючий; 2) щасливий; 3) багатий
Fellix, is f блоха
femīna, ae f 1) жiнка; 2) самиця
feminīnus, a, um жiночий (*pid*)
femur, femōris n 1) стегно; 2) задня нога
fenestra, ae f вiкно

Feniculum, i n кріп
fenum, i n сіно
fera, ae f хижак, дика тварина
fere adv. приблизно, майже
ferrum, i n залізо
festino, festināvi, festinātum, festināre поспішати
fiber, bri m бобер
fibra, ae f 1) волокно; 2) коренева мичка
fibrātus, a, um волокнистий
fibrinum, i n боброве хутро
fibrinus, a, um бобровий
ficarius, a, um фіговий
ficatum, i n (=jesur) печінка (*анат.*)
ficedūla, ae f бекас, баранець або вальдшнеп, валушень
Ficus, i ta us f 1) фіга, смоковниця, інжир; 2) фікус
fides, ei f віра
fidūcia, ae f впевненість
filamentum, i n тичинкова нитка
filia, ae f донька
filiformis, e ниткоподібний
filius, i m син
filix, icis f 1) папороть; 2) бур'ян
filum, i n 1) нитка; 2) пряжа
finalis, e кінцевий
finio, finīvi, finītum, finīre 1) закінчувати; 2) припиняти
finis, is m 1) кордон; 2) завершення; 3) кінець; 4) мета
призначення; 5) кінець, смерть
finio, ōnis f 1) межа; 2) правило; 3) завершеність; 4) кінець
firmo, firmāvi, firmātum, firmāre закріплювати
Fittonia, ae f фітонія
fixe adv. твердо, міцно
flabelliformis, e віялоподібний
flabellum, i n віяло
flabīlis, e 1) повітряний; 2) духовний
flagelliformis, e джгутиковидний

flagellum, i n 1) батіг, канчук; 2) виноградний вусик;
3) джгутик
flamma, ae f 1) вогонь, полум'я; 2) сяйво, блиск
flammo, flammāvi, flammātum, flammāre палати, горіти,
сяяти
flammula, ae f вогник
flavus, a, um 1) золотаво-жовтий, золотавий; 2) жовтий
fleo, flēvi, flētum, flēre 1) плакати; 2) точитися, сльозити
flexibīlis, e 1) гнучкий; 2) непостійний
flexuōsus, a, um 1) покручений; 2) зігнутий
flexus, a, um 1) зігнутий, зігнений, плетений; 2) вібруючий
flexus, us m 1) вигиб, поворот; 2) течія
floreo, florui, -, florēre 1) цвітнути; 2) сяяти; 3) проквітати
floreus, a, um 1) квітковий; 2) вкритий квітами
floricōla, ae f який живе на квітах
florīdus, a, um 1) квітучий; 2) яскравий; 3) квітковий
florifer, fēra, fērum квітконосний
floriger, gēra, gērum квітконосний
floritio, ōnis f цвітіння, процвітання
flos, ōris m 1) квітка, колір; 2) час процвітання
floscellus, i m квітка, квіточка, квітонька
flosculōsus, a, um з квітами
flosculus, i m квіточка
flumen, īnis n 1) течія; 2) ріка
fluviatīlis, e річний
fluxura, ae f виноградний сік, сусло
fluxus, a, um 1) рідкий; 2) просторий; 3) ветхий
fluxus, us m течія
focus, i m 1) вогнище; 2) домашнє вогнище; 3) вогонь, полум'я
Foenicūlum, i n фенхель
foliaceus, a, um листкоподібний
foliatura, ae f листя
foliatus, a, um з листям, листяний
foliōlum, i n листочок, листик
foliosus, a, um густолистий, ряснолистий

folium, i n лист, листок
fons, fontis m джерело
fontālis, e джерельний
forma, ae f 1) форма, вид; 2) обличчя; 3) зовнішність; 4) краса;
5) малюнок
formatio, ōnis f утворення, формування
Formīca, ae f мурашка, мураха
formo, formāvi, formātum, formāre 1) надавати форму,
формувати, утворювати; 2) розвивати, виховувати;
3) робити, виготовляти; 4) уявляти
formōsus, a, um стрункий, витончений, гарний
fortūna, ae f 1) доля; 2) успіх; 3) положення, стан, звання
fraga, ōrum n (=Fragaria) суниця
fragīlis, e 1) ламкий, хрусткий; 2) слабкий, хисткий
fragans, āntis adj. запашний, пахучий, духм'яний
frater, tris m брат
fratercūlus, i m братик, братець
fraternitas, ātis f братерство, братерські стосунки
fraxīneus, a, um ясеневий, з ясену
Fraxīnus, i f ясен
Freezia, ae f фрезія
frigīdus, a, um холодний, зимний
frigus, ōris n холод, зима, холоднеча
frondifer, fēra, fērum вкритий листям, листяний
frondosus, a, um 1) ряснолистий; 2) вкритий зеленню
frons, frondis f листя, зелень
frons, frontis f 1) лоб, чоло (*анат.*); 2) передня (чільна)
сторона; 3) зовнішність
frontalis, e 1) передній, чільний; 2) лобовий, лобний
fructifer, fēra, fērum плодоносний
fructificātio, ōnis f плодоносіння, плодоношення
fructifico, -, -, fructificāre давати плоди, родити
fructivōrus, a, um фруктоїд, який пожирає плоди
fructus, us m 1) плід; 2) результат; 3) зиск
frutex, īcis m 1) кущ, чагарник; 2) гілка

fulicia, ae f лиска, лисуха (*орн.*)
fumosus, a, um димний, курний, закончений, задимлений
fundus, i m дно, основа
Fungi, ōrum n гриби
fungōsus, a, um грибний, грибоподібний
fungus, i m гриб
funicūlus, i m 1) тонкий канат, мотузка; 2) шлях, напрям
furca, ae f 1) вила; 2) клішня
furcula, ae f вилкаста підпірка
furfur, ūris m 1) шкіра, лушпайка, лузгá; 2) висівки;
3) лущення
furor, ōris m 1) лють; 2) екзальтованість; 3) божевілля
fuscus, a, um темний, темно-бурий, чорнуватий
fuse adv. 1) широко, вільно; 2) обширно; 3) докладно
futurum, i n майбутнє
futurus, a, um майбутній, наступний

G g

galbīnus, a, um 1) блідувато-зелений; 2) виснажений
galbus, a, um жовто-зелений
Galerīda, ae f жайворонок
galerītus, a, um губатий
Gallina, ae f курка
gallinaceus, a, um курячий
gaster, gastris m шлунок
Gasteria, ae f гастерія (*бот.*)
gastro- (гр.) живіт, шлунок, черево
Gastropōda, ōrum n черевоногі
Gastrotrīcha, ōrum n черевовійчасті
gaudeo, gavīsus sum, gaudēre 1) радіти; 2) кохати;
3) отримувати задоволення
gaudialis, e радісний
gaudium, i n 1) радість; 2) насолода
Gavia, ae f гагара (*орн.*)

gelatinosus, a, um драглистий
gemma, ae f 1) брунька; 2) перлина
genesis, is f (гр.) 1) народження; 2) походження
genetivus, a, um 1) родовий відмінок; 2) природжений
Gentiana, ae f тирлич
genu, us n 1) коліно; 2) вузол
genus, ěris m 1) походження; 2) рід; 3) стать
geo-, -geus (гр.) земля
geometricus, i m землемір
Geometrus, i m п'ядун
Geranion (Geranium), i n герань, геранія, журавець
Gerbera, ae f гербера
gerres, is m анчоус
gerundium, i n герундій
getium, i n (гр.) (=Allium porrum) пір, порей, прас
Geum, i n гравілат (бот.)
Giraffa, ae f жираф, жирафа
glaber, bra, brum голий, гладкий
glaesum, i n бурштин
glandula, ae f залозка
glans, glandis f 1) жолудь; 2) кісточковий плід (каштан, фінік, тощо)
glaucus, a, um 1) сірувато-блакитний, зеленуватий;
2) синьоокий
globo, (globāvi), globātum, globāre закруглювати
globosus, a, um круглий, кулястий
globulus, i m кулька
globus, i m 1) куля; 2) клубок; 3) натовп
gloria, ae f 1) слава; 2) краса, прикраса
glorificatio, ōnis f ушавлення
glosso-, - glossa, glotti- (гр.) язик
glūten, ĩnis n клей
glutinōsus, a, um 1) клейкий; 2) густий
Gossipinum, i n, Gossipinus, i m бавовник (бот.)
gracilis, e 1) тонкий, стрункий; 2) вузький; 3) високий

gradus, us m 1) крок; 2) сходина; 3) ступінь; 4) ступінь порівняння (грам.)
Graecia, ae f Греція
Graecus, a, um грецький
Graecus, i m грек
gramen, ĩnis n 1) трава; 2) бур'ян; 3) злак
graminicōla, ae m який живе у злаках
Granātum, i n гранат (бот.)
grandi- (гр.) великий, велико-
grandiflorus, a, um великоквітковий
granulatus, a, um зернистий
granulum, i n зернято, насінинка
granum, i n зерно
grex, gregis m 1) стадо; 2) зграя; 3) натовп; 4) група
Grus, gruis m журавель
gryllus, i m цвіркун
gurgustiolum, i n хатинка, халупка
gustatio, ōnis f закуска
gustatus, us m 1) смак; 2) смакові якості
gustus, us ta i m 1) проба, куштування; 2) закуска
gutta, ae f крапля
guttūla, ae f крапелька
gymn-, gymno- (гр.) голий
gymnadrus, a, um голотичинковий
gymnasiarchus, i n начальник гімназії
Gymnospermae, ārum f голонасінні
gymnospermus, a, um голонасінний
gyn-, gyno- (гр.) жінка, жіночий
gynaecium, i n жіноча половина
gynophorum, i n гінофор
gyrĭnus, i m (гр.) пуголовок
gyrus, i m (гр.) 1) коло; 2) течія; 3) оберт

H h

habeo, habui, habitum, habere 1) тримати; 2) носити;
3) зберігати; 4) промовляти; 5) мати, володіти;
6) бути знайомими; 7) жити, проживати

habito, habitavi, habitatum, habitare 1) жити, проживати;
2) залишатися

habitus, inis f зовнішній вигляд, зовнішність

habitus, us m 1) зовнішність, вигляд; 2) положення; 3) якості,
особливості, настрої

haedus, i m козеня

haem -, haemo -, haemato - (гр.) кров

haema, ae f кров

Haematobia, ae f жигалка (ент.)

hamatus, a, um 1) загнутий, гачкуватий; 2) кривий

haplo- (гр.) простий

hasta, ae f 1) кіл, жердина; 2) жезл

Hawortia, ae f гавортія (бот.)

Hedera, ae f плющ

heli -, helio - (гр.) сонце

Helianthus, i m соняшник

heliophilus, a, um сонцелюбний, гемофільний

hemi - (гр.) напів -, пів -

hemisphaera, ae f півкуля

hemisphaericus, a, um півкулястий

hemisphaerium, i n 1) півкуля; 2) шатро, склепіння, купол

hepar, atis n печінка

hepta - (гр.) сім

heptaphyllus, a, um семилистий

herba, ae f 1) трава; 2) корінці

herbaceus, a, um 1) трав'яний; 2) зелений, як трава

herbarium, i n гербарій

heter -, hetero - (гр.) інший, відмінний

heterocarpus, a, um різноплодовий

heteromorphus, a, um різноманітний, різний

heterophyllus, a, um різнолистий

Heteroptera, orum n різнокрилі

heteropterus, a, um різнокрилий

Heterotricha, orum n різновійчасті

hex -, hexa - (гр.) шість

hexandrus, a, um шеститичинковий

hexapetalus, a, um шестипелюстковий

Hibiscus, i m гібіскус

hic, haec, hoc pron. demonstr. 1) цей, ця, це; 2) він, вона, воно

hiemalis, e 1) зимовий; 2) холодний

hiems, hiemis f 1) зима; 2) негода

hippo - (гр.) кінь

Hippopotamus, i m гіпопотам

Hirudo, inis f п'явка

Hirundo, inis f ластівка

hispidus, a, um 1) мохнатий, кошлатий; 2) порослий
бур'яном, необроблений; 3) щетинистий, їжакуватий

hodie 1) сьогодні; 2) зараз

hol -, holo - (гр.) цілий

homo, inis m 1) людина; 2) чоловік

homo -, homeo - (гр.) рівний

homogenus, a, um однорідний, однаковий, подібний

Homoptera, orum n рівнокрилі

homopterus, a, um рівнокрилий

honor, oris m 1) честь, пошана, повага; 2) слава

honorificus, a, um почесний

Hordeum, i n ячмінь

hortus, i m парк, сад (фруктовий)

huc adv. 1) сюди; 2) для цього, з тим

humanum, i n людське, притаманне, притамання людині

humanus, a, um 1) людський; 2) людяний; 3) високоосвічений

humilis, e 1) низький; 2) мілкий; 3) простий, скромний

humus, i f земля, ґрунт

hydra, ae f гідра

hydro - (гр.) вода, водяний

Hydrometra, ae f водомір (ент.)
Hydrophilus, i m водолюб (ент.)
Hydrophilidae, ārum f водолюби
hydro – (гр.) волога, волого -
hydrophilus, a, um вологолюбний
Hyosciāmus, i m блекота (бот.)
hyp -, hypo – (гр.) під, низу
hypoglossus, a, um під'язиковий
hypophyllus, a, um підлистий
hys(s)ōpum, i n та **hy(s)ōpus, i f** гісбп (бот.)
hystrix, icis f (гр.) дикобраз (зоол.)

I i

iam вже
ianthīnus, a, um фіолетовий, фіалковий кольори
ibi adv. 1) там; 2) тоді; 3) в цьому; 4) про це
icōn, ōnis f (гр.) картина, малюнок, образ
idem, eadem, idem 1) той же самий; 2) також
iecur, ōris n печінка
igītur adv. 1) тоді, в цьому випадку; 2) таким чином
ignicomus, a, um рудий
ignis, is m 1) вогонь; 2) пожежа; 3) блискавка; 4) спека
ignorantia, ae f незнання
ignotus, a, um 1) невідомий; 2) нетямущий, незнаючий
ignotus, i m невідомий
iliceus, a, um дубовий
ille, illa, illud 1) *pron. demonstr.* той, та, той; 2) *adj.* відомий, згаданий
illi adv. 1) там; 2) при цьому
illustratio, ōnis f наочне зображення
imber, bris m 1) дощ, злива; 2) волога
imbrex, icis f 1) черепиця; 2) носова перегородка, перебірка
imbrialis, e дощовий
imbrīcatus, a, um черепичний, черепицеподібний

immaculatus, a, um незаплямований
immaturus, a, um 1) незрілий, неспілий, нестиглий, нерозквітнувший; 2) передчасний
immobilis, e 1) нерухомий; 2) бездіяльний; 3) спокійний
immortalis, e 1) безсмертний, немирущий; 2) вічний
immōtus, a, um 1) нерухомий, непорушний; 2) твердий, непохитний
impatiens, ēntis adj. 1) нетерплячий; 2) незворушний
imperatīvus, a, um 1) надзвичайний; 2) наказовий (грам.)
imperfectus, a, um 1) незавершений, незакінчений; 2) недоконаний
imperium, i n 1) наказ, розпорядження; 2) влада
impero, imperāvi, imperātum, imperāre 1) наказувати; 2) володіти, мати найвищу владу
implanus, a, um нерівний, горбкуватий
implicatus, a, um заплутаний, спутаний
implico, implicāvi, implicātum, implicāre 1) вплутувати, заплутувати; 2) повідомляти
I in praep. 1) з *acc.* до, по відношенню до, відносно, проти, за зразком, за звичаєм; 2) з *abl.* в, на, серед, в час, під час, в царині
II in- префікс 1) заперечення; 2) відповідає руху усередину
inaequalis, e 1) нерівний; 2) нерівний, різний; 3) різноманітний
incanus, a, um 1) зовсім сивий; 2) старий; 3) білий
incipio, incēpi, inceptum, incerpere 1) починати; 2) робити
incisura, ae f 1) надріз, розріз; 2) згин (лінія) долоні; 3) виїмка
incognītus, a, um незнаний, невідомий
incōla, ae m, f 1) житель, мешканець; 2) земляк, краєнин, співвітчизник; 3) поселенець
incōnsitus, a, um незасіяний
inconspicuus, a, um 1) малопомітний; 2) незнаючий
inconstans, āntis 1) непостійний, мінливий; 2) суперечливий, непослідовний

I incultus, a, um 1) необроблений; 2) дикий, дикорослий;
3) брудний, невбираний, занедбаний
II incultus, us m неосвічений
incurvus, a, um зігнутий, кривий
indeterminatus, a, um 1) неозначений; 2) безмежний
index, icis m, f 1) доказ; 2) вказівний палець; 3) назва,
заголовок; 4) короткий зміст; 5) перелік, список,
покажчик
India, ae f Індія
indicativus, i m дійсний спосіб
indicum, i n індиго
Indicus, a, um індійський
indivīsus, a, um 1) неподільний; 2) нерозділений
indūmētum, i n 1) одяг; 2) оболонка, покрив
infectus, a, um 1) незакінчений; 2) необроблений;
3) нездійснений; 4) неможливий
inferior, ius 1) нижній; 2) останній; 3) переможений
inferna, ōrum n 1) черевна порожнина; 2) живіт
inferne знизу
infinitivus, a, um невизначений (**modus inf.** неозначений
спосіб, інфінітив (*грам.*)
inflorescentia, ae f суцвіття
infloresco, inflorui, -, inflorescēre починати квітнути,
зацвітати, завітати
I infra adv. 1) низько, знизу; 2) нижче, далі
II infra praep. 1) під; 2) слабше, менше; 3) пізніше
inicio = injicio
initio, initāvi, initiātum, initiāre починати
initium, i n вступ, початок
injicio, injeci, injectum, injecēre 1) укидати; 2) вдягати
innatus, a, um adj. природний, натуральний, природничий,
природжений
inquisite adv. детально, всебічно, ґрунтовно
Insecta, ōrum n комахи
Insectivōra, ōrum n комахоїди

insectum, i n комаха
insolentia, ae f 1) недосвідченість, незнання; 2) надмірність,
марнотратність; 3) зарозумність
instrumentum, i n знаряддя, інструмент
insūla, ae f острів
insulānus, a, um острівний
I insuper adv. нагорі, зверху, додатково, на (у) додаток
II insuper praep. з *acc.* на, нагору, наверх
integer, integra, integrum 1) неторканий, цілий;
2) непорушний
I inter adv. між, посередині
II inter praep. з *acc.* 1) між, серед; 2) на, в, попереду
III inter- префікс, який означає: 1) між; 2) часом, час від часу;
3) загибель, знищення
interior, ius 1) внутрішній; 2) найближчий; 3) глибинний;
4) короткий, тісний
interjectio, ōnis f вигук
intermedius, a, um проміжний
internodium, i n 1) проміжок між суглобами (у людини та
тварин); 2) міжвузля (у рослин)
internus, a, um 1) внутрішній; 2) місцевий
interpretatio, ōnis f 1) тлумачення; 2) переклад
intersum, interfui, interesse 1) бути (усередині), проходити,
пролягати; 2) знаходитись, бути присутнім
intolerandus, a, um нестерпний, незносний
I intra adv. 1) усередині; 2) усередину
II intra praep. з *acc.* 1) усередині; 2) усередину, в, у;
3) протягом; 4) тільки
intus adv. 1) зсередини; 2) усередині; 3) усередину
Invertebrāta, ōrum n безхребетні
involutrum, i n 1) покрив; 2) обгортка (*бот.*)
iodum, i n йод
Ipomea, ae f іпомея, кручені паничі
ipse, a, um 1) сам (особисто); 2) сам по собі
ira, ae f лють, гнів

Iris, is та **īdis f** 1) ірис, півники (*бот.*); 2) косарики (*бот.*);
3) веселка

irrationalis, e 1) нерозумний; 2) несвідомий

Isatis, īdis f вайда, синильник (*бот.*)

iso- (гр.) рівний

isopetalus, a, um рівнопелюстковий

Isoptera, ōrum n терміти (*ент.*)

Italia, ae f Італія

Italicus, a, um італійський

Iynx, iynxis f (*гр.*) крутиголовка (*орн.*)

J j

jacio, jēci, jāctum, jacēre 1) бросати, кидати; 2) класти;
3) засновувати

jam adv. 1) вже; 2) ще; 3) зараз, негайно

Januarius, i m січень

japonicus, a, um японський

jecur, jecōris n печінка

Jovi, Jovus відмінкові форми до Juppiter

juba, ae f 1) грива; 2) гребінь, чубок; 3) листя, крона

jucundus, a, um приємний

jugum, i n 1) пара; 2) перемичка; 3) гірська гряда, вершина,
шпиль

jugus, a, um парний, парістий

Julius, i m липень

Juniperus, i f яловець

Junius, i m червень

Juppiter, Jovis m 1) Юпітер; 2) небо, повітря

juvencus, a, um молодий, юний

juventa, ae f молодість, юність

K k

Kachia, ae f звіробій, зяча кривця (*бот.*)

Ralanchoë, f каланхое

krasnojarskensis, e красноярський
kurilensis, e курильський

L l

labiatiflorus, a, um губоцвітний

labina, ae f обвал, завал

labium, i n губа

labor, ōris m 1) праця, робота; 2) справа; 3) труднощі

labōro, laborāvi, laborātum, laborāre 1) працювати,
намагатися; 2) бути зайнятим; 3) хворіти

labrusca, ae f дикий виноград

lac, lactis n 1) молоко; 2) білий

Lacerta, ae f ящірка

Lacertidae, ōrum n ящірки

lacteus, a, um 1) молочний; 2) повний молока; 3) молочно-
білий

Lactuca, ae f латук, качанний салат

lacus, us m озеро

laevis, e = levis, e

lama, ae f болото, драговина, трясовина

lamīna, ae f 1) лист, платина; 2) клинок; 3) мочка

laminiformis, e пластинковидний

Lamium, i n глуха кропива (*бот.*)

lana, ae f 1) вовна

lanatus, a, um 1) вкритий вовною; 2) пухнастий

lanceolatus, a, um ланцетоподібний

lapathum, i n (гр.) щавель, квасок

lapideus, a, um 1) кам'яний; 2) кам'янистий; 3) закам'янілий

lpidosus, a, um 1) кам'янистий; 2) твердий як камінь

lapillus, i m камінець, камінчик

lapis, īdis m 1) камінь; 2) мармур; 3) плита, стіл

lappaceus, a, um реп'яхоподібний

lapsus, us m 1) падіння, обвал; 2) помилка

lar, laris m 1) рундук; 2) дім, житло, домашнє вогнище

Larix, ĭcis f модрина
Larus, i m (gr.) чайка
larva, ae f 1) привид; 2) скелет, кістяк; 3) личинка
larynx, yndis m гортань, горлянка
lasi -, lasio - (gr.) кошлатий, патлатий
lasiocarpus, a, um шершавоплодовий
late 1) широко; 2) детально, докладно; 3) рясно
laticaudatus, a, um широкохвостий
latifolius, a, um широколистяний
Latine латиною
Latinus, a, um 1) латинський; 2) римський
latitudo, ĭyis f ширина
latus, a, um 1) широкий; 2) великий
laudator, ōris m хвалій
laudatus, a, um похвальний, відмінний
laudo, laudāvi, laudātum, laudāre 1) хвалити, прославляти;
2) називати, вказувати, згадувати, посилатися
Lauraceae, ārum f лаврові
laureus, a, um лавровий
Laurus, i ta us f лаврове дерево, лавр
lego, lēgi (lēxi), lēctum, legēre 1) збирати; 2) читати;
3) промовляти
legūmen, ĭnis n горох, біб
lei -, leio - (gr.) гладкий, рівний
leiostraea, ae f (gr.) устриця з гладкою черепашкою (мушлею)
leo, ōnis m лев
Leopardus, i m (gr.) леопард, барс
lepido - (gr.) лусочка
Lepidoptera, ōrum n лускокрилі (ент.)
lepidopterus, a, um лускокрилий
lepis, ĭdis f (gr.) луска, лусочка
lept -, lepto - (gr.) тонкий
leptoūrus, a, um тонкохвостий
Lepus, ōris m заяць
lepusculus, i m зайчик

leuc -, leuco - (gr.) білий
leucocephalus, a, um білоголовий
leucoion, i n левкою, левконія
levis, e гладкий, рівний
lex, legis f закон
I liber, bera, berum вільний, незалежний
II liber, librī m 1) луб, лико; 2) книга; 3) розділ; 4) перелік;
5) договір
licet, licuit (licitum est), licere дозволено, можливо, дозволяти
lichen, ēnis m (gr.) лишайник
lien, ēnis m селезінка
ligamentum, i n зв'язка
lignum, i n 1) деревина; 2) дерево; 3) кісточка плоду
ligula, (lingula), ae f 1) язичок, пластинка; 2) ложечка
Ligustrum, i n бирючина, вовчі ягоди (бот.)
Liliaceae, ārum f лілійні (родина)
Liliales, ium f лілейноквіти (порядок)
liliaceus, a, um лілейний
Liliidae, ārum f лілеїди (підклас)
liliiflorus, a, um лілейноквітковий
liliiformis, e лілейподібний
Liliopsisida, ae f ліліопсиди (клас)
Lilium, i n лілія, лілея
limax, ācis m, f равлик, слимак
limbus, i m 1) облямівка, кайма; 2) окрайка, відгиб;
3) пластинка листа
limnicē, ēs f (gr.; lat. gladiolus) глadiолус, косаріки
limno -, limn - (gr.) болото, озеро
limnobius, a, um болотистий
limus, i m мул, твань, баговіння
linea, ae f 1) лінія, рисочка; 3) кордон, межа
linearis, e лінійний, штриховий
lineola, ae f рисочка
lineus, a, um лляний, льняний, полотняний
lingua, ae f 1) язик; 2) мова

lingula, ae f = ligula
linguatus, a, um язикоподібний
Linum, i n льон
liquidum, i n 1) волога, рідина; 2) ясність, виразність;
3) плавність
liquidus, a, um 1) рідкий; 2) водяний; 3) чистий, співучий;
4) спокійний, плавний
liquor, ōris m 1) рідина, волога; 2) прозорість
litho -, lith - (gr.) камінь
lithophilus, a, um каменелюбний
littera, ae f буква, літера
lividus, a, um 1) синюватий, синювато-сірий, сизий, сивий;
2) заздрисний, злобливий
Lobivia, ae f лобівія (бот.)
lobus, i m (gr.) скаралупа, лушпиння
locālis, e місцевий
locus, i m 1) місце; 2) положення, посада, походження;
3) місцевість, область; 4) житло; 5) тема, питання;
6) мить, час; 7) можливість, привід; 8) стан, умови,
обставини
Locusta, ae f сарана
Locustella, ae f цвіркун
Lolium, i n кукуль, бур'ян, пажитниця, дурійка (бот.)
lolligo, ĩnis f каракатиця, сепія (зоол.)
lonohĭtis, ĩdis f (gr.) лонхін (бот.)
loncho -, lonchi - (gr.) спис
Lonchoptĕra, ōrum n гострокрилки
longicaudatus, a, um довгохвостий
longiramōsus, a, um довгогільчастий
longitūdo, ĩnis f 1) довжина; 2) тривалість; 3) об'єм, розмір
longiuscūlus, a, um довгуватий, задовгий
longus, a, um 1) довгий; 2) далекий; 3) тривалий; 4) давній,
багаторічний
lopho - (gr.) чубок, чубайка

loquor, locūtus (loquūtus) sum, loqui 1) говорити,
розмовляти; 2) розповідати, незамовкати;
3) називати
lotos (lōtus), i f (gr.) 1) лотос, нильська лілея; 2) буркун
lucanus, i m жук
lucidus, a, um 1) світлий, ясний; 2) білосніжний
lucius, i m шука
Lullūla, ae f жайворонок (орн.)
lumbalis, e поперековий
Lumbrīcus, i m 1) глист; 2) земляний (дощовий) черв'як
luna, ae f 1) місяць; 2) місячна ніч; 3) місяць
lupīnus, a, um вовчий
Lupīnus, i m вовчий біб, люпин (бот.)
Lupus, i m вовк
luteōlus, a, um жовтуватий
luteum, i n 1) золотисто-жовтий; 2) ячний жовток
luteus, a, um 1) жовтий (шафановий); 2) жовтуватий,
восковий
lutra, ae f річкова видра (зоол.)
lūcis f 1) світло, сяйво; 2) блиск; 3) відомість; 4) слава,
прикраса; 5) життя
Lycopodium, i n п'ядич, плаун (бот.)
Lycopsīda, ōrum n п'ядичеві, плаунові (бот.)
lymphāticus, a, um 1) одержимий, біснுவатий, божевільний;
2) лимфатичний
Lynx, lyncis m, f рись (зоол.)
Lyrūrus, i m тетерук, тетєря (орн.)

M m

macritūdo, ĩnis f худина, худорба
macr-, macro- (gr.) довгий, великий
macrocarpus, a, um великоплідний
Macroglossus, i m крилан довгоязикий (зоол.)
Macropus, pōdis f кенгуру (зоол.)

macula, ae f 1) пляма; 2) безчестя, ганьба
macularis, e 1) у вигляді плями; 2) плямистий
maculatus, a, um плямистий
maculōsus, a, um 1) з плямами, плямистий; 2) строкатий
magister, tri m 1) начальник, голова; 2) вчитель; 3) керівник
magnificatio, ōnis f прославлення, звеличення
magnificus, a, um (*compar. magnificentior, superl., magnificentissimus*) 1) розкішний, чудовий; 2) відомий; 3) шляхетний; 4) відмінний, прегарний
magnifolius, a, um великолистий
magnitudo, ĩnis f 1) велика кількість, множество; 2) важливість, значущість; 3) могутність, міць; 4) велич
Magnolia, ae f магнолія
Magnoliaceae, ārum f магнолієві (*родина*)
magnoliaefolius, a, um магнолієлистий
Magnoliales, ium f магноліоквіти (*порядок*)
Magnoliidae, ārum f магноліїдні (*підклас*)
Magnoliophīta, ae f магноліофіти (*відділ*)
Magnoliopsīda, ae f магноліопсиди (*клас*)
magnus, a, um (*compar. mājor, superl. maxĭmus, a, um*)
1) великий, крупний; 2) міцний
Majalis, e травневий
Majalis, is m кабан
majus, majus 1) старий; 2) великий
I Majus, a, um травневий
II Majus, i m травень
mala, ae f 1) шелепа; 2) паща; 3) щока
mālifer, fera, ferum який приносить яблука
malleŏlus, i m живець, **елементами:** саджанець
I malum, i n 1) зло; 2) біда, лихо; 3) шкода; 4) покарання; 5) хвороба
II malum, i n 1) плід дерева; 2) яблуко
I malus, a, um 1) поганий; 2) небезпечний, шкідливий; 3) смітний; 4) отруйний
II Malus, i f 1) яблуня; 2) плодове дерево

Malva, ae f рожа, мальва, калáчики, проскурняк
malvaceus, a, um мальвові
mamma, ae f 1) груди; 2) сосок
Mammalia, ium n ссавці
mammalis, e грудний
Mammilaria, ae f мамілярія
manciŏla, ae f рученька
mandragoricus, a, um мандрагоровий
manus, us f рука
Maranta, ae f маранта
mare, is n 1) море; 2) морська вода; 3) морське узбережжя, узмор'я
margarĭta, ae f (*гр.*) перлина
marginālis, e крайовий, розташований з краю
margo, ĩnis m, f 1) край; 2) кордон; 3) облямівка; 4) узлісся
marĭnus, a, um морський
marĭtima, ōrum n надмор'я, примор'я
marĭtĭmus, a, um приморський
marmor, ōris n мармор
Marsonia, ae f марсонія
martiolus, i m молоточок
Martius, a, um березневий
mas, maris m 1) чоловік, самець; 2) хлопчик
masculĭnus, a, um чоловічий
mater, matris f 1) мати; 2) створювачка
matercŭla, ae f матінка, матуся
materia, ae m чи **materies, ei f** 1) матерія, речовина; 2) матеріал; 3) тема, предмет; 4) привід
matrix, ĩcis f 1) самиця; 2) (*анат*) матка; 3) субстрат; 4) джерело
Mattiola, ae f матіола
mature 1) вчасно; 2) рано, скоро
maturus, a, um 1) стиглий, зрілий; 2) придатний, голящий; 3) передчасний
maximum adv. дуже міцно

mecum зі мною
medianus, a, um середній, центральний, серединний
medicamentum, i n ліки, медикамент
medicina, ae f медицина
I medicus, a, um 1) лікарський, цілющий, зцілющий;
2) *digitus m.* безіменний (підмізинний) палець
II medicus, i m лікар, хірург
mediocris, e середній, посередній
mediocritas, ātis f 1) посередність; 2) помірність
medium, i n 1) середина; 2) центр; 3) товариство
mega-, megal- (*гр.*) великий
megalocarpus, a, um великоплодовий
mel, mellis n 1) мед; 2) солодоці
mela-, melano- (*гр.*) чорний
melanocarpus, a, um чорноплідний
melanocephalus, a, um чорноголовий
melanopterus, a, um чорнокрилий
Melanurus, i m (*гр.*) чорнохвістка (*ixm*)
Melasoma, ae f листоїд
melilōtum (-on), i n (*гр.*) буркун (*бот.*)
melinus, a, um (*гр.*) айвовий
melior, ius кращий
melisphyllum, i n (*гр.*) меліса (*бот.*)
mellifer, fera, ferum медоносний
mēlo, ōnis m (*гр.*) диня
membrāna, ae f 1) мембрана; 2) перетинка, оболонка;
3) зовнішня сторона
membranāceus, a, um 1) шкірястий; 2) перетинковий
membrum, i n 1) член; 2) частина; 3) розділ
memoria, ae f 1) пам'ять; 2) спогади; 3) свідомість
mens, mentis f 1) розум, мислення; 2) розсудливість; 3) думка
mensis, is m місяць
mensura, ae f 1) мірка; 2) величина; 3) властивість
Mentha, ae f м'ята
mentum, i n підборіддя

meridies, ēi m 1) полудень; 2) середина
merito adv. по заслuzі
meritum, i n 1) заробіток; 2) заслуга; 3) значення, важливість
merula, ae f чорний дрізд
Mespila, ae f мушмула (*бот.*)
meta- (*гр.*) після, потім
Metazoa, ōrum n багатоклітинні
meus, a, um мій
micro- (*гр.*) малий, маленький, дрібний
microcarpus, a, um дрібноплодовий
microphyllus, a, um дрібнолистий
micropterus, a, um дрібнокрилий
mille adj. num. 1) тисяча; 2) численність
millefolium, i n деревій (*бот.*)
Milous, i m шуліка, коршак (*орн.*)
Mimosa, ae f мімоза (*бот.*)
Mimosaceae, ārum f мімозові (*род.*)
mineralia, ium n мінерали
mineus, a, um яскраво-червоний
minus, a, um найменший, крихітний
minor, minus менший, більш слабкий
Mintha, ae f (*гр.; лат. Mentha*) м'ята
minutus, a, um adj. маленький, дрібний
mirabilis, e 1) чудний, дівний; 2) дивовижний, незвичайний
mixtio, ōnis f змішування, суміш
mixtura, ae f 1) змішування; 2) суміш
mobilis, e 1) рухливий, легкий; 2) швидкий, жвавий
modus, i m 1) міра; 2) помірність; 3) величина, розмір,
кількість; 4) такт, ритм; 5) спосіб (*грам.*)
mola, ae f 1) жорно; 2) ступка
Mola (-mola), ae f риба-місяць
mollia, ium n молюски (*зоол.*)
mollis, e 1) м'який; 2) тихий, ніжний; 3) легкий, приемний;
4) спокійний
Moloidei, ium n місяцевидні (*підряд*)

mon -, **mono -** (*гр.*) один
monachus, i m чернець
monandricus, a, um однотичинковий
monocephalus, a, um одноголовий
monocotyledones, um f односім'ядольний, однодольний (*бот.*)
mons, montis m 1) гора; 2) скеля; 3) камінь
Monstera, ae f монстера (*бот.*)
monstrum, i n 1) знак, знамення; 2) диво; 3) виродок, потвора
I montanus, a, um гористий
II montanus, i m горець, горянин
monticulus, a, um той, який живе у горах, горянин
mordeo, momordi, morsum, mordere 1) кусати, гризти;
2) жалити; 3) їсти, поїдати
mors, mortis f смерть
mos, moris m 1) вдача, натура, звичай; 2) якість; 3) закон,
правило
Motacilla, ae f пліска, трясогузка (*орн.*)
motus, us m рух
moveo, movi, motum, movere 1) рухати, рухатися;
2) оголошувати; 3) починати
mucedo, inis f слиз
mucosus, a, um 1) слизистий; 2) смуговий (*анат.*);
3) слизький
Mugiliformes, ium n кефалеподібні (*ряд*)
Mugiliidei, orum n кефалевидні
mulleus, a, um червоний
Mullus, i m червоноборідка (*іхт.*)
multicolor, oris adj. багатокольоровий, різнокольоровий,
строкатий
multifer, fera, ferum плодоносний
multiflorus, a, um багатоквітний
multifolius, a, um багатолістий
multimodus, a, um різний, різноманітний
multipecta, ae f багатоніжка (*зоол.*)
multiramis, e гільчастий

multitudo, inis f множина
multus, a, um (*compar. plus, pluris; superl. plurimus, a, um*)
1) численний; 2) великий, значний; 3) частий,
багаторазовий
munio, munivi, munium, munire 1) укріплювати, захищати;
2) обгороджувати, відгороджувати, охороняти, запобігати
munitus, a, um захищений
Murena, ae f (*гр.*) мурена (*іхт.*)
murex, icis m 1) мурех, пурпуровий равлик, багрянка; 2) гілка,
вістря, шпичка, гостряк
murinus, a, um 1) мишачий; 2) мишачий колір, сірий
murtus (myrtus), i ta us f (*гр.*) мирт, мурта, миртовий кущ
mus, muris m миша
Musa, ae f банан (*бот.*)
Musaceae, arum f бананові (*родина*)
Musaraneus, i m землерійка (*зоол.*)
Musca, ae f муха
muscarium, i n (суцвіття) зонтик (*бот.*)
Muscapa, ae f мухоловка (*зоол.*)
Muscicapidae, arum f мухоловкові (*родина*)
muscola, ae m, f що живуть на мухах
Muscidae, arum f мухи (*родина*)
vuscipula, ae f мишоловка
musculus, i m 1) мишка, мишеня; 2) м'яз, мускул
muscus, i m 1) мох; 2) мускус
mustela, ae f ласиця, ласка (*зоол.*)
мыс -, мысо -, myceto - (*гр.*) гриб
mycotrophus, a, um мікотрофний, який їсть за допомогою
грибів
Mygale, es f (*гр.; лат. Musaraneus*) землерійка (*зоол.*)
Myosciurus, i m карликова білка
Myosota, ae ta Myosotis, idis f незабудка
Myrica, ae f (*гр.; лат. Tamarix*) тамарікс, тамаріск (*бот.*)
Myrmecobiidae, arum f сумчасті мурахоїди
Myrmecobius, i m мурашкоїд, мурахоїд (*зоол.*)
myron (myrum), i n (*гр.*) пахощі, запашність, парфуми

nam 1. *adv.* дійсно, насправді; 2. *conj.* 1) так як, чи; 2) але

nanus, a, um маленький

napo-caulis, is f кольрабі (*бот.*)

napus, i m бруква (*бот.*)

Narcissus, i m (*гр.*) нарцис (*бот.*)

narro, narrāvi, narrātum, narrāre 1) розповідати, повідомляти; 2) казати; 3) присвячувати

nascor, natus sum, nāsci 1) народжуватися, походити; 2) виникати, починатися; 3) сходити, з'являтися; 4) знаходитись, проживати

Nasturtium, i n красбля; *рідко* настурція (*бот.*)

nasus, i m ніс

I natalis, e 1) рідний, вітчизняний; 2) природжений

II natalis, is m 1) день народження; 2) місце народження

nato, natāvi, natātum, natāre плавати

natura, ae f 1) народження; 2) природні якості; 3) форма, зовнішній вигляд; 4) натура, вдача; 5) природа, світ, всесвіт

naturalis, e 1) природний; 2) природничий; 3) дійсний; 4) статевий

nāvigo, navigāvi, navigātum, navigāre плавати, відпливати (на судні)

neq = neque

nectar, āris n (*гр.*) 1) нектар; 2) приємний запах або напій

negātio, ōnis f заперечення

negotium, i n 1) справа, діяльність, робота; 2) обставини

nemato- (*гр.*) нитка

Nematōdes, um f круглі черв'яки

nemo, īnis 1. *subst. m, f* ніхто; 2. *adj.* жоден, ніякий

nemus, ōris n 1) гай, ліс; 2) дрова

nepeta, ae f котяча м'ята (*бот.*)

Nephrolepis, is f нефролепіс, папороть (*бот.*)

neque і не, також ні

nervōsus, a, um 1) жуваний, мускулистий; 2) міцний, енергійний, переконливий

nervus, i m 1) жила, сухожилля; 2) нитка; 3) міць

nescio, nescīvi, nescītum, nescīre 1) не знати, не розуміти; 2) не помічати

neuro- (*гр.*) жилка

Neuroptera, ōrum сітчастокрилі (*ент.*)

neuter, tra, trum 1) ні той, ні інший; 2) середній (*грам.*)

nidus, i m гніздо

nigella, ae f чорнушка, нігела (*бот.*)

niger, nigra, nigrum 1) чорний, темний; 2) густий; 3) скорботний; 4) злостивий

nigrimaculatus, a, um чорноплямистий

nihil ніхто, ніщо

niveus, a, um 1) сніговий; 2) білосніжний

nix, nivis f сніг, снігопад

nobilis, e 1) відомий; 2) уславлений; 3) шляхетний; 4) відмінний

noceo, nocui, nocitum, nocēre 1) шкодити; 2) заважати

noctura, ae f сова, сич (*орн.*)

nodus, i m 1) вузол; 2) петля; 3) пояс; 4) гуля, горбик

noli, nolito, nolite imper. до **nolo**

nolo, nōlui, -, nōlle 1) не бажати; 2) опиратися

nōmen, īnis n 1) ім'я, назва; 2) грам. ім'я, слово; 3) слава, відомість

nominatīvus, a, um називний (**casus nom.**) (*грам.*)

nōmino, nomināvi, nominātum, nomināre 1) називати, давати ім'я; 2) згадувати; 3) призначати, оголошувати

non ні

nonagēsimus, a, um *adj. num. ord.* дев'яностий

nonāgies *adv. num.* дев'яносто разів

nonaginta *adj. num. card.* дев'яносто

onus, a, um *num. ord.* дев'ятий

nos ми

noster, tra, trum наш, наша, наше

nota, ae f 1) знак, позначка, відмітина; 2) буква; 3) зауваження
nōto, notāvi, notātum, notāre 1) позначати; 2) записувати;
 3) запам'ятовувати
notus, a, um 1) відомий; 2) знайомий; 3) звичайний;
 4) близький
novem adj. num. card. дев'ять
novies adv. num. дев'ятикратно
novus, a, um 1) новий, молодий, свіжий; 2) небачений
nox, noctis f 1) ніч; 2) темрява; 3) розруха
nucleus, i m 1) ядро; 2) кісточка; 3) тверда серцевина
nudus, a, um 1) голий, непокритий; 2) простий
numeralis, e числівний (*грам.*)
numerōsus, a, um 1) чисельний; 2) різноманітний
numērus, i m 1) число, кількість; 2) елемент, частина
nux, nucis f 1) горіх; 2) горіхове дерево
nymphaea, ae f (гр.) водяна лілія, глечики (*бот.*)

О о

ob 1. *praep.* з *acc.* 1) до; 2) проти; 3) завдяки; 2. префікс, що має значення: назад, зворотно, обернено
obconīcus, a, um зворотноконічний
obcordatus, a, um зворотносерцевидний
objectus, us m 1) річ, явище; 2) загорожа; 3) протиставлення
obovatus, a, um зворотнояйцевидний
obpyramidatus, a, um зворотнопірамідальний
obtusus, a, um 1) тупий, притуплений; 2) слабкий, ослаблений
obvenio, obvēni, obvēntum, obvenīre 1) приходити;
 2) траплятися; 3) зустрічатися
occidēns, entis m захід
occidentalis, e західний
occipitalis, e потиличний
occiput, itis n потилиця
Ocimum, i n (гр.) васільки (*бот.*)
octagonum, i n (гр.) восьмикутник

octandrus, a, um восьмишестигонний
octangūlus, a, um восьмикутний
octavus, a, um adj. num. ord. восьмий
octennis, e восьмирічний, восьмилітній
octies adv. num. вісім разів
octipes, pedis adj. восьминогий
octo adj. num. card. вісім
October, bris m жовтень
octodecim num. card. вісімнадцять
octogesīmus, a, um adj. num. ord. вісімдесятий
octogies adv. num. вісімдесят разів
octoginta adj. num. card. вісімдесят
octomaculatus, a, um восьмиплямистий
Octopēda, ae m (гр.) восьминіг
octopunctatus, a, um з вісім'ю цяточками
octospōris, e восьмиспоривий
ocularius, a, um очний
oculeus, a, um багатоокий, зіркий
oculus, i m 1) око; 2) зір; 3) погляд; 4) вічко, очко,
 брунька (*бот.*)
odonto- (гр.) зуб
odontes, odontoides, ontoideus зубоподібний, зубовидний
odontophyllus, a, um зуболистий
odor, ōris m 1) запах; 2) аромат, пахощі; 3) дим
officinalis, e аптечний
oleo, olui, -, olēre пахнути
oleum, i n олія, переважно маслинова
olig-, oligo- (гр.) небагато
oligotrīchus, a, um маловолосий
olitōrius, a, um городній, овочевий, зелений
Oliva, ae f 1) маслина, оливка; 2) маслинове дерево
olivaceus, a, um маслиновий, оливково-зелений
olivarius, a, um олійний, оливковий або масляний
ominalis, e зловісний, фатальний
omnis, e 1) кожен; 2) весь, цілий, повний

omnivorus, a, um всеїдний
onocrotalus, i m (гр.) пелікан (орн.)
opacus, a, um 1) тинистий; 2) темний; 3) густий; 4) матовий
opium, i n (гр.) опіум
oportet, oportuit, -, oportere треба, необхідно
oppidum, i n місто
opticus, a, um зоровий
optimus, a, um *adj. superl.* до **bonus** найкращий
Opuntia, ae f опунція
opus, eris n 1) робота, праця, діяльність; 2) дія; 3) твір, витвір
ora, ae f 1) кордон, межа, край; 2) берег, узбережжя;
3) зелений пояс, кліматична зона
orbis, is m 1) коло, окружність; 2) диск; 3) земля, світ
Orchis, is f орхідея, зозулинець
ordo, inis m 1) ряд; 2) порядок; 3) шар
oriens, entis m схід
orientalis, e східний
Origanum, i n (гр.) материнка (бот.)
originalis, e первинний
origo, inis f 1) походження, початок; 2) рід; 3) вітчизна,
першоджерело
ornitho- (гр.) птах
Ornithorhynchidae, arum f качкодзьоби
orno, ornāvi, ornātum, ornāre 1) постачати; 2) прикрашати;
3) хвалити, прославляти
ortho- (гр.) прямий
orthoclādus, a, um прямогіллястий
orthogōnius, a, um (гр.) прямокутний
ortus, us m 1) схід; 2) поява, початок
Oryx, ygis m (гр.) газель (зоол.)
Oryza, ae f (гр.) рис
I os, oris n 1) рот, паща, дзьоб, орган мовлення; 2) мова,
розмова; 3) лице, обличчя
II os, ossis n 1) кістка; 2) кісточка; 3) серцевина
osseus, a, um 1) кістяний; 2) кістковий; 3) кощавий, кістлявий

Osteichthyes, um m кісткові риби
ostium, i n 1) вхід; 2) гирло (ріки); 3) устя, вічко (анат.)
Ostrea, ae f (гр.) устриця
ostri-color, oris пурпурний, пурпуровий (колір)
ostrinus, a, um пурпуровий
ostrum, i n (гр.) пурпур
ōtis, idis f дрохва
otium, i n 1) вільний час, дозвілля; 2) неробство, гультайство;
3) спокій, відпочинок; 4) мир
otopeta, ae m (гр.) довговухий
ovalis, e яйцевидний
ovarium, i n зав'язь
ovatus, a, um 1) яйцевидний, овальний; 2) вкритий овальними
плямочками
ovarius, a, um овечий
ovicula, ae f овечка, ягниця
ovis, is f вівця, баран
ovoideus, a, um яйцеподібний
ovulum, i n насінний зачаток
ovum, i n 1) яйце; 2) овальна форма
Oxalis, is f квасенія
oxy- (гр.) гострий, кислий
Oxycoccus, i f журавлина (бот.)
oxygala, ae f кисле молоко, кисляк
oxyporus, a, um (гр.) 1) гострий на смак (про їжу);
2) швидкодіючий (про ліки)

P p

pachi- (гр.) товстий
pachicarpus, a, um товстоплодовий
paederōs, otis m (гр.) акант (бот.)
pāgina, ae f 1) листок, сторінка; 2) рукопис, твір
palatum, i n 1) піднебіння; 2) уста; 3) склепіння
palea, ae f 1) полбова; 2) шлак; 3) підволо, підзобок (зоол.)

palma, ae f (гр.) 1) долоня, кисть; 2) рука; 3) пальма, переважн. фінікова; 4) пальмова гілка
palmatum, a, um 1) долоневидий, пальчастий; 2) віяловий
palmipēs, pedis adj. перетинчастолапий
paludigena, ae f, m який росте на болотах; болотний, болотяний
paludosus, a, um болотистий, багnistий
palumba, ae f = palumbes, is m, f дикий (сизий) голуб, пріпутень
palūs, ūdix f 1) болото; 2) болотяний очерет, комиш
paluster, tris, tre болотяний, болотистий
panchrōmos, i m (гр.; лат. **Verbena**) вербена звичайна, суха нѣхворощ, залізник
Panicum, i n просо
panis, is m хліб
panthera, ae f (гр.) барс, пантера
Papaver, eris n мак
papilla, ae f 1) сосок; 2) груди; 3) пуп'янок (троянди)
papula, ae f 1) прищ; 2) пухирець
papulosus, a, um пухирчатий
par, paris adj. рівний, однаковий
para- (гр.) біля, коло
paracorolla, ae f привінець
paraphyllum, i n прілисток
pars, partis f 1) частина; 2) частка; 3) сторона; 4) відношення
partio, partivi, partitum, partire ділити, роздавати
Parus, i m синиця
parvicollis, e короткоший
parvifolius, a, um дрібнолистий
parvus, a, um (compar. **minor, us**; superl. **minimus**) маленький, дрібний, невеликий
Passer, ěris m 1) горобець; 2) вид камбали, палтус
Passiflora, ae f пасифлора, мучениця (бот.)
passivus, a, um пасивний (грам.)
pastināca, ae f пастернак (бот.)

pater, tris m 1) отець, батько; 2) свекор, тесть
paucus, a, um малий, невеликий, небагаточисельний
paupertas, ātis f бідність
pectuncūlus, i m морський гребінець (зоол.)
pecunia, ae f 1) майно, власність; 2) гроші
pedis, is m, f воша
pēganon, i n (гр.; лат. **Ruta**) рута (бот.)
pejor, pejus compar. до **malus** гірший
pello, pepuli, pulsum, pellere 1) бити; 2) вигоняти
pendulus, a, um який висить, обвислий, звислий
penna, ae f 1) перо; 2) крило; 3) риб'ячий плавець
pennipotēns, ěntis adj. пернатий, крилатий
penta- (гр.) п'ять
pentacoccus, a, um п'ятигорішковий
pentagōnus, a, um п'ятикутний
pentaptērus, a, um п'ятикрилий
Peperomia, ae f пеперомія (бот.)
I per praep. з **acc.** 1) через, крізь, по; 2) протягом, вчасно; 3) за допомогою; 4) через, дякуючи
II per- префікс, що означає: 1) посилення; 2) завершення; 3) дію, що спрямована крізь щось
Perca, ae f окунь
percomorphus, a, um окупеподібний
perennis, e 1) багаторічний; 2) вічний, стійкий
Pereskia, ae f перескія
pereskiaefolius, a, um перескієлистий
perfectus, a, um 1) відмінний, досконалий; 2) двостатевий
perforatus, a, um пробитий, продірявлений
peri- (гр.) навколо, навкруги
periandricus, a, um колотичинковий
perigynus, a, um коломаточковий
permitto, permisi, permissum, permittēre 1) відправляти; 2) відпускати; 3) залишати; 4) дозволяти
perpaucus, a, um дуже мало хто

persōna, *ae f* 1) вдача; 2) особистість, обличчя, особа;
3) особа (*грам.*)
perspicācitas, *ātis f* проникливість, прозорливість
pervolans, *antis part.* перелітний
pes, **pedis** *m* 1) нога, ступня; 2) стебло, черешок
petalum, *i n* (*гр.*) пелюстка
petiōlus, *i m* черешок
pharynx, *ingis m* глотка
Phaseōlus, *i m* біб, квасоля
phileo- (*гр.*) я люблю
Philodendron, *is f* філодендрон
phloēma, *matis n* 1) флоема; 2) луб
Phoenicoptērus, *i m* фламінго
phoenix, *īcis f* (*гр.*) пальма
phyll-, **phyllo-**, **-phyllus**, *a, um* (*гр.*) листок
Phyllorōda, *ōrum n* листоногі ракоподібні (*ряд*)
phyllum, *i n* листочок
physica, *ae f* фізика
phyto- (*гр.*) рослина
phytocenosis, *is f* фітоценоз
pica, *ae f* сорока
Picea, *ae f* ялина
Picus, *i m* дятел
pigritia, *ae f* лінощі
Pilea, *ae f* пілея
pilula, *ae f* пігулка
pilum, *i n* приймочка
pilus, *i m* волос
Pinus, *i f* сосна, яліця
Piper, *ēris n* перець
piformis, *e* грушевидний
pirum, *i n* груша (плід)
Pirus, *i f* грушеве дерево
piscis, *is m* риба
Pisces, *ium f* риби (*надклас*)

pistacia, *ae f* фісташкове дерево
pistaceum, *i n* (*гр.*) фісташка
pistillum, *i n* маточка
Pisum, *i n* (*гр.*) горох
planities, *ei f* площина, рівне місце, рівнина
planta, *ae f* 1) рослина; 2) садженець; 3) розсада
Plantāgo, *īnis f* подорожник (*бот.*)
planus, *a, um* 1) плоский, рівний; 2) зрозумілий
Platanus, *i f* платан
Platessa, *ae f* камбала (*зоол.*)
platūrus, *a, um* широкохвостий
platy- (*гр.*) широкий
Platycerōs, *ōtis f* (*гр.*) лань (*зоол.*)
platyphyllus, *a, um* широколистий, плосколистий
pluma, *ae f* 1) пір'їнка, пух; 2) луска панцера
plumosus, *a, um* пір'ястий
pluralis, *e* 1) багаточисельний; 2) множина (*грам.*)
plurifōrmis, *e* різноманітний
plusquamperfectum, *i n* давноминулий час (*грам.*)
pluvia, *ae f* 1) дощ; 2) дощова вода
pluvius, *a, um* дощовий, дощовитий
Poa, *ae f* тонконіг
Poaceae, *ārum f* тонконогові (*родина*)
pod-, **podo-** (*гр.*) нога
podocarpus, *a, um* ногоплодовий
poēta, *ae m* (*гр.*) 1) поет; 2) винахідник, майстер
rogon-, **rogono-** (*гр.*) борода
Rogonophōra, *ōrum n* погонофори (*молюски*)
pollen, *īnis n* пилок
poly- (*гр.*) багаточисельний
polycarpus, *a, um* багатоплодовий
I **polygōnus**, *a, um* багатокутний
II **Polygōnus**, *i f* (*гр.*) гречка (*бот.*)
polymorphus, *a, um* різноманітний
Polyphyllum, *i n* поліфіліум (*бот.*)

polypus, i m (гр.) поліп (зоол.)
polyrhizus, a, um багатокореневий
pomōsus, a, um багатий на плоди, фруктовий
pōmum, i n плід
pomus, i f фруктове дерево
pōpuleus, a, um тополевий
populifolius, a, um тополелистий
I Populus, i f тополя
II populus, i m 1) народ; 2) населення; 3) місцевість
porcastrum, i n портулак (бот.)
porcillāca (portulāca), ae f портулак (бот.)
porcus, i m свиня
positivus, a, um позитивний
possum, potui, -, posse могли, бути спроможним
post praep. з *acc.* 1) за, позаду; 2) після, потому
posterior, ins (compar. до posterus) 1) задній; 2) наступний;
3) останній
posterus, era, erum наступний
postpono, postposui, postpositum, postponere відкладати
postscribo, postscripsi, postscriptum, postscribere
приписувати після, дописувати
potamo- (гр.) річка
potamophilus, a, um річколюбний
potentia, ae f сила, міць
I prae praep. з *abl.* 1) попереду, вперед; 2) в порівнянні
II prae- префікс, що має значення: 1) знаходження попереду;
2) передчасності; 3) найвищої ступені якості
praecēdo, praecessi, praecessum, praecedere 1) передувати;
2) мати перевагу
praefācio, ōnis f 1) вступ; 2) введення, передне слово; 3) звання
praelior, praeliatus sum, praeliāri 1) битися; 2) боротися;
3) сперечатися
praeparō, praeparāvi, praeparātum, praeparāre готувати
I praesens, entis 1) особисто присутній; 2) дійсний,
теперішній; 2) справжній
II praesens, entis n теперішній час

praesentia, ae f 1) присутність, наявність; 2) сила, вплив
I praesto, praestiti, praestitum, praestāre 1) стояти попереду,
виділятися; 2) постачати, давати; 3) дотримуватися;
4) *impers. praestat* краще, переважно
II praesto adv. тут, під рукою, наготові
praeteritus, a, um минулий, колишній
pratens, entis adj. трав'янисто-зелений
pratensis, e лучній, луговий
pratium, i n 1) лук, луг; 2) лугова трава
Primula, ae f первоцвіт (бот.)
primus, a, um перший, головний, початковий
prior, ius передній, попередній
I pro praep. з *abl.* 1) перед, проти, попереду; 2) замість;
3) про, для
II pro - префікс, що має значення: 1) вперед; 2) замість; 3) для,
на користь
proclassis, is f надклас
profundus, a, um глибокий
progredior, progressus sum, progredi робити успіхи,
процвітати
progressus, us m 1) рух вперед; 2) розвиток; 3) успіх
promulsidāre, is n таця для першої страви
proordo, ĩnis m надпорядок, надряд
propediem незабаром
proprius, a, um 1) власний, особистий; 2) своєрідний,
особливий; 3) виключний, особливий
Protozoa, ōrum n найпростіші (зоол.)
proximus, a, um 1) найближчий; 2) очевидний, явний, видимий
prunifolius, a, um сливолистий
prunum, i n слива (плід)
Prunus, i f сливове дерево
pseudo-, pseud- (гр.) псевдо-, хибно, фальшиво
pseudobacca, ae f псевдоягода
pseudobulbus, i m псевдоцибулина
pseudopodium, i n псевдоніжка

pter-, ptero-, -pterus, a, um (*гр.*) крило
Pterix, ĩdis f птеріс, папороть
ptercarpus, a, um крилоплодовий
pteroideus, a, um папоротеподібний
ptersĩdus, a, um папоротевий
Puccinia, ae f їржастий грибок (*бот.*)
pudĩcus, a, um скромний, соромливий
puella, ae f дівчина
puer, eri m 1) дитина; 2) хлопець, юнак; 3) син
pulcher, chra, chrum гарний, чудовий
Pulex, ĩcis m блоха
Pullus, i m 1) маля; 2) курча; 3) пташеня; 4) паросток;
 5) крихітка
pulmo, ĩnis m легені (*анат.*)
pulmonalis, e легене́вий
pulpa, ae f 1) м'ясиста частина, м'ясо; 2) м'якоть плодів, м'які
 частини деревини
pulsus, us m пульс, удар, поштовх
Pulvĩnaria, ae f подушечниця (*бот.*)
pulvinũlus, i m 1) листкова подушечка; 2) грудка
pulvis, ěris m пил, дрібний пісок
punctum, i n 1) крапка; 2) плямочка; 3) розділ, пункт
Punicum, i n гранат (плід)
purpurcus, a, um пурпуровий, ясно-червоний, багрянний
purus, a, um 1) чистий; 2) пустий; 3) світлий
puter, tris, tre 1) гнилий; 2) трухлий; 3) старезний
pũtidus, a, um 1) гнилий, прокислий; 2) вигадливий,
 неприродний
puto, putãvi, putãtum, putãre 1) обдумувати; 2) оцінювати;
 3) вважати, розглядати; 4) рахувати, підраховувати
pusno- (*гр.*) густий, рясний
pusnostachus, a, um густоколосовий
pygargus, i m (*гр.*) орлан-білохвост
pyrethrum, i n (*гр.*) пірётрум (*бот.*)
pyxis, ĩdis f (*гр.*) 1) коробочка; 2) обушок маточки

quadragēsimus, a, um *adj. num. ord.* сороковий
quadrāgies *adv. num.* сорок разів
quadrāginta *adj. num. card.* сорок
quadricornis, e з чотирма рогами
quadrifasciatus, a, um з чотирма смугами
quadriflorus, a, um чотирибарвний
quadripes, pedis *adj.* чотириногий
quaestiuncũla, ae f невеличке питання
quãlitas, ātis f 1) якість; 2) вдача
quãntitas, ātis f 1) кількість; 2) розмір(и); 3) міць
quantopere наскільки, до якої міри
quarta, ae f четверта частина, чверть
quartus, a, um *adj. num. ord.* четвертий
quasi *adv.* 1) подібно, як; 2) майже
quater *adv. num.* чотири рази, в четвертий раз
quattuor *adj. num. card.* чотири
quattuordēcim *adj. num. card.* чотирнадцять
Quercus, us f дуб
Querquedũla, ae f чирок (*nmaxu*)
qui, quae, quod 1) *pron. inter.* хто, який; 2) *pron. demonstr.* цей
quindēcies *adv. num.* п'ятнадцять разів
quindēcim *adj. num. card.* п'ятнадцять
quingagesĩmus, a, um *adj. num. ord.* п'ятидесятий
quingāgies *adv. num.* п'ятдесят разів
quingāginta *adj. num. card.* п'ятдесят
quinque *adj. num. card.* п'ять
quinqueflorus, a, um п'ятиквітковий
Quinquefolium, i n жабник, грудна трава (*бот.*)
quinquennis, e п'ятирічний
quinquies *adv. num.* п'ять разів
quintus, a, um *adj. num. ord.* п'ятий
quod *adv.* чому, наскільки

R r

racēmus, i m 1) виноградне гроно, гілка; 2) ягода
(виноградна)
rādix, icis f 1) корінь; 2) коренеплід, бульба
ramicōla, ae m який живе на гілках
ramifer, fēra, fērum гілконосний
ramōsus, a, um гіллястий, широковітий
rāmulus, i m гілочка, пагін
ramus, i m 1) гілка, сук; 2) галузь
Rana, ae f жаба
Ranīdae, ārum f жаби (родина)
Ranuncūlus, i m жовтець
rapa, ae f ріпа
rapax, ācis adj. хижий
raphanus, i m (гр.) редька, редиска
rapīdus, a, um швидкий
raro adv. рідко
rarus, a, um 1) рідкий; 2) поодинокий; 3) рідкісний
rasus, a, um 1) поголений; 2) досягнутий; 3) подряпаний
re - префікс, що має значення: 1) зворотньої дії;
2) відновлення; 3) протидії; 4) протилежної дії
recēns, entis adj. 1) свіжий, молодий, молодший; 2) останній,
сучасний; 3) бадьорий, свіжий
rectus, a, um 1) прямий, рівний; 2) стрункий; 3) спокійний;
4) простий, природний
recurro, recurri, recursum, recurrere 1) повертатися;
2) шукати притулок
recurvatus, a, um відігнутий назад вниз
regio, ōnis f 1) країна, край; 2) область район
Regnum, i n царство
regredo, - , -, regredere відводити назад, відступати
regressus, us m зворотний рух, повернення, відступ
reperio, repperi, repertum, reperire 1) (знову) знаходити;
2) знайомитись; 3) відкривати, винаходити

repertio, ōnis f винахід
Reptilia, ōrum n плазуни
rēptilis, e повзучий, який повзає
repudio, repudāvi, repudātum, repudāre 1) відштовхувати;
2) відсилати геть
res, rei f 1) річ, предмет; 2) стан, положення; 3) дійсність;
4) сутність; 5) зміст; 6) справа; 7) майно; 8) явище,
випадок, факт
resaluto, -, -, resalutare відповідати на вітання
rescribo, rescripsi, rescriptum, rescribere 1) письмово
відповідати; 2) переписувати, переробляти
resīna, ae f (гр.) смола
resīnifer, fēra, fērum смолоносний
resinōsus, a, um смолистий
respiratio, ōnis f 1) дихання; 2) зупинка, відпочинок;
3) випаровування
reticulatus, a, um 1) сітчастий, сіткоподібний; 2) решітчастий
rex, regis m 1) цар; 2) вихователь
Rheum, i n ревінь
rhin -, rhino - (гр.) ніс
rhīnoceros, rōtis m (гр.) носоріг
rhinocerus, a, um носовусий
rhiz -, rhizo - (гр.) корінь
rhizoma, ātis n корневище
rhizomorphus, a, um кореневидний
Rhizopōda, ōrum n корененіжки (молюски)
Rhododendron, ōnis n рододендрон, азалія (бот.)
Rhus, Rhois n, f (гр.) сумах, сутове дерево (бот.)
rhyncho - (гр.) дзьоб
rhynchophyllus, a, um дзьоболистий
rhythmus, i m (гр.) ритм, розмір, рівномірність
rima, ae f 1) щілина; 2) вихід
rimosus, a, um 1) губчастий, пористий; 2) розтрісканий
ripa, ae f берег річки
riparius, a, um береговий

rivus, i m 1) струмок; 2) канал; 3) потік, течія.
robustus, a, um 1) дубовий; 2) твердий, міцний; 3) могутній, сильний
Rochea, ae f рохея (бот.)
Rodentia, ōrum n гризуни (ряд)
Roma, ae f Рим
Romanus, a, um римський
Rosa, ae f троянда
Rosaceae, ārum f розові (родина)
Rosidae, ārum f розіди (підклас)
rōsidus, a, um росистий
rostriformis, e дзьобоподібний
rostrum, i n дзьоб
rotunda, ae f кулька, галочка
rotundatus, a, um закру́глений
rotundifolius, a, um круглolistий
rotundus, a, um 1) круглий; 2) закру́глений
Roxolania, ae f Україна
rubens, entis adj. 1) червонуватий; 2) рум'яний
ruber, bra, brum червоний
rubetum, i n кущ ожини
rubeus, a, um ожиновий
rubus, i m ожина
rufibarbis, e рудобородий
ruficaudatus, a, um рудохвостий
ruficollis, e рудошиї
rūfulus, a, um рудуватий
rufus, a, um 1) рудий, рудоволосий; 2) яскраво-червоний
Rugosa, ae f ругоза (бот.)
ruminalis, e жуйний
Ruminantia, ōrum n жуйні (зоол.)
rūres, is f скеля
rus, rūris n 1) село; 2) поле
Ruscus, i m рúскус, мішачий терен (бот.)
russus, a, um червоний

rūsticus, a, um сільський, селянський
Ruta, ae f рута (бот.)

S s

sabīna (herba), ae f яловець козацький, сабіна (бот.)
saccharinus, a, um сахаристий
Saccoglossa, ōrum n мішкоязичні
saccoglossus, a, um мішкоязичний
saccus, i m (gr.) мішок, клунок
sacrificium, i n жертва, жертвоприношення
saeculum, i n 1) рід, покоління; 2) період, час; 3) світ, всесвіт
saepe часто, багаторазово
Saintpaulia, ae f узамбарська фіалка, сенполія
sal, salis m сіль
Salamandra, ae f саламандра
Salamandridae, ārum f саламандрові
salebra, ae f 1) грудка, горбик; 2) трудність; 3) шорсткість, запинка
Salix, icis f верба
salmo, ōnis m лосось
Salsōla, ae f курай (бот.)
saltus, us m стрибок
salus, ūtis f 1) здоров'я; 2) благополуччя; 3) привіт, уклін
saluto, salutāvi, salutātum, salutāre 1) вітати; 2) поздоровляти; 3) здороватися або прощатися
salvia, ae f шавлія (бот.)
sampsūchum, i n (gr.) майоран (бот.)
sanguineus, a, um кривавий
sanguis, inis m кров
Sanguisorba, ae f родовік (бот.)
sano, sanāvi, sanātum, sanāre лікувати, оздоровлювати
Sansevieria, ae f сансев'єрія
sanus, a, um 1) здоровий; 2) цілий, неушкоджений; 3) тямущий, слухний, обгрунтований

sapiēns, entis 1) *adj.* розумний; 2) *subst.* мудрець, знавець
satis (sat) *adv.* достатньо
satīvus, a, um посівний
saxicōla, ae m, f який живе на скелях, наскельний
Saxifraga, ae f ломікамінь (*бот.*)
Saxifragaceae, ārum f ломикаменеві (*бот.*)
saxosus, a, um скелястий, каменистий
saxum, i n скеля, камінь
scabies, ei f 1) багно; 2) шершавість, шерехатість
scapūla, ae f лопатка (*анат.*)
scarabaeus, i m (гр.) жук
sceptrum, i n жезл, булава
scientia, ae f 1) знання; 2) розуміння; 3) наука
scientiola, ae f поверхове знання
Scilla, ae f (гр.) проліска; морська цибуля (*бот.*)
Scindapsus, i m сциндапус
Sciuromorpha, ōrum n білячеподібні
sciuromorphus, a, um білячеподібний
Sciurus, i m (гр.) білка
scler -, sclero – (гр.) жорсткий
Scleranthus, i m дивола (*бот.*)
sclerophyllus, a, um твердолистий
scolōpax, acis m (гр.) бекас, баранчик
scomber, bri m (гр.) скумбрія, макрель
Scorpio, ōnis m (гр.) скорпіон
Scorpioidea, ōrum n скорпіонові
scribo, scripsi, scriptum, scribere 1) писати, складати;
3) описувати; 4) занотовувати
scriptor, ōris m 1) секретар; 2) письменник, поет; 3) укладач
scrofa, ae f свиня
scrofinus, a, um свинячий
scrūpeus, a, um 1) крутий, обривчастий; 2) кам'янистий
Sectio, ōnis f 1) секція; 2) зріз
secundus, a, um 1) наступний, другий, інший; 2) сприятливий;
3) щасливий, успішний

sedecies шістнадцять разів
sēdecim adj. num. card. шістнадцять
Sedum, i n очіток
Selāle, is жито
semel adv. 1) один раз, якое; 2) вперше, по-перше; 3) одразу
sēmen, īnis n 1) сім'я; 2) садженець, розсада;
3) зернівка (*бот.*)
semi – префікс, що має значення: напів -, пів -
semiglaber, bra, brum напівголий
semiglobōsus, a, um півкулястий
semisphaericus, a, um півкулястий
semper завжди, постійно
Sempervivum, i n молодило (*бот.*)
sempervivus, a, um вічнозелений
sententia, ae f 1) погляд, думка; 2) спосіб мислення; 3) вислів,
положення, думка
sēpalum, i n чашолисток
sepia, ae f (гр.) сепія, каракатиця (*зоол.*)
septem num. card. сім
September, bris m вересень
septendecim adj. num. card. сімнадцять
septies adv. num. 1) сім разів; 2) в сьомий раз
septimus, a, um adj. num. ord. сьомий
septuagēsimus, a, um adj. num. ord. семидесятий
septuēgies adv. num. сімдесят разів
septuāginta adj. num. card. сімдесят
sēriceus, a, um шовковий
saeries, ei f 1) ряд; 2) серія
Serpēns, entis m, f змія
Serpentes, ium f змії
Sesamum, i n (гр.) сезам, кунжут (*бот.*)
sex adj. num. card. шість
sexagēsimus, a, um num. ord. шестидесятий
sexagies adv. num. шістдесят разів
sexaginta num. card. шістдесят

sexies *adv. num.* шість разів, шестиразово
sextus, a, um *adj. num. ord.* шостий
sexus, us *m* стать
si *conj.* 1) якщо; 2) коли
sibi *dat.* до **sui**
sibīricus, a, um сибірський
sic *adv.* 1) так, таким чином; 2) настільки; 3) так собі
siccus, a, um 1) сухий; 2) спекотний; 3) черствий;
4) неосвічений
signo, signāvi, signātum, signāre 1) позначати;
2) запечатувати; 3) відзначати, нагороджувати;
4) помічати, наглядати
siliqua, ae *f* стручок
silva, ae *f* 1) ліс; 2) парк, сад
silvaticus, a, um лісовий; який живе в лісі; дикий
silvestris, tre 1) лісовий; 2) лісистий; 3) дикий
silvicōla, ae *m* лісовий житель
silviger, gēra, gērum лісистий
silvosus, a, um 1) лісистий; 2) гіллястий, густий
silvula, ae *f* лісок, гайок
Simia, ae *f* мавпа
similis, e схожий, подібний
simplex, icis *adj.* 1) простий, нескладений; 2) постійний;
3) простий, звичайний; 4) самостійний; 5) природний
simplicitas, ātis *f* простота, природність
sine *praep.* з *abl.* без
singulāris, e 1) (*грам.*) одина; 2) особий, своєрідний;
3) поодинокий, окремий
singularitas, ātis *f* 1) самотність; 2) (*грам.*) одинина
sinister, tra, trum 1) лівий; 2) неправильний, невірний
Sium, i *n* (*кельт. - гр.*) вех (*бот.*)
Smilax, acis *f* (*гр.*) 1) сасапарель (*бот.*); 2) тисове дерево;
3) повитиця
sol, solis *m* сонце
Solanum, i *n* паслін (*бот.*)

solitarius, a, um 1) самотній; 2) поодинокий, одиничний
solitūdo, inis *f* самотність
Sorbus, i *f* горобина
soror, ōris *f* сестра
Sparmannia, ae *f* спарманія (*бот.*)
species, ei *f* 1) вид; 2) погляд
sphaericus, a, um кулястий
spica, ae *f* колос
spicatus, a, um 1) колосистий, з колосками; 2) шпилястий
spiciformis, e колосоподібний
spicula, ae *f* колосок, колосочок
Spilophyllus, i *m* блоха
spina, ae *f* 1) колючка, шип (*бот.*); 2) терник; 3) голка (*зоол.*);
4) кістка (риб'яча); 5) хребет, хребетний стовп
spinalis, e спинномозковий
spineōla (rosa), ae *f* шипшина
spinicaudatus, a, um колючохвостий
spiniger, gēra, gērum колючконосний
spinosus, a, um колючий, колький
spinula, ae *f* маленький шип, колючка, шпичка
spinuliger, gēra, gērum який несе маленькі колючки
spinulosus, a, um вкритий багаточисельними маленькими
колючками
Spongia, ae *f* (*гр.*) губка
Spongiae, ārum *f* губки
spongiosus, a, um губчатий, пористий
spontāneus, a, um добровільний, довільний
spuma, ae *f* піна
squama, ae *f* луска
squamiformis, e лусковидний
squamifer, fera, ferum вкритий лускою, лускатий
squamosus, a, um 1) лускатий; 2) шершавий
squamūla, ae *f* лусочка
stagnum, i *n* став, озеро
stamen, inis *n* 1) нитка; 2) тичинка (*бот.*)

stavinosus, a, um з багаточисельними тичинками
status, us m стан, становище
stella, ae f зірка
stellatus, a, um зірчастий
sten -, steno – (гр.) вузький
stenocarpus, a, um вузькоплодовий
stenopetalus, a, um вузькопелюсний
steppa, ae f степ
stepposus, a, um степовий
stigma, ātis n 1) приймочка (бот.); 2) стигма, вічко
stillā, ae f крапля
Stipa, ae f ковила́, кови́ль (бот.)
stīpes, ītis m 1) стовбур, гілка; 2) ніжка; 3) корінець (гриба)
stipula, ae f 1) стебло; 2) соломинка
stoma, stomatis n (гр.) рот
Strelitzia, ae f стреліція
structura, ae f структура
studeo, studui, -, studēre 1) старатися; 2) старанно
займатися; 3) вивчати науки
suavis, e 1) приємний; 2) смачний, солодкий
I sub praer. з *acc.* та *abl.* 1) під; 2) поблизу, коло, біла;
3) під час; 4) під керівництвом
II sub – префікс, що має значення головним чином: 1) місце
всередині чи під; 2) злегка, майже
subaequilongus, a, um майже рівний за довжиною
subaquosus, a, um підводний
subclassis, is f підклас
subcrassus, a, um трохи товстий
subcurvatus, a, um трохи зігнутий
subdivisio, ōnis f підвідділ (бот.)
subfamilia, ae f підродина
subforma, ae f підформа
subgēnus, ěris n підрід
subglaber, bra, brum напівголий, майже голий
subniger, gĕra, gĕrum майже чорний

subordo, ĩnis m 1) підряд; 2) підпорядок
subovatus, a, um майже овальний
subphylum, i n підтип
subramosus, a, um трохи гільчастий
subrectus, a, um майже прямий
subrotundatus, a, um трохи закруглений
subruber, dra, drum трохи червоний
subsectio, ōnis f підсекція
subspecies, ei f підвид
Substantivum, i n іменник (грам.)
subsum, subfui, subesse 1) бути під, внизу, всередині;
2) бути, існувати
subtomentosus, a, um трохи повстятий
subtribus, us f підтриба, підколіно
subtus adv. знизу
subvariētas, ātis f підрізнovidність
suculentus, a, um соковитий
I sui, ōrum m свої (близькі, родичі, друзі)
II sui, gen. sing. та *pl.* собі
suillus, a, um свинячий
sum, fui, esse 1) бути, існувати; 2) відбуватися, траплятися
I super praer. з *acc.* та *abl.* 1) нагору; 2) над; 3) понад;
4) згори; 5) продовж
II super – префікс, що має значення 1) перевищення: “над”,
“понад”, “зверх”; 2) лішок, зайвинá
supergloriosus, a, um славетний, преславний
superior, inis 1) верхній, горішний; 2) попередній
supersum, superfui, superesse 1) пережити; 2) подолати;
3) перевершувати
I supra adv. 1) зверху; 2) нагорі; 3) понад
II supra praer. з *acc.* 1) над, на, понад; 2) перед, до, раніше
suprafoliaceus, a, um надлистий
supremus, a, um 1) вищий, найвищий; 2) крайній, останній
sus, suis m, f свиня, кабан, вепр
suus, a, um 1) свій; 2) який (що) належить собі, вільний

sym -, syn - (*гр.*) спільно
sympathia, ae f (*гр.*) взаємне співчуття, симпатія
Syngonium, i n сингонія (*бот.*)

T t

Tabanus, i m гедзь, овід, сліпень
tabūla, ae f 1) дошка, плита, таблиця; 2) документ;
3) географічна карта
taceo, tacui, tacitum, tacēre мовчати
tactus, us m 1) дотик; 2) вплив; 3) чуття дотику
Talpa, ae f кріт
talpīnus, a, um кротоподібний
Tamarix, icis f тамариск (*бот.*)
tamen adv. 1) але; 2) кінець кінцем
tango, tetigi, tactum, tangēre 1) торкатися; 2) куштувати, їсти;
3) прилягати; 4) захоплювати; 5) бити; 6) отримувати
tantum adv. лише, тільки
Tarāxacum, i n кульбаба
tarde adv. 1) повільно; 2) пізно; 3) важко
tarum, i n алоє (*бот.*)
Taurus, i n віл, бик
Taxaceae, ārum f тисові (*родина*)
taxīcus, a, um тисовий
taxifolius, a, um тисоволистий
Taxus, i f тис (*бот.*)
tego, texi, tectum, tegēre 1) покривати; 2) охороняти;
3) приховувати, ховати
tela, ae f тканина
I tempus, ōris n 1) час; 2) обставина; 3) час (*грам.*)
II tempus, ōris n 1) скроня, висок; 2) голова, обличчя
tenāces, ium m стебла, живці (*бот.*)
teneo, tenui, tentum, tenēre 1) тримати; 2) досягати;
3) володіти, мати; 4) зберігати; 5) тривати,
продовжуватися

tener, ěra, ěrum 1) ніжний, м'який; 2) молодий, юний;
3) гнучкий
ter adv. три рази
terdecies adv. тринадцять разів
teres, etis adj. заокруглений, округлий
terminalis, e 1) кінцевий (*грам.*); 2) верхівковий
terra, ae f 1) земля, зелена поверхня; 2) країна, край
terricola, ae m який живе в землі
tertius, a, um третій
tetanus, i m (*гр.*) правець (*мед.*)
tetr-, tetra- (*гр.*) чотири
tetragonus, a, um чотирибічний, чотирикутний
Tetraodontiformes, ium f скалозубоподібні
tetraphyllus, a, um чотирилистий
Tetrapōda, ōrum n чотириногі (*надклас*)
tetrapterus, a, um чотирикрилий
Tettigona, ae f бабка (*ент.*)
textum, i n тканина
Thea, ae f чай
Theaceae, ārum f чайні (*родина*)
Theria, ōrum n справжні звірі (*підклас*)
Thymum, i n та **Thymus, i m** чабрець (*бот.*)
Tilia, ae f липа
tomacūlum, i n ковбаса
tomentosus, a, um повстяний
totus, a, um весь, увесь, цілий, повний
toxīcus, a, um отруйний, токсичний
Tradescantia, ae f традесканція
I trans praep. з *acc.* 1) через, за; 2) за межами
II trans- префікс, що має значення: 1) через, пере-; 2) крізь;
3) за межами
transversus, a, um поперечний
tredēcim num. тринадцять
tres, tria num. три, троє
triangulatus, a, um трикутний

tribus, i m триба, коліно
tricēsimus, a, um *adj.num. ord.* тридцятий
triceps, cipitis *adj.* триголовий
trich-, tricho- (*гр.*) волос
trichoideus, a, um волосоподібний
tricies *adv.* тридцять разів
tricolor, ōris трикольоровий
tridentatus, a, um тризубий
trifasciatus, a, um з трьома смугами
Trifolium, i n конюшина
trifolius, a, um трилистий
triginta *num.card.* тридцять
Triticum, i n пшениця
Triturus, i m тритон
triumphus, i m 1) триумф; 2) перемога, урочистість
truncatus, a, um усічений, зрізаний
tuber, ěris n 1) бульба; 2) горб (*анат.*)
tuberculiformis, e бульбочкоподібний
tuberculositas, ātis f горбистість
tuberculōsus, a, um 1) бульбовий; 2) горбкуватий
tubucūlum, i n 1) бульбочка; 2) горбик
tuberōsus, a, um 1) бульбовий; 2) горбкуватий
Tulipa, ae f тюльпан
tum *adv.* 1) тоді, в той час; 2) після; 3) потім
tunica, ae f 1) оболонка, туніка; 2) кора, шкірка
tunicatus, a, um вкритий оболонкою
Turdidae, ārum f дроздові (*родина*)
Turdus, i m дрізд

U u

uber, eris *adj.* плодючий, тучний, ситий
ubi *adv.* де
Ulmus, i f в'яз, берест
ulo - (*гр.*) кучерявий

ulopetalus, a, um кучерявопелюстковий
Ulva, ae f морський латук (*бот.*)
umbella, ae f зонтик (*бот.*)
umbra, ae f 1) тінь, темрява; 2) листя; 3) тиша, спокій
umbrāculum, i n 1) навіс, накриття; 2) парасолька
I uncīnus, i m гак, крючок
II uncīnus, a, um зігнутий, кривий
undecies *adv. num* одинадцять разів
undĕcim *adj.num.card* одинадцять
undecimūsus, a, um *adj.num.ord* одинадцятий
undevicēsimus, a, um *adj.num.ord* дев'ятнадцятий
undeviginti *adj.num.card* дев'ятнадцять
undicola, ae m f який живе у воді, водяний
unguis, is m 1) ніготь; 2) кіготь, пазур; 3) копито, ратиця;
4) гак
unicaulis, e одностебельчастий
unicolor, ōris *adj.* однокольоровий
I unicornis, e однорогий
II unicornis, is m одноріг (*зоол.*)
uniflorus, a, um одноквітковий
uniformis, e одноманітний, простий
unus, a, um один
urupa, ae f одуд (*орн.*)
urbanus, a, um міський
urbs, urbis f місто
urīca, ae f гусениця (*ент.*)
-uro-, -urus (*гр.*) хвіст
Urochorda, ōrum n покривники (*зоол.*)
ursa, ae f ведмедиця
ursīnus, a, um ведмежий
Ursus, i m ведмідь
Urtīca, ae f кропива
Urticaceae, ārum f кропивні
urus, i m (*кельт.*) дикий бик, тур
usque *adv.* 1) постійно; 2) достатньо
ūtilis, e корисний

Vacca, ae f корова
vaccīnus, a, um коров'ячий
vacuola, ae f вакуоля (біол.), пухирчик
varietas, ātis f різновидність
varius, a, um різноманітний, різний
vegetabilis, e живий
Vegetabilia, ium n рослини
vegetatio, ōnis f збудження
vel чи, або
velocitas, ātis f швидкість, рухливість
velociter швидко, незабаром
vena, ae f 1) вена; 2) жилка; 3) щілина
venātor, ōris m мисливець
venenum, i n отрута
venīo, veni, ventum, venīre приходити
venosus, a, um 1) жилкуватий; 2) венозний; 3) багатий на
 кровоносні судини
venter, tris m 1) живіт, черево; 2) кишечник; 3) обжерливість
ventriculus, i m 1) черевце; 2) шлунок, шлуночок
verpres, is m терен
ver, vēris n весна
Verbena, ae f вербена (бот.)
Verbenaceae, ārum f вербенові
verbum, i n 1) слово, вираз; 2) дієслово (грам.)
vēritas, ātis f істина, правда
Verōnica, ae f вероніка (бот.)
vertebra, ae f хребець
vertebralis, e хребетний
Vertebrata, ōrum n хребетні (зоол.)
vertebratus, a, um хребетний, рухливий
Vespa, ae f оса
via, ae f 1) дорога, шлях; 2) вулиця; 3) метод
Vicia, ae f вика (бот.)

vicinia, ae f 1) сусідство; 2) близькість
video, vidi, visum, vidēre 1) бачити; 2) звертати увагу
villosus, a, um 1) волосатий, махнатий; 2) облистнений,
 кучерявий
vinca – pervinca, ae f барвінок (бот.)
vinculum, i n мотузка
vinco, vici, victum, vincēre перемагати
vinum, i n вино
Viola, ae f фіалка
violaceus, a, um 1) фіолетовий, фіалковий; 2) із запахом
 фіалки
violaciflorus, a, um фіалкокрітний
viridis, e зелений
virosus, a, um 1) отруйний; 2) вкритий слизом
virus, i n 1) слиз; 2) отрута; 3) сморід; 4) вірус
viscosus, a, um клейкий, липкий
visus, us m зір
vita, ae f 1) життя; 2) спосіб життя
viticula, ae f вусик (бот.)
Vitipara, ae f щиголь (орн.)
Vitis, is f виноград
vitta, ae f стрічка, смуга
vittatus, a, um смугастий
vitupero, vituperāvī, vituperātum, vituperāre 1) лаяти;
 2) псувати, шкодити
vivarium, i n віварій, звіринець, заповідник
Viverra, ae f вівера, тхір (зоол.)
Viverridae, ārum f віверові (родина)
viviparus, a, um живородний
vivo, vixi, victum, vivēre 1) жити; 2) насолоджуватися життям
voco, vocāvī, vocātum, vocāre 1) звати; 2) відзивати;
 3) просити; 4) запрошувати; 5) називати
vola, ae f долонь
volans, antis adj. крилатий
volēns, entis adj. добровільний

I volo, volāvi, votātum, volāre літати
II volo, volui, -, velle 1) хотіти, бажати; 2) вирішувати, визначати
voratrīna, ae f провалля, провалина
voro, vorāvi, vorātum, vorāre 1) пожирати; 2) розтрачувати
vox, vocis f 1) голос; 2) вигук; 3) наголос; 4) вимова; 5) мова
vulgaris, e 1) звичайний; 2) (просто) народний
Vulpes, is f лисиця
vulpinus, a, um лисячий
vultur, uris m шуліка, коршак (орн.)

X x

xantho-, -xanthus (гр.) золотаво-жовтий
xanthocarpus, a, um жовтоплодовий
xiphias, ae f (гр.; лат. **gladius**) меч-риба (іхт.)
xiphium, i n (гр.; лат. **gladiolus**) гладіолус
xiph-, -xiphus (гр.) меч
Xiphosura, ae f мечохвіст (зоол.)
xylema, mātis n ксилема

Y y

Yucca, ae f юка (бот.)

Z z

zaplūtus, a, um (гр.) дуже заможний, багатий
zebrina, ae f зебрина (бот.)
zingiber, eris n (гр.) імбир (бот.)
zona, ae f кліматичний пояс, зона
zoo-, -zous (гр.) живий
zoologia, ae f зоологія
zoospora, ae f зооспора
zothecula, ae f кабінетик
zygia, ae f граб (бот.)

zygocactus, i m зигокактус (бот.)
zygoma, ātis n вілиця (анат.)
zygomatīcus, a, um віличний (анат.)
zygota, ae f зигота
zincum, i n цинк

А а

Азія Asia, ae *f*
 артерія arteria, ae *f*
 Африка Africa, ae *f*

Б б

багаторічний perennis, *e*
 береза Betula, ae *f*
 березень Martius, *i m*
 бик bovis, *i m*
 білий albus, a, um
 білуватий albidus, a, um
 блакитний caeruleus, a, um
 болото palus, ūdis *f*

В в

в in (з acc. та abl.)
 великий magnus, a, um
 вересень September, bris *m*
 верхівка apex, ĩcis *m*
 вид species, ei *f*
 високий altus, a, um
 відділ divisio, ōnis *f*
 відомий notus, a, um
 вільха Alnus, *i f*
 вітчизна patria, ae *f*
 вода aqua, ae *f*
 вузький angustus, a, um

Г г

гілка ramus, *i m*
 гіллястий ramōsus, a, um
 гілочка ramūlus, *i m*
 голий glaber, bra, drum
 голова caput, ĩtis *n*
 гострий acer, acris, acre
 гриб fungus, *i m*
 грудень December, bris *m*

Д д

два duo
 дводомний dioicus, a, um
 дворічний biennis, *e*
 день dies, ei *f*
 добрий bonus, a, um
 довгий longus, a, um
 донька filia, ae *f*
 дуб Quercus, us *f*

Е е

еліпсовидний ellipsoideus, a, um
 евкаліпт Eucaliptus, *i f*

Ж ж

жаба Rana, ae *f*
 живий vegetabilis, *e*
 жити vivo, vixi, victum, vivĕre
 життя vita, ae *f*
 жовтень October, bris *m*
 жовтий flavus, a, um
 жовтуватий flaveōlus, a, um

закон *lex, legis f*
 запах *odor, odōris m*
 захід *occidens, ntis m*
 західний *occidentālis, e*
 звичайний *vulgāris, e*
 зелений *virīdis, e*
 земля *terra, ae f*
 зір *visus, us m*
 зуб *dens, dentis m*
 зустрічатися *obvenio, obveni, obventum, obvenīre*

I i

ім'я *nomen, ĩnis n*
 існувати *sum, fui, esse*

I i

їжа *cibus, i m*
 їжак *Erinaceus, i m*
 їстівний *edūlis, e*

K k

квітень *Aprīlis, is m*
 квітка *flos, ōris m*
 клас *classis, is f*
 клітина *cellūla, ae f*
 колючий *spinosus, a, um*
 колючка *spina, ae f*
 конвалія *Convollaria, ae f*
 кора *cortex, corticis m*
 корисний *utilis, e*

короткий *brevis, e*
 крило *ala, ae f*
 кров *haema, ae f*
 кущ *frutex, fruticis m*

Л л

липень *Junius, i m*
 лисиця *Vulpes, is f*
 лист *folium, i n*
 листопад *November, bris m*
 лівий *sinister, tra, trum*
 ліс *silva, ae f*
 лісовий *silvester, is, e*
 людина *homo, ĩnis m*
 лютий *Februarius, i m*

M m

мак *Papaver, ěris n*
 маленький *parvus, a, um*
 мати (володіти) *habeo, habui, habĭtum, habēre*
 матір *mater, tris f*
 мед *mel, mellis, n*
 мій *meus, mea, meum*
 мова *lingua, ae f*
 мудрий *sapiens, ntis*
 м'ята *Mentha, ae f*

Н н

надклас *proclassis, is f*
 наш *noster, tra, trum*
 небо *caelum, i n*
 невідомий *ignotus, a, um*

низький humīlis, e
ніс nasus, i *m*
новий novus, a, um

О о

один unus
однодольні monocotyledones, ium *f*
однорічний annuus, a, um
озеро lacus, us *m*
око oculus, i *m*

П п

павук Araneus, i *m*
писати scribo, scripsi, scriptum, scribēre
підвид subspecies, ei *f*
підвідділ subdivisio, ōnis *f*
підпорядок subordo, ĩnis *m*
підрід subgenus, ěris *n*
пластина lamīna, ae *f*
платан Platanus, i *f*
плід fructus, us *m*
поверхня facies, ei *f*
повітря aēr, aěris *m*
поганий malus, a, um
поле ager, agris *m*
польовий campester, tris, tre
порядок ordo, ĩnis *m*
початковий originalis, e
правий dexter, tra, trum
природа natura, ae *f*
простий simplex, ĩcis
прямий rectus, a, um
птах avis, avis *f*

Р р

ребро costa, ae *f*
рівний aequalis, e
рівний (гладкий) planus, a, um
рівний (парний) par, paris
ріг cornu, us *n*
рід genus, ěris *n*
рідкісний rarus, a, um
різновидність variětas, ātis *f*
родина familia, ae *f*
рослина planta, ae *f*
рости cresco, crevi, cretum, crescěre
ряд ordo, ĩnis *m*

С с

сад hortus, i *m*
секція sectio, ōnis *f*
серпень Augustus, i *m*
сила potentia, ae *f*
сірий cinereus, a, um
січень Januarius, i *m*
слива Prunus, i *f*
солодкий suavis, e
сонце sol, solis *m*
сонцелюбивий heliophilus, a, um
справа res, rei *f*
стебло caulis, is *m*
степ steppa, ae *f*
степовий steppōsus, a, um
схід oriens, entis *m*
східний orientalis, e

Т т

тварина animal, ālis *n*
тендітний fragilis, *e*
тип phylum, *i n*
тіло corpus, ōris *n*
товстий crassus, *a, um*
товстуватий crassiuscūlus, *a, um*
тополя Popūlus, *i f*
тощо (et) ceterus, *a, um*
трава herba, *ae f*
травень Majus, *i m*
травневий majalis, *e; majus, a, um*
три tres, *tria*
трикольоровий tricolor, ōris
трикутний triangularis, *e*
трикутник triangūlum, *i n*
тріба tribus, *us m*
троянда Rosa, *ae f*

У у

Україна Roxolania, *ae f*

Ф ф

фіалка Viola, *ae f*
фіолетовий violaceus, *a, um*
форма forma, *ae f*
фрукт fructus, *us m*

Х х

хвіст cauda, *ae f*

Ц ц

царство regnum, *i n*
цвісти floreo, florui, -, florēre

Ч ч

червень Julius, *i m*
червоний ruber, bra, brum
чистий clarus, *a, um; purus, a, um*
чорний niger, gra, grum

Ш ш

швидкий citus, *a, um*
широкий latus, *a, um*
шлях via, *ae f*
шляхетний nobīlis, *e*

Щ щ

шасливий felix, īcis

Я я

яблуня Malus, *i f*
ягода bacca, *ae f*
ясний clarus, *a, um*
ящірка Lacerta, *ae f*

Список літератури

- Горностаев Г. Н., Забинкова Н. Н., Каден Н. Н.* Латинские названия животных и растений. – М., 1974.
- Дворецкий И. Х.* Латинско-русский словарь: 4-е изд., стер. – М.: Рус. яз., 1996. – 846 с.
- Забинкова Н. Н., Куртичников М. Э.* Справочное пособие по систематике высших растений. – Л., 1957.
- Каган Ю. М.* Латинский язык. Основной курс для самостоятельного изучения. – М.: Канон +, 2000. – 400 с. Ил.
- Куртичников М. Э., Забинкова Н. Н.* Русско-латинский словарь для ботаников. – Л., 1977. – 856 с.
- Литвинов В. Д., Скорина Л. П.* 500 крилатих висловів. Тексти. Латино-український словник + англійські, німецькі, французькі, іспанські відповідники. – К.: Індоєвропа, 1993. – 320 с.
- Филиппович З. М.* Латинский язык. – К.: Вища школа., 1978.
- Чопик В. І., Єна А. В.* Латинська ботанічна номенклатура: Навчальний посібник. – К.: РВЦ «Київський університет», 1997. – 57 с.

Зміст

Переднє слово	3
§ 1. Алфавіт	5
§ 2. Правила читання голосних	6
§ 3. Особливості вимови деяких приголосних	9
§ 4. Вимова буквосполучень	12
§ 5. Складоподіл. Правила наголосу	14
§ 6. Довгота та короткість передостаннього складу	17
§ 7. Nomen Substantivum. Категорії іменника	20
§ 8. Nomen Adjectivum. Категорії прикметника	26
§ 9. Узгодження прикметників з іменниками	29
§ 10. Verbum. Основні категорії дієслова	32
§ 11. Відмінювання дієслів у теперішньому часі дійсного способу активного та пасивного стану (Praesens indicativi activi et passivi)	35
§ 12. Відмінювання та вживання дієслова - зв'язки esse в Praesens indicativi activi	40
§ 13. Деякі з синтаксису простого поширеного речення	41
§ 14. Загальні відомості про таксономічні категорії	44

§ 15. Уніномінальні назви.....	47
§ 16. Біномінальні назви	50
§ 17. Інформативний зміст видових епітетів у назвах рослин та тварин.....	52
§ 18. Триномінальні назви	54
§ 19. Утворення епонімів.....	55
§ 20. Словотвір.....	59
§ 21. Numeralia. Числівники в біологічній латині	66
Додаток № 1. Латинські крилаті вирази	71
Додаток № 2. Словотворчі елементи з латинської та грецької мов.....	75
Додаток № 3. Латинські та грецькі афікси	80
Додаток № 4. Найуживаніші скорочення та позначення.....	84
Додаток № 5. Лексичний мінімум	86
Додаток № 6. Контрольні роботи для самоперевірки.....	94
Додаток № 7.....	101
Латино-український словник	109
Україно-латинський словник	196
Список літератури	204

Навчальний посібник

Наталія Володимирівна ОРЛОВА

БІОЛОГІЧНА ЛАТИНА

**Навчально-методичний посібник
для студентів біологічних факультетів
вищих учбових закладів**

Видається в авторській редакції

Редактор Л.В. Злотнікова

Підписано до друку 18.09.2001р.
Формат 60х90 1/16. Гарн. шрифту літературна.
Папір офсетний №1. Друкованих арк. 6,5.
Зам. 1-250.

ВАТ "Книжкова друкарня наукової книги"
м. Київ, вул. Багговутівська, 17-21